

HET KIND IN VLAANDEREN 2002

H1. DE KINDERBEVOLKING: MINDER JEUGD?

- 1. Aantal geboorten**

- 2. Immigratie, adoptie, asielzoekers**
 - 2.1. Immigratie
 - 2.2. Adoptie
 - 2.3. Minderjarige asielzoekers

- 3. Aantal jonge kinderen**

- 4. Vooruitzichten**
 - 4.1. Vooruitzichten inzake het aantal geboorten
 - 4.2. Vooruitzichten inzake het aantal kinderen

- 5. Ter verklaring**
 - 5.1. Vrouwen in de vruchtbare leeftijd
 - 5.2. Vruchtbaarheidscijfer
 - 5.3. Zwanger worden: geen verder uitstel meer?
 - 5.4. Abortus
 - 5.5. Zwangerschappen bij tieners
 - 5.6. Geboorten en huwelijk
 - 5.7. Kinderwens

- 6. De Europese context**
 - 6.1. Geboorten
 - 6.2. Aantal jonge kinderen
 - 6.3. Interlandelijke adoptie

H2. GEZINNEN VAN JONGE KINDEREN: GROEIENDE VERSCHIEDENHEID

- 1. Tweeouder- of eenoudergezin?**

- 2. In het klassieke kerngezin?**

- 3. Kind alleen?**

- 4. Multiculturele gezinnen**

- 5. Grijzende ouders?**

- 6. Contacten met moeder en vader**

- 7. Jonge kinderen en grootouders**

- 8. Rollen en waarden in het gezin van jonge kinderen**

- 9. Ter verklaring**
 - 9.1. Huwelijken
 - 9.2. Relatieontbindingen

10. De Europese context

H3. WELVAART EN KANSARMOEDE

1. Een- of tweeverdienersgezinnen

2. Het inkomensniveau van het gezin

3. Kinderen in een gezin dat het bestaansminimum trekt

4. Arbeidsparticipatie van de ouders van jonge kinderen

4.1. Arbeidsparticipatie, voltijds of deeltijds, werkonderbreking

4.2. Werken op speciale momenten

4.3. Werken met vast of variabel uurrooster

5. Kansarmoede bij kinderen

6. De woonsituatie

7. Comfortgoederen in het gezin

8. De Europese context

8.1. Arbeidsparticipatie in gezinnen met jonge kinderen

8.2. Armoede

H4. SOCIALE ONTWIKKELING

1. Gebruik van kinderopvang

1.1. Kinderen onder de 3 jaar

1.2. Kinderen van 3 tot 12 jaar

1.3. Zieke kinderen

2. Schoolgaan

3. Tv/video-kijken

4. De jaarlijkse vakantie

5. Vrijtijdsbesteding van schoolgaande kinderen

6. Kinderen in begeleiding via de bijzondere hulpverlening

6.1. Begeleiding via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin

6.2. Begeleiding via de bijzondere jeugdbijstand

7. De Europese context

7.1. Kinderopvang

7.2. Schoolgaan

H5. ASPECTEN VAN GEZONDHEID EN ONTWIKKELING VAN JONGE KINDEREN

1. Gegevens over zwangerschap en bevalling

2. Levensverwachting

3. Sterfte

- 3.1. Aantal sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar in het Vlaams Gewest
- 3.2. Doodsoorzaken bij overlijden van kinderen onder de 15 jaar in het Vlaams Gewest

4. Morbiditeit

- 4.1. Aangeboren afwijkingen
- 4.2. Gehoorverlies
- 4.3. Ziekten en aandoeningen
- 4.4. Ziekenhuisopnamen

5. Ongevallen bij kinderen

- 5.1. Medisch behandelde ongevallen
- 5.2. Ongevallen met opname in een spoedgevallenafdeling
- 5.3. Ongevallen in het verkeer

6. Kindermishandeling

7. De Europese context

- 7.1. Levensverwachting bij de geboorte
- 7.2. Keizersneden
- 7.3. Geboortegewicht
- 7.4. Sterfte
- 7.5. Wiegendood
- 7.6. Aangeboren afwijkingen
- 7.7. Sterfgevallen door een ongeval

H6. GEZOND EN VEILIG LEVEN?

1. De voeding van het jonge kind in het eerste levensjaar

- 1.1. Borstvoeding als startvoeding
- 1.2. Verloop van de borstvoeding
- 1.3. Flesvoeding: de eerste flesvoeding en de flesvoeding op 6 en op 12 maanden
- 1.4. Lepelvoeding: start en soort eerste lepelvoeding
- 1.5. De consumptie van vet
- 1.6. Toevoeging van vitamines aan de voeding
- 1.7. Bijvoeding en tussendoortjes

2. Gezonde voeding na het eerste levensjaar?

3. Veilig slapen

4. Slapen kinderen voldoende?

5. Vaccinatiegraad

6. Geneesmiddelengebruik

7. Een rookvrije omgeving voor het jonge kind?

- 7.1. Roken in aanwezigheid van kinderen onder de 10 maanden
- 7.2. Rookgedrag van ouders van kinderen tot 12 jaar

8. De Europese context

- 8.1. Borstvoeding
- 8.2. Vaccinatiegraad

WOORD VOORAF

Kinderen nemen in de gezinnen en in de maatschappij van vandaag een steeds belangrijker plaats in. In 2002 werden er 59 725 kinderen geboren (voorlopig cijfer). Met deze publicatie gaan we na wie deze kinderen zijn en wat hen te wachten staat op het vlak van welzijn en gezondheid, op het vlak van hun concrete leefomstandigheden zoals gezinssamenstelling, tijdsbesteding, enz.

Wij nodigen je uit om te grasduinen in "Het kind in Vlaanderen". Je vindt er een veelheid aan recente gegevens over jonge kinderen in Vlaanderen. "Het kind in Vlaanderen" kijkt ook naar de kinderen in Europa.

De gegevens werden gegroepeerd in zes hoofdstukken. Een eerste hoofdstuk biedt een aantal demografische gegevens: het geboortecijfer met de recente evoluties en een vooruitblik in de toekomst, het aandeel allochtone kinderen, adoptiekinderen, minderjarige asielzoekers.

Daarna wordt ingegaan op de gezinssituatie van jonge kinderen: diversiteit in de gezinnen van jonge kinderen op het vlak van samenstelling, etniciteit, leeftijd van de ouders, rollen en waarden in het gezin.

Vervolgens komen aspecten van welvaart en kansarmoede aan bod. Naast de inkomenssituatie in de gezinnen van jonge kinderen, bekijken we ook de arbeidsparticipatie van de ouders, de woonsituatie en de aanwezigheid van comfortgoederen. Een belangrijk aandachtspunt ook is de kansarmoede.

Het hoofdstuk over sociale ontwikkeling focust op de kinderopvang en de buitenschoolse opvang, maar gaat ook in op kinderen in begeleiding.

In hoofdstuk 5 wordt een ruime waaier van aspecten omtrent de gezondheid en de fysieke ontwikkeling van jonge kinderen geschetst, met onder meer een ruim overzicht van de sterfte en de doodsoorzaken en ook van de morbiditeit.

In een laatste hoofdstuk reiken we een aantal gegevens aan die te maken hebben met de vraag of jonge kinderen gezond leven. De voeding van het jonge kind krijgt ruimschoots aandacht. Ook het slapen, het roken in aanwezigheid van jonge kinderen en het geneesmiddelengebruik komen aan bod.

Wanneer je deze gegevens ook digitaal wenst, dan kan je ze vinden op de website van Kind en Gezin (<http://www.kindengezin.be>).

Veel leesgenot!

Bea Buysse

wetenschappelijk adviseur

Kind en Gezin

Hoofdstuk 1.

DE KINDERBEVOLKING: MINDER JEUGD?

Het aantal geboorten is in 2002 verder gedaald. Het dieptepunt van 60 000 geboorten is gepasseerd: in 2002 waren er slechts 59 725 geboorten. Dit heeft te maken met het feit dat het aantal potentiële ouders steeds maar kleiner wordt. Door deze krimp van het aantal potentiële ouders wordt het aantal kinderen kleiner.

In dit hoofdstuk stellen we eerst een aantal basiscijfers voor. Daarna volgt een duiding bij deze cijfers en bij de evoluties, en plaatsen we de cijfers in een Europese context.

Naast de kinderen die in Vlaanderen worden geboren, zijn er ook nog kinderen die uit het buitenland komen: immigranten, met inbegrip van geadopteerde kinderen en asielzoekers. Ook deze cijfers worden toegelicht.

1. AANTAL GEBOORTEN

In 2002 werden in het *Vlaams Gewest* 59 725 kinderen levend geboren (voorlopig cijfer). Tegenover 2001 is het geboortecijfer met 1,1% gedaald (zie tabel 1.1 en grafiek 1.2). Het geboortecijfer in het Vlaams Gewest kende in 2002 een nieuw absoluut laagtepunt sinds de Tweede Wereldoorlog.

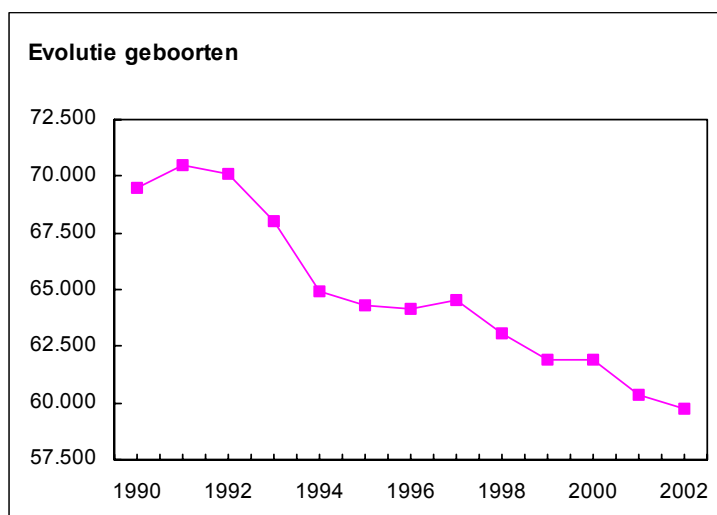
Geboorten

2001	60 364
2002	59 725*

1.1 Aantal levendgeborenen in het Vlaams Gewest

Bron: NIS - Loop van de bevolking

* Voorlopig cijfer

1.2 Evolutie van het aantal geboorten in het Vlaams Gewest sinds 1990

Bron: NIS - Loop van de bevolking

In tabel 1.3 geven we het aantal geboorten per provincie weer (voorlopige cijfers). In alle provincies behalve Antwerpen lag het aantal geboorten lager dan in 2001.

De daling bedraagt –2,4% in West-Vlaanderen, -2,3% in Oost-Vlaanderen, -1,1% in Limburg en –1% in Vlaams-Brabant.

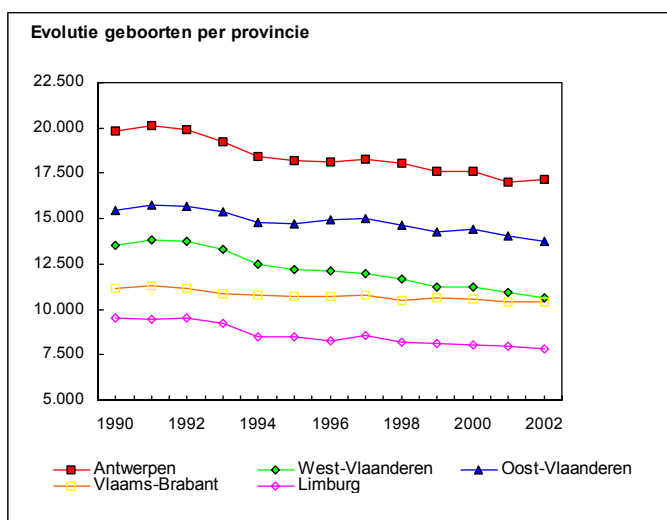
In de provincie Antwerpen nam het geboortecijfer toe met 0,8%.

Geboorten per provincie

	2001	2002*
Antwerpen	17 016	17 144
Vlaams-Brabant	10 418	10 403
West-Vlaanderen	10 902	10 636
Oost-Vlaanderen	14 061	13 738
Limburg	7 967	7 804

1.3 Aantal levendgeborenen per provincie

Bron: NIS - Loop van de bevolking

1.4 Evolutie van het aantal levendgeborenen per provincie

Bron: NIS - Loop van de bevolking

Een aantal kinderen wordt geboren samen met een broertje of een zusje. Het gaat om ongeveer 3,5% van de kinderen. Het aantal kinderen dat tot een meerling behoort is licht dalend (zie tabel 1.5).

Aantal meerlingen

	2000	2001
Aantal tweelingen	1 100	1 039
Aantal drielingen	17	13
Aantal vierlingen	1	0
Percentage kinderen dat deel uitmaakt van een meerling	3,7	3,5

1.5 Aantal meerlingen en percentage kinderen dat deel uitmaakt van een meerling – Vlaams Gewest en Vlaamse kraamklinieken in Brussel

Bron: Studiecentrum Perinatale Epidemiologie

2. IMMIGRATIE, ADOPTIE, ASIELZOEKERS

Naast de kinderen die in Vlaanderen worden geboren, zijn er de kinderen die in Vlaanderen immigreren, hetzij vanuit het Waals of het Brussels Gewest, hetzij vanuit het buitenland.

Aansluitend hierbij presenteren we ook cijfers over adoptie – adoptie in Vlaanderen is in hoofdzaak interlandelijke adoptie – en cijfers over minderjarige asielzoekers.

2.1. Immigratie

In 2001 migreerden 5463 kinderen onder de 12 jaar *vanuit het buitenland* naar het Vlaams Gewest. Dit cijfer ligt ongeveer 18,7% hoger dan in 2000. *Vanuit het Brussels of het Waals Gewest* waren er 3722 migraties. Ook het aantal migraties vanuit een ander gewest ligt hoger dan in 2001 (+7,4%) (zie tabel 1.6).

Immigratie

	Vanuit een ander gewest		Buitenlandse migratie	
	2000	2001	2000	2001
Kinderen onder de 3 jaar	1 063	1 146	1 232	1 362
Kinderen van 3 tot 6 jaar	948	1 051	1 351	1 565
Kinderen van 6 tot 12 jaar	1 455	1 525	2 018	2 536
Totaal	3 466	3 722	4 601	5 463

1.6 Aantal kinderen onder de 12 jaar dat migreert naar het Vlaams Gewest vanuit een ander gewest en vanuit het buitenland

Bron: NIS – Loop van de bevolking

2.2. Adoptie

In de loop van 2002 hebben de door Kind en Gezin *erkende adoptiediensten** in totaal 219 kinderen *geplaatst voor adoptie*. Dit waren er 17 meer dan in 2001. Het ging meestal om plaatsingen van kinderen afkomstig uit het buitenland (85,4%) (zie tabel 1.7 en grafiek 1.8).

De uit het buitenland afkomstige kinderen kwamen vooral uit China, Haïti, Vietnam, Ethiopië, India, Rusland en de Filipijnen (zie tabel 1.7).

Op het moment van de plaatsing in het gezin waren 46,1% van de kinderen jonger dan 1 jaar, 27,9% tussen 1 en 2 jaar oud. Ongeveer 26% van de kinderen was 2 jaar of ouder (zie tabel 1.9).

De gemiddelde leeftijd bedroeg 1,3 jaar en dit is een stijging tegenover 2001. In 2001 bedroeg de gemiddelde leeftijd 1,1 jaar.

In 45,2% van de adopties werd het kind opgenomen in een kinderloos gezin. Bij plaatsing in een gezin met kinderen was het adoptiekind, op één na, steeds jonger dan de kinderen van het gezin (zie tabel 1.10).

De adoptieouders waren meestal tussen 30 en 45 jaar. De gemiddelde leeftijd van de adoptievader was 38,2 jaar, die van de adoptiemoeder 36,3 jaar. De gemiddelde leeftijd van de adoptievader en van de adoptiemoeder lag hoger dan in 2001 (toename met ongeveer 1 jaar). In totaal 7 kinderen hebben geen adoptievader.

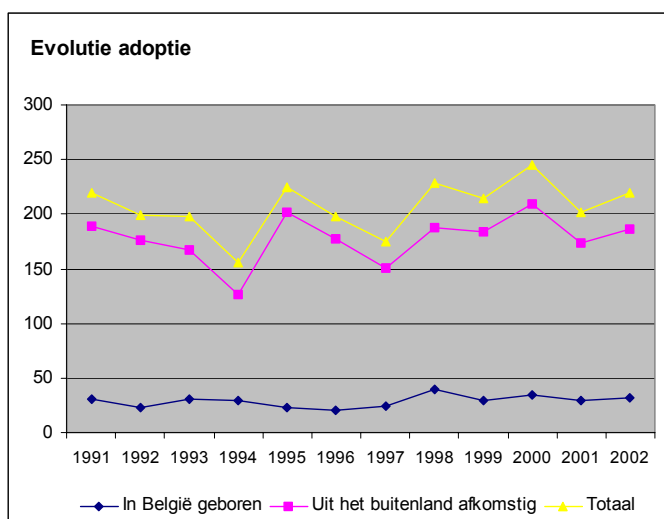
* Over het aantal vrije adopties, m.a.w. adopties die niet worden gerealiseerd via een erkende adoptiedienst, zijn geen gegevens bekend

Geadopteerde kinderen

	2001		2002	
	Aantal	%	Aantal	%
In België geboren	29	14,4	32	14,6
China	29	14,4	42	19,2
Haïti	31	15,3	29	13,2
Vietnam	25	12,4	28	12,8
Ethiopië	17	8,4	22	10,0
India	32	15,8	18	8,2
Rusland	7	3,5	12	5,5
de Filipijnen	11	5,4	11	5,0
Sri Lanka	3	1,5	7	3,2
Colombia	3	1,5	5	2,3
Zuid-Afrika	1	0,5	5	2,3
Ecuador	4	2,0	3	1,4
Bulgarije	3	1,5	2	0,9
Roemenië	5	2,5	1	0,5
Thailand	2	1,0	1	0,5
Cambodja	0	0,0	1	0,5
Totaal uit het buitenland afkomstig	173	85,6	187	85,4
Totaal	202	100,0	219	100,0

1.7 Voor adoptie geplaatste kinderen: aantal volgens land van herkomst

Bron: Kind en Gezin - Statistiek Adoptie

1.8 Evolutie van het aantal voor adoptie geplaatste kinderen sinds 1991

Bron: Kind en Gezin – Statistiek Adoptie

Leeftijd adoptie

	2001		2002	
	Aantal	%	Aantal	%
Minder dan 1 jaar	87	43,1	101	46,1
1 – 2 jaar	66	32,7	61	27,9
2 – 3 jaar	22	10,9	26	11,9
3 – 4 jaar	15	7,4	11	5,0
4 – 5 jaar	3	1,5	9	4,1
5 - 10 jaar	6	3,0	7	3,2
10 - 14 jaar	3	1,5	4	1,8
Totaal	202	100,0	219	100,0

1.9 Leeftijd van de kinderen bij plaatsing voor adoptie

Bron: Kind en Gezin - Statistiek Adoptie

Plaats in de kinderrij

	Aantal	%
Kinderloos gezin, plaatsing van 1 kind	99	45,2
Kinderloos gezin, plaatsing van meerdere kinderen	22	10,0
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind als bovenste in de kinderrij	0	0,0
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind als onderste in de kinderrij	93	42,5
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind binnen in de kinderrij	1	0,5
Gezin met kinderen, plaatsing van meerdere kinderen, allemaal onderplaatsingen	4	1,8
Totaal	219	100,0

1.10 Voor adoptie geplaatste kinderen volgens aantal geplaatste kinderen en plaats in de kinderrij in het adoptiegezin – 2002

Bron: Kind en Gezin – Statistiek Adoptie

2.3. Minderjarige asielzoekers

Jonge asielzoekers komen *België* binnen, met of zonder ouders. In 2002 bedroeg het aantal minderjarigen dat zelf een asielaanvraag indiende 599. Het betreft dus minderjarigen met een eigen individueel dossier of m.a.w. minderjarigen die na of voor hun ouders zijn aangekomen en niet de minderjarigen die in de bijlage van de asielaanvraag van de ouders zijn opgenomen. Het aantal minderjarige asielaanvragers lag 2,7 maal lager dan in 2001; toen waren er 1611 minderjarige asielaanvragers. Mogelijk waren de cijfers voor 2001 te hoog, omdat nog niet bij alle aanvragen van minderjarigen een botscan gebeurde. Het aantal minderjarigen ingeschreven op de asielaanvraag van een ouder is niet bekend.

Minderjarige asielzoekers

	2001	2002
Niet vergezeld (1)	747	NB
Vergezeld (2)	864	NB
Totaal	1 611	599

1.11 Aantal minderjarige asielzoekers in België

Bron: Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Statenlozen, Bureau Niet-Begeleide Minderjarigen

(1) Alleen of vergezeld van een andere volwassene dan de vader, de moeder of de wettelijke voogd

(2) Deze cijfers hebben betrekking op het aantal minderjarigen dat een individueel dossier heeft. Het betreft dus minderjarigen die na of voor hun ouders zijn aangekomen en niet de minderjarigen die in de bijlage van de asielaanvraag van de ouders zijn opgenomen

NB: niet beschikbaar

3. AANTAL JONGE KINDEREN

Op 1 januari 2002 telde het Vlaams Gewest 184 755 kinderen onder de 3 jaar; van 3 tot 6 jaar waren er 195 025 kinderen en van 6 tot 12 jaar waren er 419 421 kinderen (zie tabel 1.12). Tegenover 2001 is de groep kinderen onder de 3 jaar in het Vlaams Gewest gedaald met 2471 kinderen (-1,3%), de groep kinderen van 3 tot 6 jaar is gedaald met 1157 (-0,6%) en de groep kinderen van 6 tot 12 jaar met 2259 (-0,5%) (zie grafiek 1.13).

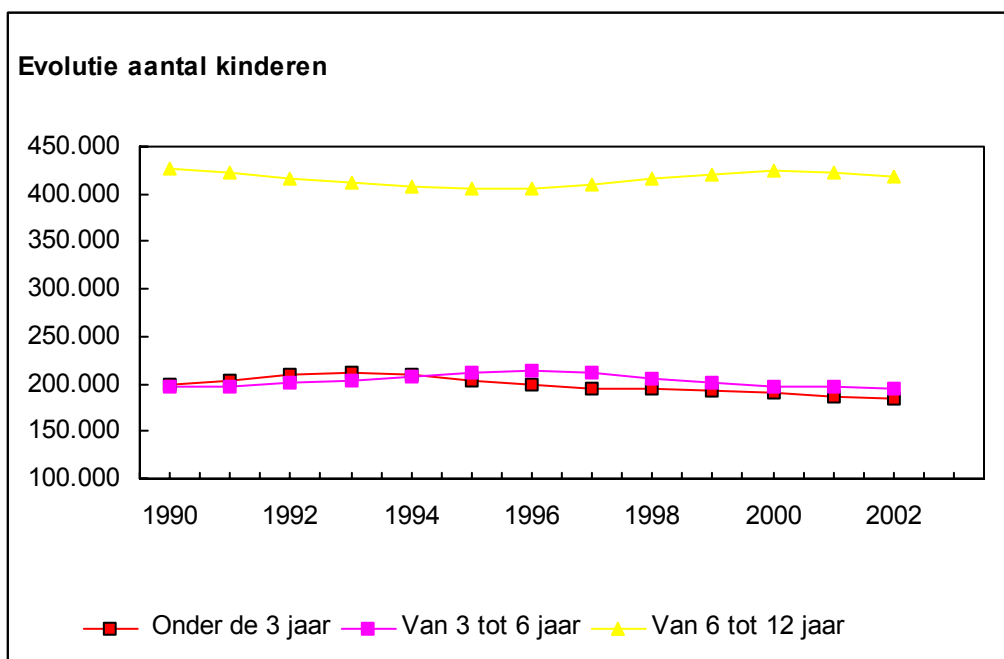
Het aandeel van kinderen onder de 3 jaar in de bevolking bedraagt 3,10%, het aandeel van kinderen onder de 12 jaar 13,43%. Dit aandeel is licht gedaald tegenover 2001 (zie tabel 1.12).

Jonge kinderen

	Aantal		Aandeel in bevolking	
	2001	2002	2001	2002
Aantal kinderen onder de 3 jaar	187 226	184 755	3,15	3,10
Aantal kinderen van 3 tot 6 jaar	196 182	195 025	3,30	3,28
Aantal kinderen van 6 tot 12 jaar	421 680	419 421	7,08	7,05
Totaal aantal kinderen onder de 12 jaar	805 088	799 201	13,53	13,43

1.12 Aantal jonge kinderen in het Vlaams Gewest en aandeel in de bevolking (op 1 januari)

Bron: NIS - Loop van de bevolking

1.13 Evolutie van het aantal kinderen onder de 12 jaar in het Vlaams Gewest (op 1 januari)
 Bron: NIS - Loop van de bevolking

Slechts een beperkt aantal kinderen onder de 12 jaar in het Vlaams Gewest heeft *niet de Belgische nationaliteit*: 4,3%. Hierbij moet worden opgemerkt dat het nationaliteitscriterium niet erg geschikt is om de personen van vreemde herkomst zichtbaar te maken, gezien de verruimde mogelijkheden om de Belgische nationaliteit te verkrijgen. Een beter criterium is de origine van de moeder van het kind.

Van 17,2% van de kinderen geboren in 2002 is de moeder niet van Belgische origine. Dit wil zeggen dat de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had.

Allochtone kinderen (1)

Antwerpen	23,5
Vlaams-Brabant	14,7
West-Vlaanderen	8,3
Oost-Vlaanderen	13,9
Limburg	25,5
<hr/>	
Vlaams Gewest	17,2

1.14 Kinderen geboren in 2002: percentage kinderen waarvan de moeder niet van Belgische origine is (d.w.z. niet de Belgische nationaliteit had bij haar geboorte) naar gelang de provincie – Vlaams Gewest

Bron: Kind en Gezin - Ikaros

(1) Kinderen waarvan de moeder niet de Belgische nationaliteit had bij haar geboorte

Naar gelang de provincie zijn er grote verschillen. Limburg en Antwerpen hebben het hoogste percentage kinderen van niet-Belgische origine, respectievelijk 25,5% en 23,5%.

In de provincie Vlaams-Brabant bedraagt het 14,7% en in Oost-Vlaanderen 13,9%. West-Vlaanderen heeft het laagste percentage kinderen van niet-Belgische origine, nl. 8,3% (zie tabel 1.14).

De belangrijkste herkomstlanden zijn Marokko, Turkije, Nederland en Joegoslavië. 4,1% van de kinderen

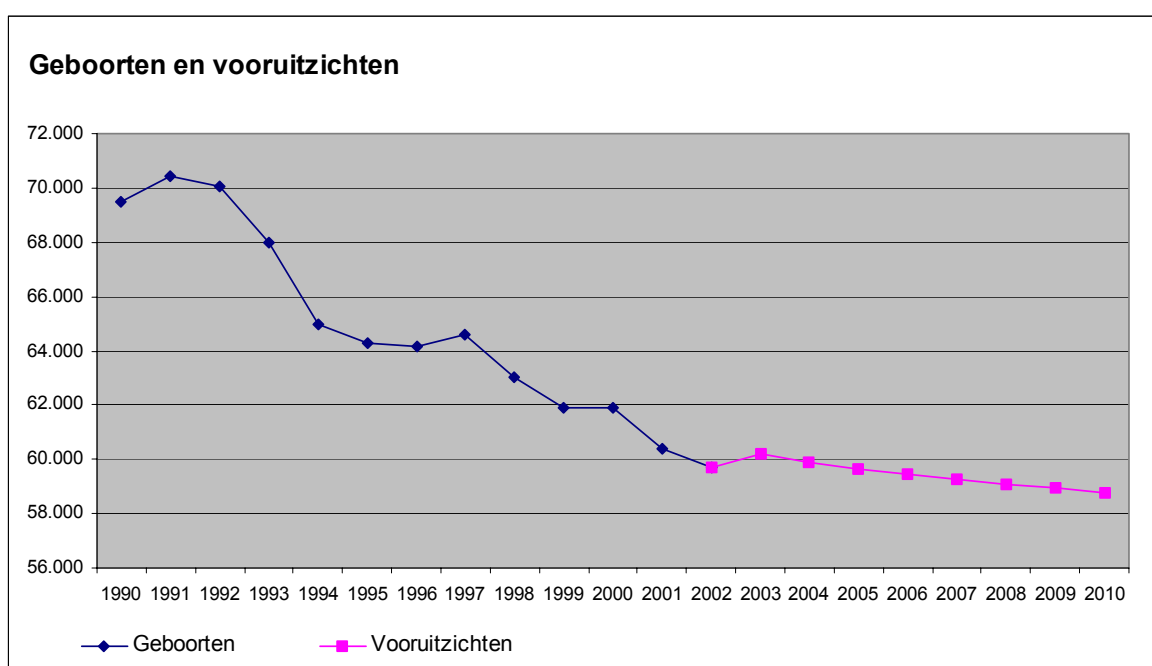
geboren in 2002 is van Marokkaanse origine, 3,7% van Turkse origine, 2,1% van Nederlandse en 0,9% van Joegoslavische origine.

Ook Italië (0,6%), Frankrijk (0,5%), Polen (0,5%) en Rusland (0,5%) komen vrij frequent voor.

4. VOORUITZICHTEN

4.1. Vooruitzichten inzake het aantal geboorten

Eind 2001 publiceerde het NIS nieuwe bevolkingsvooruitzichten voor de periode 2000-2050. Verwacht wordt dat het aantal geboorten licht zal dalen. In 2010 zouden er nog maar ongeveer 58 779 geboorten zijn. Tegenover het geboortecijfer van 2002 is dit nog een verdere daling met ongeveer 1,6% (zie grafiek 1.15). In tabel 1.16 zijn ook de geboortevoruitzichten per provincie opgenomen.

1.15 Evolutie van het aantal geboorten sinds 1990 en vooruitzichten tot 2010 - Vlaams Gewest

Bronnen: NIS – Loop van de bevolking

NIS – Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050

Geboorten en vooruitzichten per provincie en voor het Vlaams Gewest

	Geboorten in 2002*	Vooruitzichten voor	
		2005	2010
Antwerpen	17 144	16 712	16 757
Vlaams-Brabant	10 403	10 251	10 108
West-Vlaanderen	10 636	11 113	10 906
Oost-Vlaanderen	13 738	13 497	12 962
Limburg	7 804	8 059	8 046
Vlaams Gewest	59 725	59 632	58 779

1.16 Aantal geboorten in 2002 en vooruitzichten voor 2005 en 2010 per provincie en voor het Vlaams Gewest

Bronnen: NIS – Loop van de bevolking
 NIS – Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050
 * Voorlopige cijfers

4.2. Vooruitzichten inzake het aantal kinderen

Het aantal kinderen zal in 2010 wellicht heel wat lager liggen dan vandaag. In de Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050 wordt geraamd dat er in 2010 nog slechts 178 454 kinderen jonger dan 3 jaar zullen zijn tegenover 184 755 op 1 januari 2002 (-3,5%).

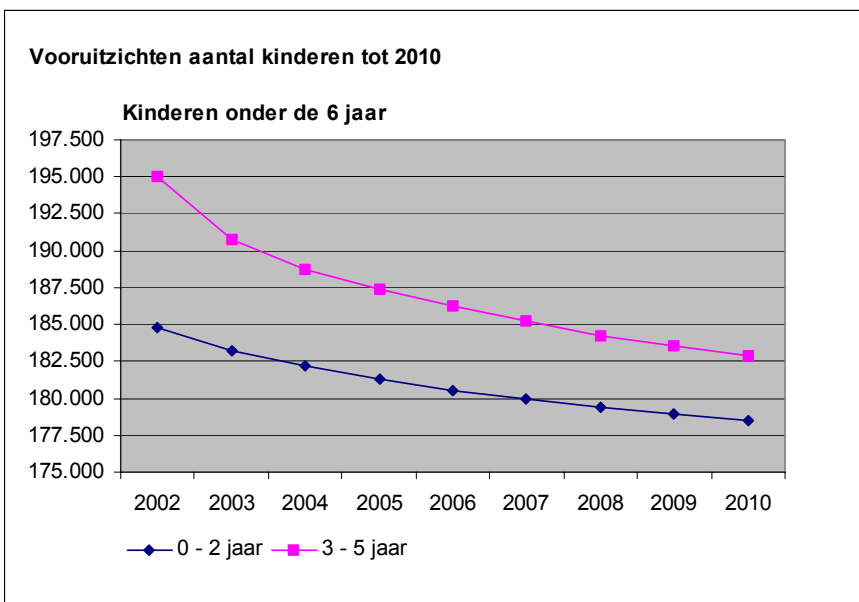
Voor de kinderen van 3 tot en met 5 jaar wordt een daling van 195 025 naar 182 864 (-6,2%) verwacht en voor de kinderen van 6 tot en met 11 jaar een daling van 419 421 naar 379 879 (-9,4%) (zie tabel 1.17 en grafiek 1.18).

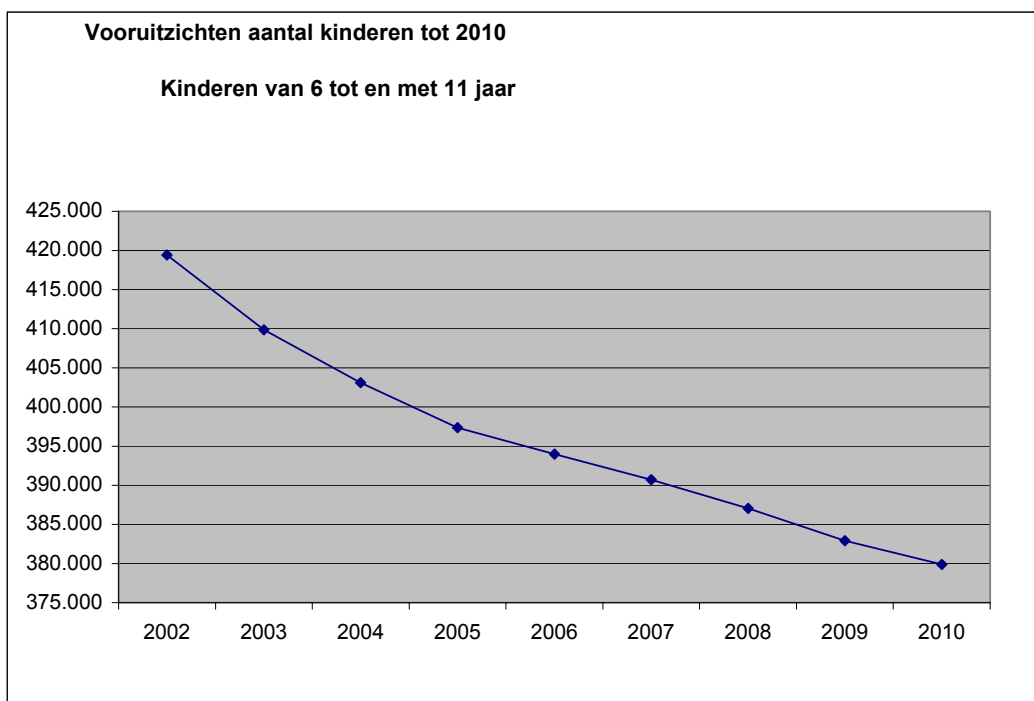
Vooruitzichten aantal kinderen

	Aantal kinderen op 01.01.2002	Vooruitzichten voor 31.12.2005	Vooruitzichten voor 31.12.2010
0 – 2 jaar	184 755	181 263	178 454
3 – 5 jaar	195 025	187 413	182 864
6 – 11 jaar	419 421	397 348	379 879

1.17 Vooruitzichten inzake het aantal kinderen in het Vlaams Gewest voor 2005 en 2010 naar gelang de leeftijd en situatie op 1 januari 2002

Bronnen: NIS – Loop van de bevolking
 NIS - Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050

1.18 Vooruitzichten inzake aantal kinderen in het Vlaams Gewest tot 2010
(op 31.12) naar gelang de leeftijd – Vergelijking met het aantal kinderen op 1 januari 2002

Bronnen: NIS – Loop van de bevolking

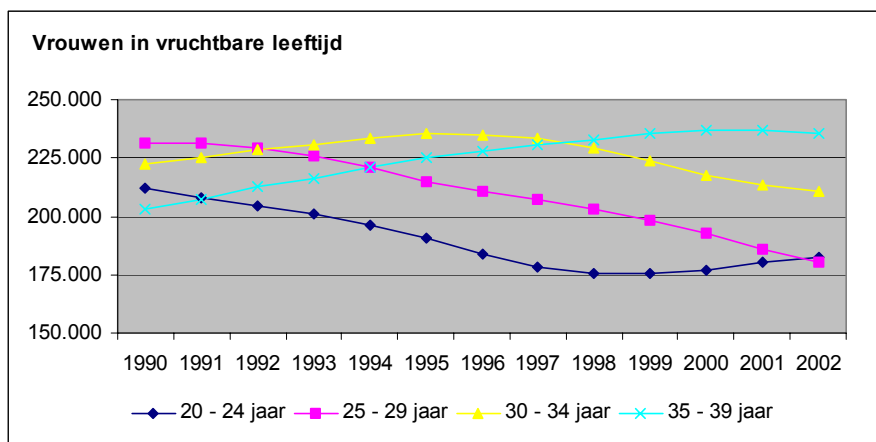
NIS - Bevolkingsvooruitzichten 2000-2050

5. TER VERKLARING

Een aantal maatschappelijke factoren zijn van invloed op het geboortecijfer. Hierna gaan we in op het aantal vrouwen, het vruchtbaarheidscijfer, de leeftijd waarop vrouwen zwanger worden, abortus, tienermoeders en abortussen bij tieners, geboorten buiten of binnen een huwelijksrelatie en de kindervens.

5.1. Vrouwen in de vruchtbare leeftijd

Een belangrijke bepalende factor voor de evolutie van het aantal geboorten is de *evolutie van het aantal vrouwen van 20 tot 40 jaar*, de leeftijd waartoe 90% van de bevallen vrouwen behoort. De daling van het aantal vrouwen in de leeftijd van 20 tot 40 jaar zet zich voort. Begin 2002 waren er 1% minder vrouwen van 20 tot 40 jaar dan begin 2001. Bekijkt men deze groep vrouwen meer in detail, dan blijkt een uiteenlopende evolutie. Het aantal vrouwen van 25 tot 29 jaar oud is voortdurend gedaald. Het aantal vrouwen van 30 tot 34 jaar is gedaald vanaf 1997 (zie grafiek 1.19).

1.19 Evolutie van het aantal vrouwen van 20 tot 40 jaar in het Vlaams Gewest sinds 1990 (op 1 januari)

Bron: NIS – Loop van de bevolking

5.2. Vruchtbaarheidscijfer

In 1997 (meest recente cijfer) bedroeg het *gemiddelde aantal kinderen per vrouw* in het Vlaams Gewest 1,5418 (zie tabel 1.20). De vruchtbaarheid ligt dus ver onder de vervangingsfactor. Er wordt van uitgegaan dat een vruchtbaarheidscijfer van 2,1 noodzakelijk is voor de vervanging van de generatie.

Vruchtbaarheidscijfer

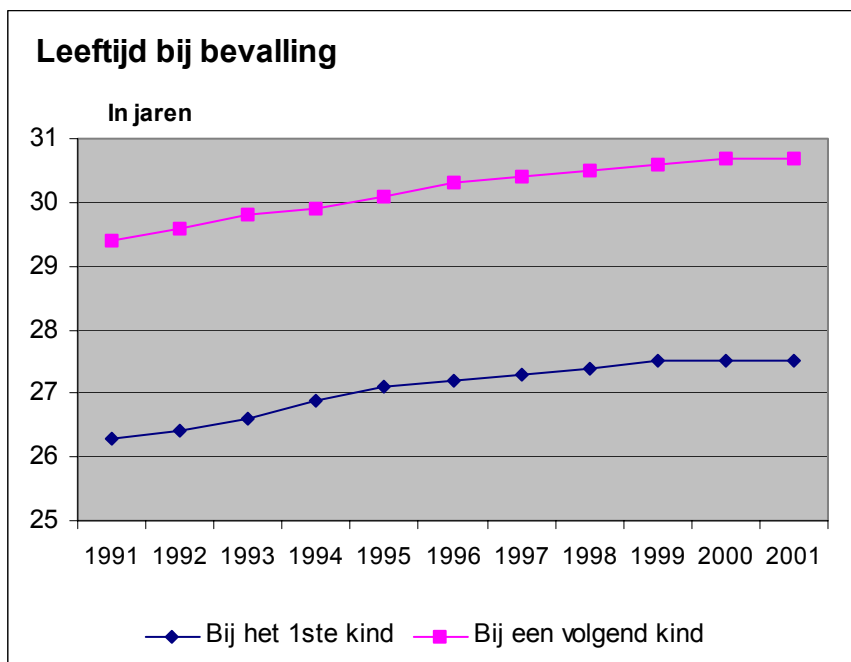
1990	1,5503
1995	1,5020
1996	1,5183
1997	1,5418

1.20 Totaal vruchtbaarheidscijfer – Vlaams Gewest

Bron: NIS – Bevolkingsstatistieken

5.3. Zwanger worden: geen verder uitstel meer?

In 2001 bedroeg de gemiddelde leeftijd 27,5 jaar bij een eerste kind en 30,7 jaar bij een volgend kind. Tot 1999 was er een lichte maar aanhoudende stijging van de *gemiddelde leeftijd van de vrouwen bij de bevalling*, zowel bij het eerste kind als bij een volgend kind. Vanaf 2000 is er geen verdere stijging meer van de gemiddelde leeftijd van vrouwen die bevallen van een eerste kind en in 2001 is er ook een stagnatie bij vrouwen die bevallen van een volgend kind. Is dit het einde van een verder uitstellen van het krijgen van een kind? (zie grafiek 1.21)

1.21 Gemiddelde leeftijd van de vrouwen bij de bevalling (in jaren)

Bron: Studiecentrum Perinatale Epidemiologie – Perinatale activiteiten in Vlaanderen

5.4 Abortus: een beperkt aantal zwangerschappen wordt vrijwillig afgebroken

Een aantal zwangerschappen worden niet uitgedragen, maar vrijwillig afgebroken. In Vlaanderen kunnen zwangere vrouwen terecht in abortuscentra of in ziekenhuizen. Het aantal legale abortussen in deze centra en in ziekenhuizen bedroeg in 2001 6565.

Dit aantal ligt 24,2% hoger dan in 1996, het eerste jaar waarvoor de Nationale Evaluatiecommissie over gegevens beschikt. Tegenover 2000 is er een toename met 7,6% (tabel 1.22 en grafiek 1.23; zie ook punt 5.5). Per 1000 geboorten waren er in 2001 109 abortussen. In 1996 bedroeg dit 82 (zie tabel 1.22).

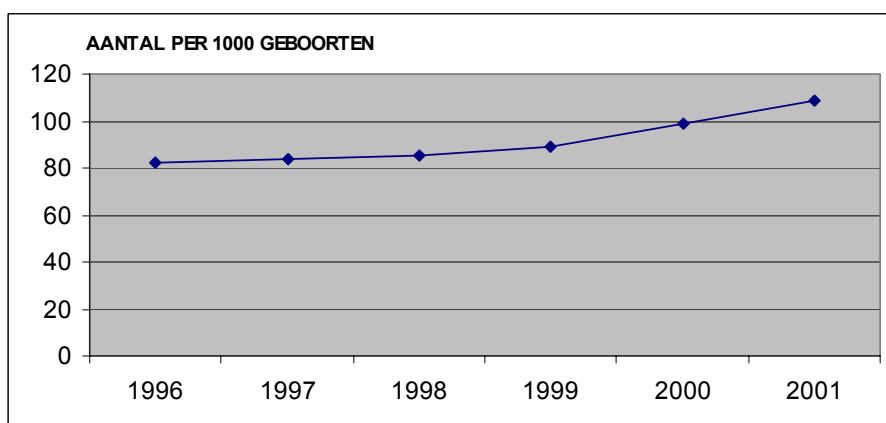
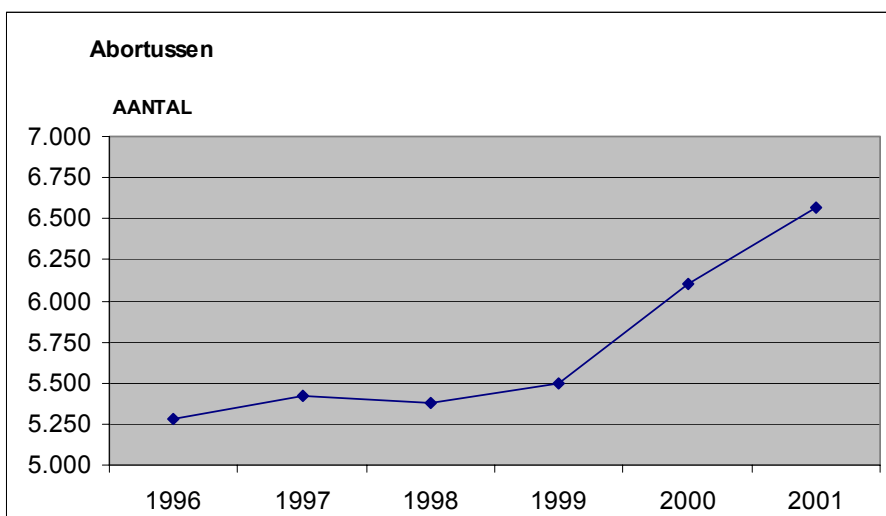
In grafiek 1.24 is het aantal abortussen naar gelang de leeftijd van de vrouw opgenomen.

Abortussen

	Aantal abortussen	Aantal abortussen per 1000 geboorten
1996	5 285	82
2000	6 103	99
2001	6 565	109

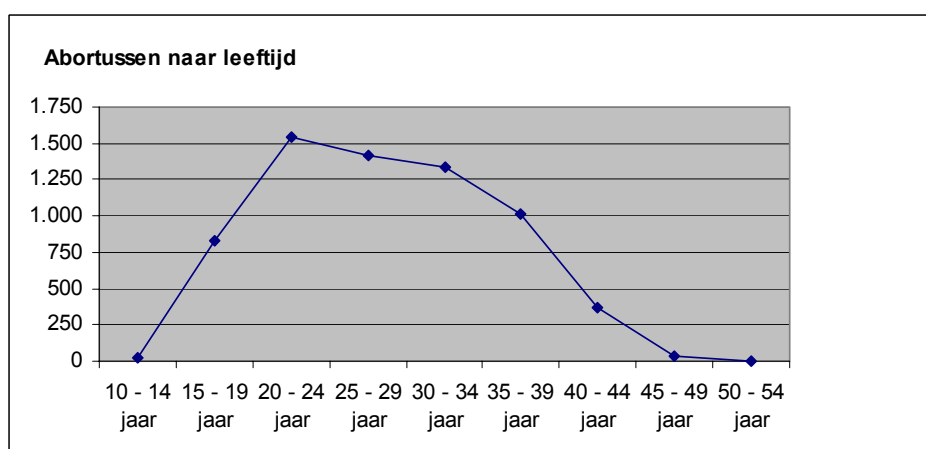
1.22 Abortussen bij vrouwen wonend in het Vlaams Gewest: aantal en aantal per 1000 geboorten

Bron: Nationale Commissie voor de evaluatie van de wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking

1.23 Evolutie van het aantal abortussen en aantal abortussen per 1000 geboorten bij vrouwen wonend in het Vlaams Gewest

Bron: Nationale Commissie voor de evaluatie van de wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking

1.24 Aantal abortussen bij vrouwen wonend in het Vlaams Gewest naar leeftijd – 2001

Bron: Nationale Commissie voor de evaluatie van de wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking

5.5. Zwangerschappen bij tieners: tienermoeders en abortussen bij tieners

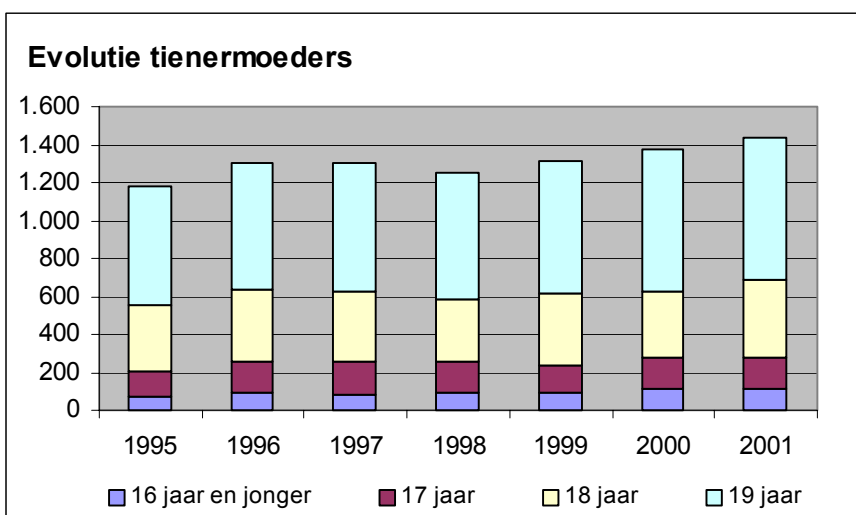
Er bestaat een samenhang tussen tienerzwangerschap en een risicovolle situatie voor moeder en kind. *Tienermoeders* verlaten vroegtijdig de school, hebben meer kans op armoede en meer kans om alleenstaande moeder te zijn. Kinderen van tienermoeders hebben meer kans op een laag geboortegewicht, op sterfte binnen het eerste levensjaar, en meer kans om zelf een tienermoeder te worden.

Tienermoederschap is in Vlaanderen vrij uitzonderlijk. In 2001 waren maar 1441 of 2,4% van de bevallen vrouwen jonger dan 20 jaar. Sinds 1995 steeg dit percentage van 1,9% naar 2,4%, voornamelijk als gevolg van een toename van het aantal bevallingen bij vrouwen van 18 en 19 jaar (zie tabel 1.25 en grafiek 1.26).

Tienermoeders

	2000	2001
14 jaar of jonger	8	11
15 jaar	26	26
16 jaar	74	78
17 jaar	167	162
18 jaar	352	411
19 jaar	744	753
Totaal jonger dan 20 jaar	1 371	1 441

1.25 Aantal tienermoeders in Vlaanderen (Vlaams Gewest en Vlaamse kraamklinieken in Brussel)
 Bron: Studiecentrum Perinatale Epidemiologie

1.26 Evolutie van het aantal tienermoeders in Vlaanderen (Vlaams Gewest en Vlaamse kraamklinieken in Brussel)
 Bron: Studiecentrum Perinatale Epidemiologie

Het aantal tienerzwangerschappen ligt evenwel heel wat hoger dan het aantal bevallingen van vrouwen jonger dan 20 jaar. In 2001 bedroeg het aantal tienerzwangerschappen – bevallingen en abortussen samen – 2289, waarvan 1441 bevallingen en 848 abortussen.

Op 100 zwangere tieners zijn er 63 die moeder worden en 37 die een abortus ondergaan.

Het ging evenwel vooral om vrouwen in de leeftijdsklasse 15 tot 19 jaar. Beneden de 15 jaar waren er in 2001 maar 24 abortussen en 11 bevallingen (zie tabellen 1.25 en 1.27 – zie ook 5.4).

Abortussen bij tieners

	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Aantal						
10 – 14 jaar	16	24	24	15	13	24
15 – 19 jaar	755	719	776	752	797	824
Totaal 10 – 19 jaar	771	743	800	767	810	848
Per 100 bevallingen						
10 – 19 jaar	59,0	57,2	63,7	58,4	59,1	58,9

1.27 Evolutie van het aantal abortussen en van het aantal abortussen per 100 bevallingen bij vrouwen jonger dan 20 jaar
 Bronnen: Nationale Commissie voor de evaluatie van de wet van 3 april 1990 betreffende de zwangerschapsafbreking
 Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

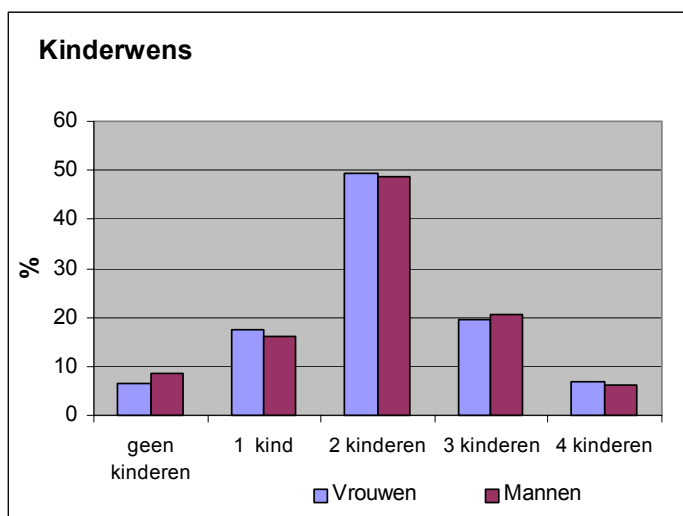
5.6. Geboorten en huwelijk

In het Vlaams Gewest wordt het overgrote deel van de kinderen geboren binnen een huwelijksrelatie. In 1997 (meest recente cijfer) werd 84,9% van de kinderen geboren binnen een huwelijksrelatie. Het aantal kinderen dat geboren wordt buiten een huwelijksrelatie neemt licht maar voortdurend toe: van 7% in 1990 tot 15,1% in 1997.

5.7. Kinderwens*

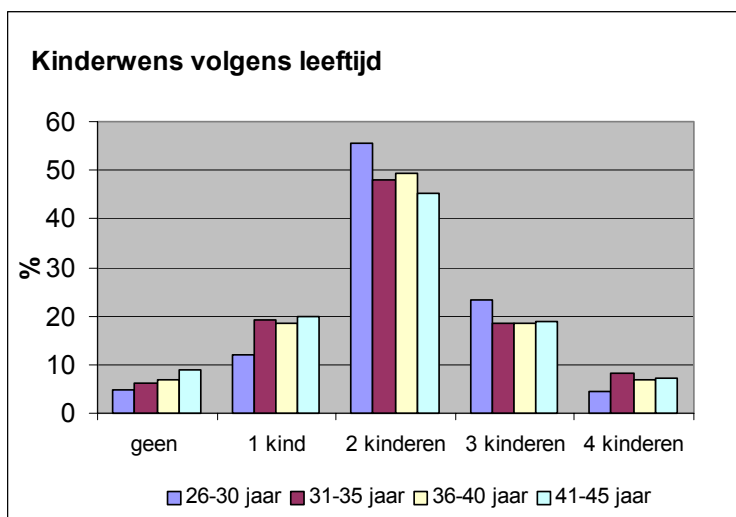
Bevraagd over hun kinderwens zeggen de meeste vrouwen van 26 tot 45 jaar dat zij twee kinderen wensen (49,4%). De concentratie rond het kindertal 2 is opmerkelijk.

Ongeveer eenzelfde percentage vrouwen wenst 1 of 3 kinderen, nl. 17,6% en 19,6%, en eveneens ongeveer eenzelfde percentage wenst geen of vier kinderen, nl. 6,6% en 6,8%. De mannen vertonen nagenoeg eenzelfde beeld (zie grafiek 1.28). Dit blijkt uit het NEGO V-vervolgonderzoek dat plaatshad in de periode november 1996 – februari 1997.

1.28 Kinderwens bij vrouwen en mannen van 26 tot 45 jaar in Vlaanderen
 Bron: M. Callens en F. Deven, Databestand NEGO V-vervolgonderzoek (1996-97),
 Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, Brussel

Naar gelang de leeftijd op het moment van de bevraging zijn er lichte verschillen. Bij de vrouwen uit de jongste bevraagde leeftijdsgroep – 26 tot 30 jaar – zijn er relatief meer die kiezen voor twee kinderen: 55,7%. Iets minder vrouwen uit die leeftijdsklasse opteren voor geen of voor vier kinderen (zie grafiek 1.29).

1.29 Kinderwens in Vlaanderen bij vrouwen naar gelang de leeftijd

Bron: M. Callens en F. Deven, Databestand NEGO V-vervolgonderzoek (1996-97), Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, Brussel

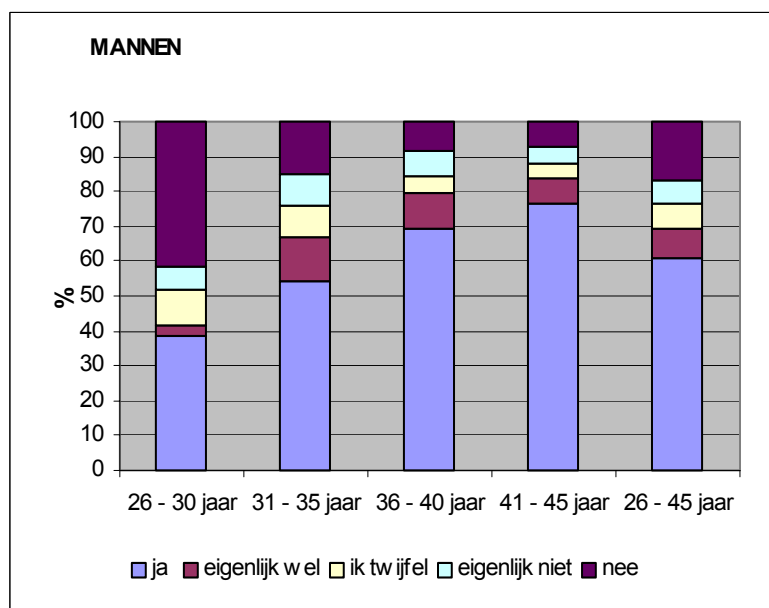
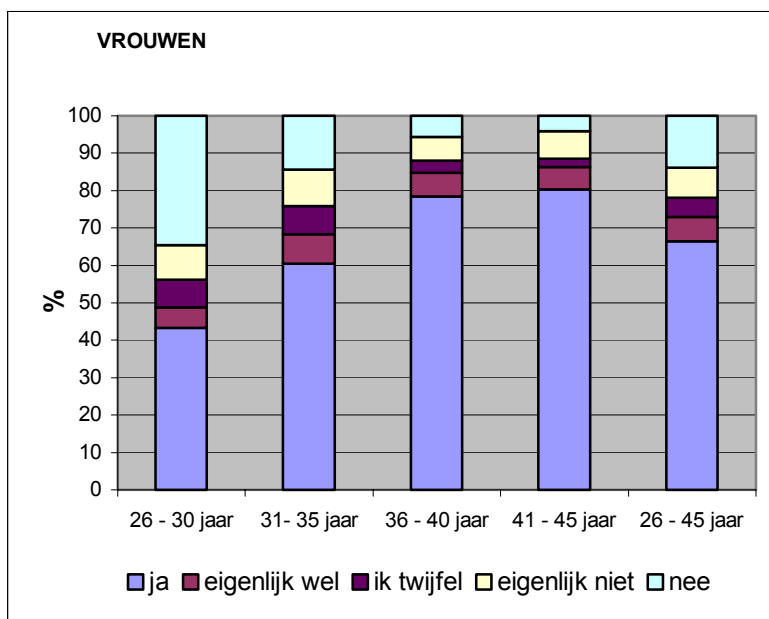
Vrouwen van 41 tot 45 jaar blijken hun kinderwens in hoge mate te hebben gerealiseerd: 80,3% zegt dat het aantal kinderen dat zij heeft, overeenstemt met haar voorkeur (zie grafiek 1.30).

Hierbij moet worden opgemerkt dat de gewenste en de feitelijke situatie op hetzelfde moment werden bevraagd, zodat er een proces van onderlinge afstemming kon plaatsvinden.

Bij de vergelijking tussen het gewenste en het feitelijk gerealiseerde kindertal moet men ermee rekening houden dat er ook factoren meespelen waar beleidsmaatregelen hooguit indirect een invloed op kunnen uitoefenen, zoals subfertiliteit, kenmerken van de gezinsvorm, enz.

* *Kinderwens: in het onderzoek werd gevraagd naar het verwachte aantal kinderen*

Overeenstemming tussen huidig aantal kinderen en kinderwens

1.30 Overeenstemming tussen het huidige aantal kinderen en de voorkeur bij mannen en vrouwen naar gelang de leeftijd – Vlaanderen
 Bron: M. Callens en F. Deven, Databestand NEGO V-vervolgonderzoek (1996-97), Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, Brussel

6. DE EUROPESE CONTEXT

Hoe moeten we het geboortecijfer en de evoluties inzake geboorten in Vlaanderen situeren in Europa? De gegevens over Vlaanderen worden vergeleken met de gegevens over België en een aantal Europese landen, nl. Nederland, Duitsland en Frankrijk als aangrenzende landen en verder Italië (als zuiders land), Zweden (als noordelijk land) en Groot-Brittannië.

6.1. Geboorten

In de tabellen 1.31, 1.32 en 1.33 worden een aantal cijfers over de geboorten vanaf 1990 weergegeven: het aantal geboorten, de procentuele evolutie van het geboortecijfer en het aantal geboorten per 1000 inwoners. In de meeste bestudeerde landen wijzen de voorlopige cijfers op een lichte daling van het aantal geboorten tegenover 2001 (zie tabel 1.31). Alleen in Italië en in Zweden was er een lichte stijging van het aantal geboorten. De daling in België (-2%) is relatief de grootste. De cijfers voor 2002 zijn evenwel nog voorlopige cijfers of ramingen.

Over een aantal jaren bekeken, blijkt een toch wel belangrijke daling van het geboortecijfer. In alle bestudeerde landen uitgezonderd Nederland en Frankrijk, waren er in 2002 minder geboorten dan in 1990. De daling is het grootst in Zweden, met bijna 24% minder geboorten. In Italië was de daling in de orde van grootte van 5%. In België, Duitsland en Groot-Brittannië bedroeg de daling respectievelijk ongeveer 8%, 14% en 18% (zie tabel 1.32).

In de hele EU zouden er 3,99 miljoen geboorten zijn geweest in 2002 (raming), een daling met ongeveer 0,3% tegenover 2001. Dit aantal is het laagste sinds de Tweede Wereldoorlog. In de jaren 1960 waren er nog ruim 2 miljoen meer geboorten.

Het *totale vruchtbaarheidscijfer* ligt overal beneden het vervangingsniveau, waarvoor een cijfer van 2,10 kinderen per vrouw wordt vooropgesteld (zie tabel 1.34). Opmerkelijk is de sterke daling in Zweden van 1990 naar 1998. Het totale vruchtbaarheidscijfer voor 2001 ligt in alle bestudeerde landen waarvoor dit gegeven al beschikbaar is, iets hoger dan in 2000, uitgezonderd in Groot-Brittannië.

De leeftijd waarop vrouwen kinderen krijgen, is de laatste jaren nagenoeg constant of licht stijgend. De *gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de bevalling* ligt volgens de recentst beschikbare cijfers, in alle bestudeerde landen boven de 28 jaar. Nederland noteert de hoogste gemiddelde leeftijd, met 30,3 jaar (zie tabel 1.35).

De *tienvruchtbaarheid* (geboorten per 1000 vrouwen onder de 20 jaar) ligt in België laag, net zoals in Frankrijk. In Zweden, Italië en Nederland ligt ze evenwel nog lager. Groot-Brittannië kent een hoog aantal geboorten bij vrouwen onder de 20 jaar (zie tabel 1.36 en 1.37).

Procreatie bij samenwonenden komt in België bij een minderheid voor, maar stijgt toch. In 1999 werd 20,1% van de *kinderen geboren buiten een huwelijksrelatie*.

In Duitsland en Nederland ligt dit in 1999 iets hoger dan in België. Zweden, Frankrijk en Groot-Brittannië kennen een veel hoger percentage geboorten buiten een huwelijk.

In Italië ligt het percentage geboorten buiten een huwelijk laag (zie tabel 1.38).

In tabel 1.39 wordt een overzicht gegeven van het aantal *abortussen* per 1000 geboorten. Het Vlaams Gewest, België en Nederland kennen een laag aantal; Frankrijk, Italië, Groot-Brittannië en vooral Zweden kennen een veel hoger aantal abortussen per 1000 geboorten.

Geboorten

	1990	1995	2000	2001	2002	Vershil 2001-2002 (in %)
Vlaams Gewest	69 492	64 300	61 877	60 364	59 725 *	-1,1% *
België	123 554	114 226	114 883	113 484	111 225 **	-2,0% **
Duitsland	NB	765 221	766 969	730 046	725 000 **	-0,7% **
Frankrijk	762 407	729 609	774 782	770 945	762 700 *	-1,1% *
Groot-Brittannië	798 612	732 049	679 029	669 123	658 200 **	-1,6% **
Italië	569 255	525 609	543 039	531 800	539 100 **	+1,4% **
Nederland	197 965	190 513	206 619	203 139	202 149	-0,5%
Zweden	123 938	103 422	90 441	91 466	94 700 **	+3,5% **

1.31 Aantal levendgeborenen in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2002

Eurostat, Population et conditions sociales, Statistiques en bref, 25/2002

Nederland, Statline, CBS

France, INSEE

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

NB: niet beschikbaar (herenigd Duitsland vanaf 3 oktober 1990)

Evolutie geboorten

	1990	1995	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	100,0	92,5	89,1	89,0	86,9	85,9 *
België	100,0	92,5	92,4	93,0	91,8	90,0 *
Duitsland	100,0 (1)	92,2	92,9	92,4	88,0	87,3 **
Frankrijk	100,0	95,7	97,7	101,6	101,1	100,0 *
Groot-Brittannië	100,0	91,7	87,7	85,0	83,8	82,4 **
Italië	100,0	92,3	94,4	95,4	93,4	94,7 **
Nederland	100,0	96,2	101,3	104,4	102,6	102,1 *
Zweden	100,0	83,4	71,1	73,0	73,8	76,4 **

1.32 Evolutie van het aantal levendgeborenen sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2002 (eigen berekeningen)

Eurostat, Population et conditions sociales, Statistiques en bref, 25/2002

Nederland, Statline, CBS

France, INSEE

(1) Betreft 1991

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

Geboorten per 1000

	1990	1995	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	12,0	11,0	10,4	10,4	10,1	10,0 *
België	12,4	11,3	11,2	11,2	11,0	10,8 *
Duitsland	NB	9,4	9,4	9,3	8,9	8,8 **
Frankrijk	13,5	12,6	12,7	13,2	13,1	12,9 *
Groot-Brittannië	13,9	12,5	11,8	11,4	11,1	10,9 **
Italië	10,0	9,2	9,3	9,4	9,2	9,6 **
Nederland	13,3	12,4	12,7	13,0	12,7	12,6 *
Zweden	14,5	11,7	10,0	10,2	10,3	10,6 **

1.33 Geboortecijfer: aantal geboorten per 1000 inwoners sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2002

Eurostat, Population et conditions sociales, Statistiques en bref, 25/2002

Nederland, Statline, CBS

France, INSEE

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

NB: niet beschikbaar

Vruchtbaarheidscijfer

	1990	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	1,55	1,50					
België	1,62	1,55	1,60	1,61	1,66		
Duitsland	NB	1,25	1,33	1,36	1,38	1,42	
Frankrijk	1,78	1,70	1,75	1,79	1,89	1,90	1,9*
Groot-Brittannië	1,83	1,71	1,71	1,68	1,65	1,63	
Italië	1,33	1,20	1,20	1,22	1,24		
Nederland	1,62	1,53	1,63	1,65	1,72	1,71	1,73
Zweden	2,13	1,73	1,50	1,50	1,54	1,57	

1.34 Totaal vruchtbaarheidscijfer (TVC) per vrouw sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2002

NIS, Bevolkingsstatistieken

* Voorlopig cijfer

NB: niet beschikbaar

Leeftijd bij bevalling

	1990	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	27,8	28,7	29,1	29,1	29,2	29,2	
België	27,9	28,5					
Duitsland	27,6	28,3	28,6	28,7	28,7		
Frankrijk	28,3	29,0	29,3	29,4	29,4	29,4	29,5*
Groot-Brittannië	27,7	28,2	28,3	28,4	28,5		
Italië	28,9	29,7					
Nederland	29,3	30,0	30,2	30,3	30,3	30,3	
Zweden	28,5	29,2	29,7	29,8	29,9	30,0	

1.35 Gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de bevalling sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2002

Studiecentrum Perinatale Epidemiologie (SPE)

Nederland, CBS, Statline

France, INSEE

* Voorlopig cijfer

Tienvruchtbaarheid

	1990	1995	1998	1999	2000	2001
België	50	46				
Duitsland	89	64	65	64	66	
Frankrijk	61	48	48	50		
Groot-Brittannië	157	144	153	151	145	
Italië	42	32	30	34	35	
Nederland	38	29	31	33	36	39
Zweden	69	42	32	33	35	33

1.36 Aantal geboorten per 1000 vrouwen onder de 20 jaar

Bron: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2002

Tienerbevallingen

	1998	
	15 tot 17-jarigen	18 tot 19-jarigen
België	3,4	19,6
Duitsland	5,3	25,2
Frankrijk	3,4	18,6
Groot-Brittannië	16,6	51,8
Italië	2,9	11,6
Nederland	2,2	12,0
Zweden	2,2	13,0

1.37 Aantal geboorten per 1000 vrouwen van 15 tot 17 jaar en van 18 tot 19 jaar

Bron: UNICEF, A league table of Teenage Births in Rich Nations, 2001

Geboorten buiten een huwelijk

	1990	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	7,1	11,7					
België	11,6	17,3		NB	20,1		
Duitsland	15,3	16,1	20,0	22,1	23,4	23,6	
Frankrijk	30,1	37,6	40,7	41,7	42,6	43,7	
Groot-Brittannië	27,9	33,6	37,6	38,8	39,5	40,1	
Italië	6,5	8,1	9,0	9,2		9,7	
Nederland	11,4	15,5	20,8	22,7	24,9	27,1	28,9
Zweden	47,0	53,0	54,7	55,3	55,3	55,5	

1.38 Percentage geboorten buiten een huwelijk in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: NIS, Bevolkingsstatistiek

Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe, 2002*

France, INSEE, *Bulletin Mensuel de Statistique, janvier 2003, nr. 1*

Nederland, Statline, CBS

Eurostat, *European Social Statistics, Demography, 2001 edition*

Abortussen

	1990	1995	1998	1999	2000	2001
Vlaams Gewest	NB	NB	8,5	8,9	9,8	10,9
België	NB	9,8	10,5	11,2	12,0	13,0
Duitsland	15,0*		12,8	NB	NB	17,6
Frankrijk	22,4	21,4	22,2	22,6		
Groot-Brittannië	24,7	23,9	27,9	27,9	29,1	29,6
Italië	28,4	26,0	24,0	25,8		
Nederland	9,3	11,0				
Zweden	30,2	30,4	34,8	34,8	34,3	

1.39 Aantal abortussen per 1000 geboorten

Bron: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe, 2002*

* Betreft 1991

NB: niet beschikbaar

6.2. Aantal jonge kinderen

Het Vlaams Gewest is een *kleine regio* binnen Europa. Met 314 061 kinderen onder de 5 jaar maken de Vlaamse kinderen slechts een zeer kleine fractie uit van het aantal jonge kinderen in de Europese Unie. De Europese Unie telde op 1 januari 2002 in totaal ongeveer 20,3 miljoen kinderen onder de 5 jaar.

Sinds 1995 is het *aantal* jonge kinderen voortdurend gedaald. In 2002 waren er in het Vlaams Gewest 9,5% minder kinderen onder de 5 jaar dan in 1995. Het Vlaams Gewest is wel bij de sterkste dalers. Alleen in Zweden (-24,8%) is de daling nog groter. In Frankrijk en in Nederland was het aantal jonge kinderen hoger dan in 1995. In tabel 1.40 is het aantal kinderen onder de 5 jaar vanaf 1995 opgenomen. Tabel 1.41 geeft de procentuele evolutie weer, met 1995 als basis (1995 = 100).

Een opvallend aspect van de demografische evolutie in de Europese landen is de *ontgroening*, als complement van het vaker vernoemde vergrijzingsproces. In de periode vanaf 1995 daalde in alle bestudeerde landen, behalve Frankrijk, het *aandeel van jonge kinderen in de totale bevolking*.

In de periode 1995-2001/2002 neemt het Vlaams Gewest samen met Groot-Brittannië een *middenpositie* in wat betreft de evolutie van het aandeel van jonge kinderen in de populatie (-0,6% en -0,7%). De daling was kleiner in Duitsland (-0,3%), in Italië (-0,2%) en in Nederland (-0,1%); de daling was veel groter in Zweden (-1,8%) (zie tabel 1.42).

Op lange termijn (2010 – 2020) kondigt zich een verdere daling aan van het aantal jonge kinderen, uitgezonderd in Zweden en Groot-Brittannië.

In Zweden wordt een toename van het aantal kinderen onder de 5 jaar met ongeveer 5% verwacht.

In België, Nederland en Duitsland zou de groep kinderen onder de 5 jaar niet veel kleiner zijn dan in 2000 (hoogstens 1% lager). In deze landen komt er m.a.w. nagenoeg een einde aan de ontgroening. Met -17% is de onverwachte daling in Italië spectaculair te noemen (zie tabel 1.43).

Kinderen onder de 5 jaar

	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	346,9	329,1	323,8	320,7	317,7	314,1
België	615,1	584,9	579,1	577,2	577,2	575,8
Duitsland	4 190,5	3 973,9	3 944,5	3 947,6	3 948,8	
Frankrijk	3 623,5	3 557,2	3 586,3	3 598,7	3 657,4	3 709,1
Groot-Brittannië	3 858,8	3 691,3	3 646,2	3 632,8	3 632,8	3 583,5
Italië	2 769,5	2 688,9	2 652,9	2 668,0	2 683,1	
Nederland	988,7	969,4	976,2	983,5	1 101,1	1 014,6
Zweden	605,7	518,6	491,3	468,7	457,9	455,8

1.40 Aantal kinderen onder de 5 jaar (in duizendtalen) sinds 1995 in enkele Europese landen

Bron: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe, 2002*

Evolutie aantal kinderen

	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	100,0	94,9	93,3	92,4	91,6	90,5
België	100,0	95,1	94,1	93,8	93,8	93,6
Duitsland	100,0	94,8	94,1	94,2	94,1	
Frankrijk	100,0	98,2	99,0	99,3	100,9	102,4
Groot-Brittannië	100,0	95,7	94,5	94,1	92,9	
Italië	100,0	97,1	95,8	96,3	96,9	
Nederland	100,0	98,0	98,7	99,5	101,3	102,6
Zweden	100,0	85,6	81,1	77,4	75,6	75,2

1.41 Evolutie van het aantal kinderen onder de 5 jaar sinds 1995 in enkele Europese landen (1995 = 100)

Bron: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe, 2002 (eigen berekeningen)*

Aandeel jonge kinderen

	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	5,9	5,6	5,5	5,4	5,3	5,3
België	6,0	5,7	5,7	5,7	5,6	5,6
Duitsland	5,1	4,8	4,8	4,8	4,8	
Frankrijk	6,2	6,1	6,1	6,1	6,2	6,3
Groot-Brittannië	6,6	6,2	6,1	6,1	5,9	
Italië	4,8	4,7	4,6	4,6	4,6	
Nederland	6,4	6,2	6,2	6,2	6,3	6,3
Zweden	6,9	5,9	5,5	5,3	5,2	5,1

1.42 Leeftijdsstructuur: aandeel van de kinderen onder de 5 jaar in de totale bevolking sinds 1995 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe, 2002*

NIS, *Bevolkingsstatistieken*

Vooruitzichten

	2005	2010	2020
België	-1,2%	-3,0%	-0,2%
Duitsland	5,4%	5,1%	-0,3%
Frankrijk	-0,6%	-3,5%	-3,4%
Groot-Brittannië	-2,3%	1,2%	0,0%
Italië	4,9%	-3,2%	-17,0%
Nederland	4,5%	-5,8%	-1,0%
Zweden	1,6%	4,8%	5,6%

1.43 Vooruitzichten inzake de evolutie van het aantal kinderen onder de 5 jaar in de periode 2005-2010 in enkele Europese landen tegenover 2000 (percentage)

Bron: Eurostat, *European social statistics, Demography, 2001 edition*

6.3. Interlandelijke adoptie

Van alle bestudeerde landen ligt het relatieve aantal *interlandelijke* adopties het laagst in Groot-Brittannië; het bedraagt 0,59 per 100 000 inwoners. Ook in Vlaanderen en Italië is het aantal interlandelijke adopties zeer beperkt. Het bedraagt 3,13 per 100 000 inwoners in Vlaanderen, en 3,68 in Italië. Frankrijk, Wallonië, Nederland en vooral Zweden kennen een hogere frequentie van interlandelijke adopties dan Vlaanderen. De cijfers voor Duitsland zijn niet beschikbaar (zie tabellen 1.44 en 1.45).

Adoptie

Ontvangend land	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaamse Gemeenschap (1)	202	188	184	210	173	187
Waals Gewest (1)	228	294	266	290	279	292
Duitsland	NB	NB	NB	NB	NB	NB
Frankrijk	3 028	3 777	3 597	2 971	3 094	3 551
Groot-Brittannië	154	258	277	351		
Italië	NB	2 233	2 177	NB	2 127	
Nederland	704	825	993	1 193	1 122	
Zweden	895	928	1 019	981	1 044	1 107

1.44 Evolutie van het aantal interlandelijke adopties in enkele Europese landen sinds 1995

Bronnen: Informatie verstrekt door de Centrale Autoriteiten

CBS, Statline

(1) alleen adopties gerealiseerd door een erkende adoptiedienst

NB: niet beschikbaar

Adoptie per 100 000

Ontvangend land	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaamse Gemeenschap (1) (2)	3,44	3,18	3,10	3,54	2,91	3,13
Waals Gewest (2) (3)	6,88	8,84	7,98	8,68	8,34	8,69
Duitsland	NB	NB	NB	NB		
Frankrijk	5,22	6,43	6,00	5,06	5,24	5,98
Groot-Brittannië	0,26	0,44	0,47	0,59		
Italië	NB	3,88	3,78	NB	3,68	
Nederland	4,56	5,27	6,30	7,52	7,02	
Zweden	10,15	10,49	11,51	11,07	11,75	12,43

1.45 Evolutie van het aantal interlandelijke adopties per 100 000 inwoners in enkele Europese landen sinds 1995

Bron: Informatie verstrekt door de Centrale Autoriteiten

(1) per 100 000 inwoners in het Vlaams Gewest

(2) alleen adopties gerealiseerd door een erkende adoptiedienst

(3) per 100 000 inwoners in het Waals Gewest

NB: niet beschikbaar

Hoofdstuk 2.

GEZINNEN VAN JONGE KINDEREN: GROEIENDE VERSCHIEDENHEID

In dit hoofdstuk gaan we in op de gezinscontext van jonge kinderen in Vlaanderen. We hebben aandacht voor de gezinsvorm waarin kinderen opgroeien (tweeouder- of eenoudergezin, gehuwd paar of samenwonend paar), het opgroeien samen met broers of zussen, multiculturaliteit, grijzende ouders en de grootouders. Ook het opvoedingsklimaat – rollen en waarden – in het gezin wordt beschreven. Als achtergrond bij deze gezinscontext besteden we aandacht aan huwelijken en echtscheidingen in Vlaanderen.

Ten slotte plaatsen we een aantal Vlaamse cijfers in een Europese context.

1. Tweeouder- of eenoudergezin?

De meeste jonge kinderen leven in een *tweeoudergezin*. Het aantal kinderen onder de 3 jaar dat in een *eenoudergezin* leeft, bedraagt minder dan 1%; bij kinderen van 3 tot 7 jaar bedraagt het 6,4% en bij kinderen op lagereschoolleeftijd 6,8% (zie tabel 2.1). Het aantal jonge kinderen dat leeft in een eenoudergezin is licht gestegen. In 1999 bedroeg het nog 4,9%. De stijging doet zich voor bij kinderen van 3 tot 12 jaar.

Kinderen vormen vooral een eenoudergezin met de moeder, omdat bij scheiding het hoederecht nog steeds overwegend aan de moeder wordt toegewezen.

Een zeer beperkt aantal kinderen leeft in een *meergeneratiegezin* (minder dan 1%) (zie tabel 2.2).

Gezinstype

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Eenoudergezin	0,8	6,4	6,8	5,5
Tweeoudergezin	99,2	93,6	93,2	95,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.1 Kinderen onder de 12 jaar volgens gezinstype (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

2. In het klassieke kerngezin?

Hoe langer hoe meer wordt de aandacht gevestigd op de terugloop van het klassieke kerngezin. Maar uit de gegevens over het gezin waarin jonge kinderen leven, blijkt dat voor hen de realiteit nog steeds in hoofdzaak het klassieke kerngezin is. Van de kinderen onder de 12 jaar leeft er 85% bij de *natuurlijke vader en moeder* die tevens een *echtpaar* vormen (zie tabel 2.2).

Van de kinderen onder de 3 jaar woont 17,4% bij de natuurlijke vader en moeder die een samenwonend paar vormen. Kinderen onder de 3 jaar wonen meer dan vroeger bij hun samenwonende vader en moeder (17,4% tegenover 13,5% in 1999). Samenwonen is niet alleen een statistische categorie, maar heeft ook een impact op de aard van de relaties. De vraag is ook of dit samenwonen een tijdelijke dan wel een blijvende situatie is. Uit de longitudinale analyse van de gegevens 92-95 blijkt dat de wijzigingen die kinderen meemaken op het vlak van gezinssamenstelling meestal bestaan in een huwelijk van hun samenwonende ouders.

Uit tabel 2.2 blijkt verder dat heel weinig kinderen (1,7%) niet bij de natuurlijke moeder verblijven. Het aandeel kinderen dat niet bij de natuurlijke vader verblijft, is ook beperkt, maar bedraagt toch 6,7%. Van de kinderen van 3 tot 7 jaar verblijft 7,3% niet bij de natuurlijke vader; bij de kinderen op lagereschoolleeftijd is dit al 8,6%.

Gezinssamenstelling

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn natuurlijke moeder	81,1	84,6	87,3	85,3
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn niet-natuurlijke moeder	0,0	0,0	0,3	0,1
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn natuurlijke moeder en zijn niet-natuurlijke vader	0,0	0,0	0,6	0,3
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn niet-natuurlijke moeder en zijn niet-natuurlijke vader	0,0	0,5	0,9	0,6
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn natuurlijke moeder	17,4	7,3	1,4	6,2
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn natuurlijke moeder en zijn niet-natuurlijke vader	0,8	0,9	1,4	1,1
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn niet-natuurlijke moeder	0,0	0,5	0,0	0,1
Kind in een eenoudergezin met zijn natuurlijke moeder	0,0	5,9	5,7	4,7
Kind in een eenoudergezin met zijn natuurlijke vader	0,8	0,5	1,1	0,9
Kind in een meergeneratiegezin met zijn vader/moeder en grootouders	0,0	0,0	1,4	0,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.2 Kinderen onder de 12 jaar: samenstelling van het gezin waarin zij leven (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

3. Kind alleen?

Jonge kinderen leven meestal in een gezin met nog 1 of 2 broers of zussen. 30% van de kinderen onder de 3 jaar is enig kind en ongeveer 49% heeft 1 broer of zus in het gezin. Van de kinderen van 3 tot 7 jaar leeft 14,6% als enig kind en heeft 52,7% slechts 1 broer of zus in het gezin. Bij kinderen van 7 tot 12 jaar heeft 42,5% 2 of meer broers of zussen in het gezin (zie tabel 2.3).

Broers en zussen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Enig kind	30,1	14,6	9,0	14,7
Eén broer of zus in het gezin	48,9	52,7	48,5	49,9
Twee broers en/of zussen in het gezin	12,7	25,5	30,1	25,4
Drie broers en/of zussen in het gezin	6,8	4,6	9,6	7,5
Vier of meer broers en/of zussen in het gezin	1,5	2,7	2,8	2,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.3 Aantal broers en/of zussen waarmee kinderen onder de 12 jaar samenwonen (percentage)
 Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

4. MULTICULTURELE GEZINNEN

Nogal wat jonge kinderen groeien op in een gezin waarvan een of beide ouders niet de Belgische nationaliteit hebben (zie tabel 2.4).

In 2000 hadden respectievelijk 6,5% en 4,3% van de jonge kinderen een of beide ouders die niet de Belgische nationaliteit hadden. Deze percentages zijn nagenoeg ongewijzigd tegenover 1999.

Multiculturele gezinnen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Beide ouders zijn Belg	87,6	88,7	90,2	89,2
Geen van beide ouders is Belg	0,0	8,3	3,2	4,3
Een van beide ouders is Belg	12,4	3,1	6,6	6,5
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.4 Kinderen onder de 12 jaar: percentage kinderen waarvan de ouders nu Belg zijn of niet
 Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

5. Grijzende ouders?

Over de leeftijd van moeders bij de geboorte van hun kind zijn exhaustieve gegevens beschikbaar dankzij de obstetrische registratie van het SPE (zie ook hoofdstuk 1, punt 5.3). De Panelstudie Belgische Huishoudens geeft ook informatie over de leeftijd van de vader bij de geboorte van de kinderen.

Hieruit blijkt dat nogal wat kinderen vooral een *grijzende vader* hebben. 21,8% van de kinderen startte zijn leven met een vader van 36 jaar of ouder (zie tabel 2.5). Uit deze tabel blijkt ook dat het percentage kinderen met grijzende ouders hoger ligt naarmate de kinderen korter geleden geboren zijn, m.a.w. het fenomeen van een grijzende vader neemt toe.

Grijzende ouders

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Leeftijd van de moeder bij geboorte				
- 20 jaar	0,0	4,1	2,9	2,8
20 – 30 jaar	49,2	55,0	64,0	58,4
30 – 35 jaar	38,5	29,4	29,7	31,2
35 – 40 jaar	10,0	11,5	3,5	7,2
40 jaar en ouder	2,3	0,0	0,0	0,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Leeftijd van de vader bij geboorte				
- 20 jaar	0,0	0,5	0,0	0,2
21 – 30 jaar	28,8	31,0	45,0	37,4
31 – 35 jaar	37,1	43,8	40,1	40,6
36 – 40 jaar	27,3	18,2	11,8	16,9
41 jaar en ouder	6,8	6,4	3,1	4,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.5 Kinderen onder de 12 jaar: leeftijd van de moeder en de vader bij de geboorte van het kind (percentage)
 Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

6. CONTACTEN MET MOEDER EN VADER

Wat de samenstelling van het gezin al deed vermoeden (zie punt 1) blijkt ook uit de gegevens over de *frequentie* van de contacten van het kind met zijn ouders: maar ongeveer 12% van de jonge kinderen ziet moeder én vader niet dagelijks.

Dit percentage stijgt licht naarmate de kinderen ouder worden, van 5,4% bij kinderen onder de 3 jaar tot 15,1% bij kinderen van 7 tot 12 jaar. Wanneer een kind een ouder niet elke dag ziet, gaat het meestal om de vader (zie tabel 2.6).

Contacten met ouders

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Ziet moeder en vader dagelijks	94,6	88,8	84,9	87,9
Ziet moeder dagelijks en vader meermaals in de week	3,1	2,3	5,1	3,9
Ziet moeder dagelijks en vader ongeveer eenmaal per week	1,5	0,9	2,6	1,9
Ziet moeder dagelijks en vader één of twee keer per maand of minder	0,0	1,4	2,6	1,7
Ziet moeder dagelijks en vader nooit of vader is overleden	0,0	2,8	0,6	1,2

Ziet vader dagelijks en moeder meermaals in de week	0,8	1,4	0,3	0,7
Ziet vader en moeder niet dagelijks	0,0	2,3	4,0	2,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.6 Kinderen onder de 12 jaar: frequentie van de contacten met de ouders (alleen kinderen in tweeoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

7. JONGE KINDEREN EN GROOTOUDERS

Ongeveer de helft van de kinderen heeft nog vier grootouders. Dit percentage ligt iets lager bij de kinderen op lagereschoolleeftijd (zie tabel 2.7). Wellicht is dit percentage een onderschatting, omdat voor nogal wat kinderen dit gegeven niet bekend is (16,3%).

De meeste kinderen wonen op korte afstand van de grootouders: ongeveer 10% van de kinderen woont op minder dan 1 km; ongeveer 60% woont op hoogstens 9 km. Kinderen van 7 tot 12 jaar wonen in verhouding iets verderaf. Deze laatste gegevens slaan op 1997. Sinds 1998 werd de afstand naar de grootouders niet meer opgenomen in de Panelstudie Belgische Huishoudens.

Grootouders

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
4 grootouders	58,9	52,9	43,4	49,4
3 grootouders	19,4	31,6	30,5	28,6
2 grootouders	3,9	7,3	15,1	10,5
1 grootouder	1,6	1,5	2,5	2,0
Geen grootouders	0,0	0,0	0,3	0,2
Niet bekend	16,3	6,8	8,3	9,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

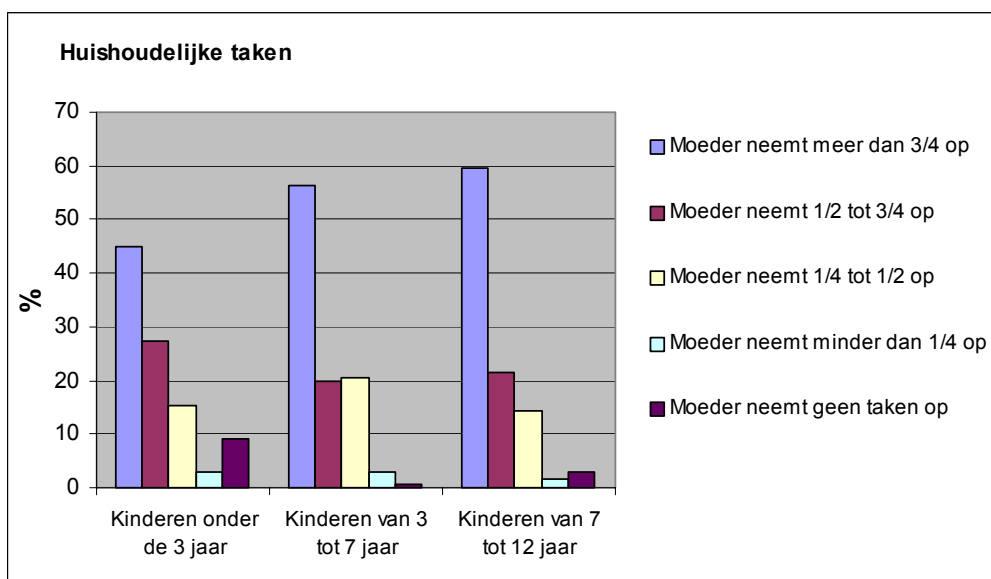
2.7 Kinderen onder de 12 jaar: aantal in leven zijnde grootouders (alleen kinderen in tweeoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

8. ROLLEN EN WAARDEN IN HET GEZIN VAN JONGE KINDEREN

De meeste jonge kinderen leven in een gezin waarin de moeder zegt dat ze meer dan de helft van de *huishoudelijke taken* voor haar rekening neemt. 55% van de kinderen onder de 12 jaar leeft in een gezin waar de moeder meer dan driekwart van de huishoudelijke taken op zich neemt. Bij de kinderen onder de 3 jaar zien we een meer evenwichtige verdeling van de huishoudelijke taken. "Slechts" 45% heeft een moeder die zegt dat zij meer dan driekwart van de huishoudelijke taken opneemt. Ongeveer 28% neemt de helft tot driekwart op en nog eens ruim 15% neemt "maar" een kwart tot de helft van de huishoudelijke taken op (zie grafiek 2.8).

Blijft de vraag of we hier met een evolutie in de tijd te maken hebben – een evolutie naar een meer gedeelde zorgarbeid – dan wel of dit te maken heeft met de leeftijd van het kind – een meer gedeelde zorgarbeid bij zeer jonge kinderen.

2.8 Kinderen onder de 12 jaar volgens het aandeel dat de moeder zegt op te nemen in de huishoudelijke taken (alleen kinderen in tweeoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

Een ander bepalend element voor de gezinsstijl is de verdeling van de *beslissingsbevoegdheid* tussen moeder en vader. Bijna 6 op de 10 jonge kinderen leven in een gezin waar meer dan de helft van de beslissingen door beide ouders samen wordt genomen. Bijna 20% van de kinderen leeft in een gezin waar meer dan de helft van de beslissingen alleen door de vader wordt genomen.

De meeste jonge kinderen worden gesocialiseerd in een gezin waar de stem van de moeder en die van de vader even zwaar doorwegen, waarin een overlegcultuur heerst (zie tabel 2.9).

Beslissingsbevoegdheid

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Meer dan de helft van de beslissingen wordt samen genomen	51,9	59,7	61,1	58,9
Meer dan de helft van de beslissingen wordt alleen door de vader genomen	20,6	21,4	17,0	19,1
De partners zijn het voor de helft van de beslissingen oneens over wie de beslissingen neemt	11,5	9,2	10,8	10,4
Andere situatie	16,0	9,7	11,1	11,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.9 Kinderen onder de 12 jaar volgens de verdeling van de beslissingsbevoegdheid in het gezin (alleen kinderen in tweeoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

Het grootste deel van de jonge kinderen (42,8%) heeft ouders die in hun *opvoedingswaarden* overwegend of volledig op de autonomie van het kind georiënteerd zijn (zie tabel 2.10). Op de tweede plaats komen de jonge

Hoofdstuk 2: Gezinnen van jonge kinderen: groeiende verscheidenheid

kinderen waarvan de ouders er niet dezelfde opvoedingswaarden op na houden: de ene ouder is overwegend of volledig conformistisch, de andere ouder kiest voor een opvoeding die helemaal of overwegend gericht is op de autonomie van het kind. Deze cijfers betreffen 1999. In 2000 werd dit niet meer bevraagd in de Panelstudie Belgische Huishoudens.

Ouders die *op de autonomie* van het kind *georiënteerd* zijn, hechten belang aan waarden zoals onafhankelijk/zelfstandig zijn, verantwoordelijkheidsgevoel hebben, verbeelding hebben, creatief zijn, verdraagzaam zijn, mensen respecteren, leiderskwaliteiten bezitten, zichzelf kunnen beheersen, vastberaden zijn en kunnen doorzetten.

Conformistisch georiënteerd zijn betekent belang hechten aan waarden zoals goede manieren hebben, beleefd zijn en er netjes voorkomen, moedig zijn, eerlijk zijn, geduldig zijn, kunnen sparen, gelovig zijn, gediensig en haltruïstisch zijn, gehoorzaam en trouw zijn.

Opvoedingswaarden

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Overwegend of volledig conformistisch	14,2	17,6	17,8	17,1
Gemengd	32,6	33,2	28,8	31,0
Overwegende of volledige autonomie	44,0	40,6	43,9	42,8
Geen antwoord	9,2	8,6	9,5	9,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.10 Kinderen onder de 12 jaar volgens de opvoedingswaarden die hun ouders erop na houden (alleen kinderen in tweeoudergezinnen – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1999. Bewerking voor Kind en Gezin

Het merendeel van de kinderen leeft in een gezin dat in hoge mate openstaat voor *contacten met vrienden en familieleden* (zie tabel 2.11). Open gezinnen beamen dat zij vaak in het gezelschap zijn van vrienden (wederzijdse bezoeken) en zeggen dat zij veel contact hebben met de familie.

Openheid gezin

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Gesloten, weinig open gezin	13,0	16,0	16,6	15,7
Tamelijk open gezin	22,1	17,5	20,3	19,8
Zeer open gezin	64,9	66,5	63,2	64,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.11 Kinderen onder de 12 jaar naar de mate van openheid/geslotenheid van het gezin waartoe zij behoren (alleen kinderen in tweeoudergezinnen – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

9. TER VERKLARING

9.1. Huwelijken

In 2002 werden er in het *Vlaams Gewest* 22 265 *huwelijken* gesloten; tegenover 2001 is het aantal huwelijken gedaald met 926 (-4%). Het bruto-huwelijkscijfer bedraagt 3,73 per 1000 inwoners (voorlopige cijfers) (zie tabel 2.12 en grafiek 2.13).

De *gemiddelde leeftijd* bij huwelijk (2001; 2002 is nog niet beschikbaar) is in het Vlaams Gewest 32 jaar en 9 maanden bij de mannen en 30 jaar bij de vrouwen. De mediaanleeftijd ligt ongeveer 3 jaar lager: 29 jaar en 1 maand bij de mannen en 27 jaar en 1 maand bij de vrouwen (2001). Tegenover 2000 bleef zowel de gemiddelde leeftijd als de mediaanleeftijd nagenoeg ongewijzigd, uitgezonderd bij de mannen, bij wie de mediaanleeftijd daalde met 5 maanden. Er is een opmerkelijk verschil tussen de gemiddelde leeftijd bij een eerste huwelijk en die bij een volgend huwelijk. Bij nog nooit eerder gehuwde mannen en vrouwen bedraagt de gemiddelde leeftijd bij huwelijk respectievelijk 29 jaar en 26 jaar en 7 maanden.

De gemiddelde leeftijd bij een eerste huwelijk lag voor de mannen iets hoger dan in 2000. Voor de vrouwen is er geen verschil. Bij huwelijken van gescheiden mannen met gescheiden vrouwen bedraagt de gemiddelde leeftijd respectievelijk 43 jaar en 1 maand en 39 jaar en 9 maanden (2001). De gemiddelde leeftijd bij huwelijken van uit de echt gescheiden mannen en vrouwen nam toe tegenover 2000 (respectievelijk met 4 maanden en met 3 maanden).

Huwelijken op jonge leeftijd zijn vrij uitzonderlijk: in het Vlaams Gewest waren in 2001 2,5% van de vrouwen en 0,4% van de mannen jonger dan 20 jaar. Bij 53 huwelijken of 0,2% waren zowel de man als de vrouw jonger dan 20 jaar. Er is een daling van het aantal huwelijken zowel van vrouwen onder de 20 jaar (-5,6%) als van mannen onder de 20 jaar (-16%) tegenover 2000.

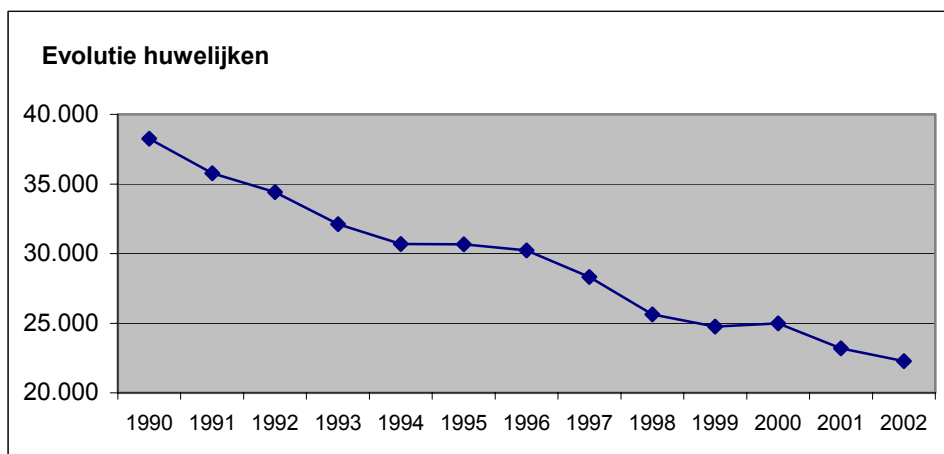
Huwelijken

	Aantal	Per 1000 inwoners
2000	24 994	4,20
2001	23 191	3,89
2002	22 265*	3,73*

2.12 Aantal huwelijken in het Vlaams Gewest

Bron: NIS - Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

* Voorlopige cijfers

2.13 Evolutie van het aantal huwelijken in het Vlaams Gewest

Bron: NIS – Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

9.2. Relatieontbindingen

In 2002 waren er in het *Vlaams Gewest* 15 720 *echtscheidingen*; het aantal echtscheidingen is gestegen met 3,7% tegenover 2001. Per 100 000 inwoners waren er in 2001 bijna 255 echtscheidingen (voorlopige cijfers) (tabel 2.14 en grafiek 2.15).

Het aantal echtscheidingen geeft evenwel geen volledig beeld van het aantal cohabitatiebreuken. Naast echtscheidingen zijn er immers ook feitelijke echtscheidingen en ontbindingen van andere relatievormen.

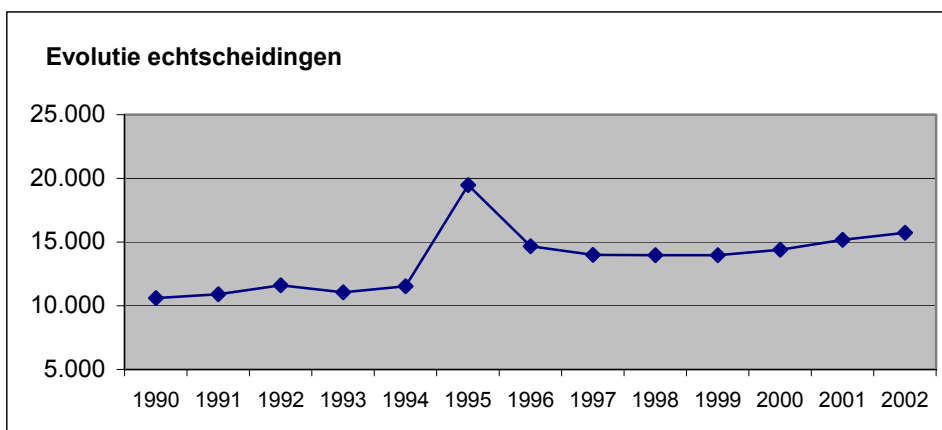
Echtscheidingen

	Aantal	Per 100 000 inwoners
2000	14 389	242,22
2001	15 165	254,76
2002	15 720*	263,19*

2.14 Aantal echtscheidingen in het Vlaams Gewest

Bron: NIS - Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

* Raming

2.15 Evolutie van het aantal echtscheidingen in het Vlaams Gewest

Bron: NIS – Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

10. DE EUROPESE CONTEXT

Heel wat kinderen leven in een *eenoudergezin*, maar het gaat nog altijd om een minderheid. De stijging van het aantal kinderen in een eenoudergezin is een van de meest opvallende sociodemografische evoluties in Europa in de voorbije jaren. Opgemerkt wordt dat er een parallellisme is met de toename van de twee belangrijkste fenomenen die leiden tot eenoudergezinnen, nl. verbreking van de partnerrelaties en geboorten buiten een huwelijk.

In België bedraagt het aandeel kinderen in een eenoudergezin 8,2%, een cijfer dat vergelijkbaar is met dat in Frankrijk, Nederland en Duitsland. Groot-Brittannië en Zweden kennen een veel hoger percentage: meer dan 20% van de kinderen leeft in een eenoudergezin (zie tabel 2.16).

Kinderen in een eenoudergezin

België (1992)	8,2
Duitsland (1994)	9,8
Frankrijk (1994)	7,7
Groot-Brittannië (1995)	20,0
Italië	NB
Nederland (1994)	7,4
Zweden (1995)	21,3

2.16 Kinderen in een eenoudergezin in enkele Europese landen: percentage kinderen onder de 18 jaar dat leeft in een eenoudergezin omstreeks 1995
 Bron: UNICEF, *A league table of Child Poverty in Rich Nations, 2000*
 NB: niet beschikbaar

Het *huwelijkscijfer* (= aantal huwelijken per 1000 inwoners) in het Vlaams Gewest ligt aan de lage kant (zie tabel 2.17).

Het cijfer voor het Vlaams Gewest ligt lager dan dat van alle andere bestudeerde landen. Het huwelijkscijfer ligt het hoogst in Frankrijk en in Nederland.

In het voorbije decennium is de huwelijksbereidheid in alle bestudeerde landen afgenomen, behalve in Frankrijk. Deze dalende tendens gaat gepaard met het huwen op steeds latere leeftijd en met een toename van andere samenlevingsvormen.

Huwelijken per 1000

	1990	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	6,7	5,2	4,3	4,2	4,2	3,9	3,7*
België	6,5	5,1	4,4	4,3	4,4	4,1	3,9*
Duitsland	6,5	5,3	5,1	5,2	5,1	4,7	
Frankrijk	5,1	4,4	4,8	4,9	5,1	5,1	4,7*
Groot-Brittannië	6,5	5,5	5,1	5,1	5,1		
Italië	5,6	5,1	4,8	4,9	4,9	4,5	
Nederland	6,4	5,3	5,5	5,7	5,5	5,0	
Zweden	4,7	3,8	3,6	4,0	4,5	4,0	

2.17 Aantal huwelijken per 1000 inwoners (bruto-huwelijkscijfer) sinds 1990 in enkele Europese landen
 Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe, 2002*
 NIS, *Bevolkingsstatistieken*
 INSEE, *Bilan démographique (France)*
 * Voorlopige cijfers

In alle bestudeerde landen, uitgezonderd Italië, zijn er ongeveer 2 tot 3 *echtscheidingen* per 1000 inwoners. Italië kent maar 0,6 echtscheidingen per 1000 inwoners (zie tabel 2.18).

Echtscheidingen per 1000

	1990	1995	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	1,8	3,3	2,4	2,4	2,6	2,6	2,6*
België	2,0	3,5	2,6	2,6	2,6	2,8	2,9*
Duitsland	3,9	2,1	NB	2,3	2,4		
Frankrijk	1,9	2,1	NB	2,0	1,9		
Groot-Brittannië	2,9	2,9	2,7	2,7	2,6		
Italië	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	
Nederland	1,9	2,2	2,1	2,1	2,2	2,3	
Zweden	2,3	2,6	2,3	2,4	2,4	2,4	

2.18 Aantal echtscheidingen per 1000 inwoners sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe, 2002*

NIS, *Bevolkingsstatistieken*

* Voorlopige cijfers

Hoofdstuk 3.

WELVAART EN KANSARMOEDE

In dit hoofdstuk staan we stil bij de inkomenssituatie van de gezinnen met jonge kinderen, zowel vanuit een objectieve invalshoek als vanuit de beleving van de gezinnen zelf. De arbeidsparticipatie van de ouders is hierin een belangrijke bepalende factor. Werk hebben biedt nog steeds de voornaamste bescherming tegen armoede.

We gaan ook in op bepaalde aspecten van de arbeidsparticipatie, zoals de omvang van de tewerkstelling, het werken op speciale momenten en het werken met een vast of een variabel uurrooster. Deze aspecten beïnvloeden de beschikbaarheid van ouders voor zorgarbeid.

Vervolgens wordt stilgestaan bij de kansarmoede in Vlaanderen.

Verder gaan we in op de woonsituatie van jonge kinderen, een indicator voor het comfort in het gezin, maar ook voor de stabiliteit of instabiliteit van de leefomgeving, en op de aanwezigheid van een aantal comfortgoederen in de gezinnen met jonge kinderen.

Als laatste punt wordt de situatie in Vlaanderen getoetst aan de situatie in enkele Europese landen.

1. EEN- OF TWEEVERDIENERSGEZINNEN

Het aantal verdieners in het gezin is een goed startpunt om de inkomenssituatie van de gezinnen van jonge kinderen te schetsen. De meeste kinderen wonen in een *tweeverdienersgezin*. Bij de kinderen van 7 tot 12 jaar ligt het aantal tweeverdienersgezinnen het laagst (73,5%).

Het tweeverdienersgezin is meestal een gezin met twee inkomens uit arbeid (zie tabel 3.1).

Een- of tweeverdienersgezinnen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Tweeverdienersgezinnen	81,2	77,4	73,5	76,3
<i>waarvan</i>				
2 inkomens uit arbeid	63,4	65,6	66,3	65,6
1 inkomen uit arbeid en 1 vervangingsinkomen	16,9	11,3	5,9	9,7
2 vervangingsinkomens	0,9	0,5	1,3	1,0
Eenverdienersgezinnen	18,8	22,6	26,4	23,8
<i>waarvan</i>				
inkomen uit arbeid	18,8	14,4	20,5	18,2
vervangingsinkomen	0,0	8,2	5,9	5,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.1 Kinderen onder de 12 jaar wonend in een een- of tweeverdienersgezin (alleen kinderen wonend in een tweeoudergezin – percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

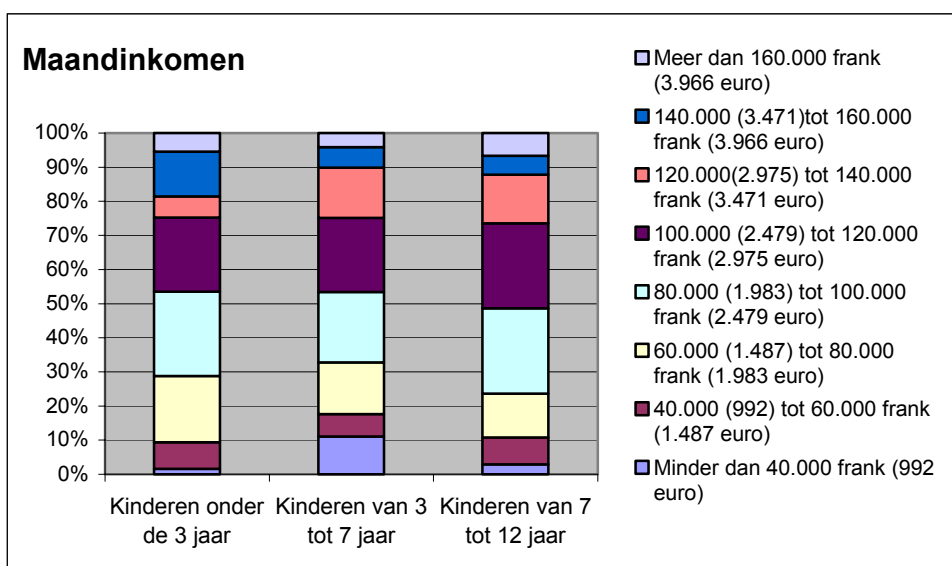
2. HET INKOMENSNIVEAU VAN HET GEZIN

In grafiek 3.2 wordt een overzicht gegeven van het *netto beschikbaar maandinkomen* van de gezinnen van jonge kinderen. Ongeveer 3% moet het doen met een netto beschikbaar inkomen lager dan 992 euro

(40 000 frank). Ongeveer 26% beschikt over een inkomen hoger dan 2975 euro (120 000 frank) per maand.

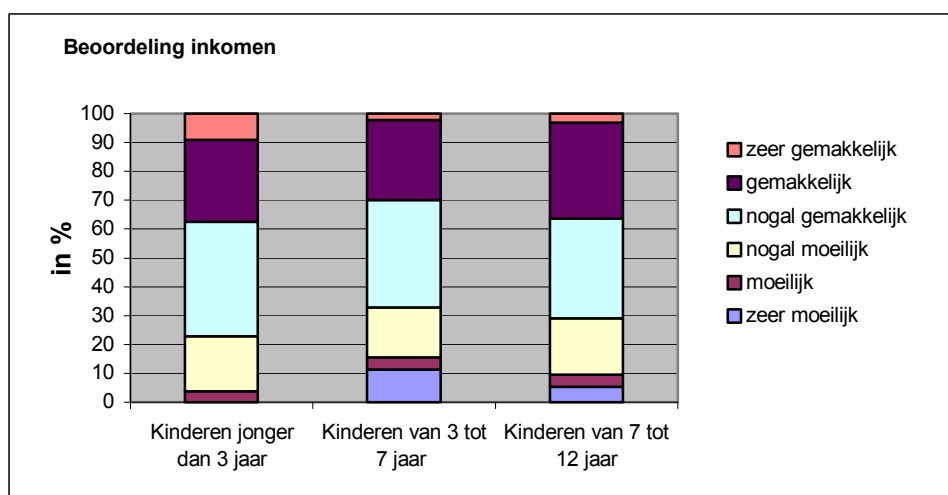
Bijna 71% van de jonge kinderen leeft in een gezin dat zegt nogal gemakkelijk tot zeer gemakkelijk te kunnen *rondkomen*. Ongeveer 10% van de kinderen onder de 12 jaar leeft in een gezin dat moeilijk tot zeer moeilijk rondkomt. Bijna 20% leeft in een gezin dat nogal moeilijk kan rondkomen met het inkomen. In grafiek 3.3 is dit opgenomen per leeftijdsklasse.

Deze subjectieve appreciatie loopt parallel met de situatie op het vlak van het *sparvermogen* van het gezin. Bij twee op de drie kinderen slaagt het gezin erin te sparen (zie grafiek 3.4).

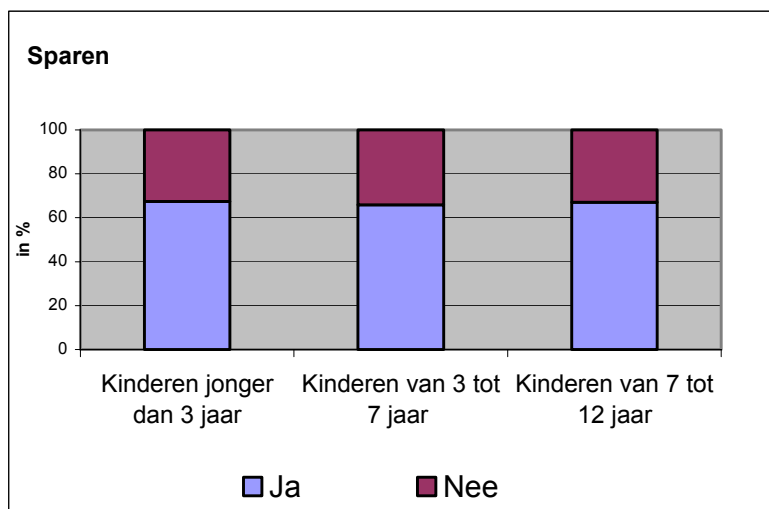
3.2 Kinderen jonger dan 12 jaar: netto beschikbaar maandinkomen (inkomen na aftrek van belastingen en sociale bb) van het gezin (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

3.3 Kinderen onder de 12 jaar: hoe komt het gezin rond met zijn huidige maandinkomen? (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

3.4 Kinderen onder de 12 jaar: komt het gezin aan sparen toe? (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

3. KINDEREN IN EEN GEZIN DAT HET BESTAANSMINIMUM TREKT

Ongeveer 14 000 kinderen onder de 18 jaar leven in een gezin dat moet rondkomen met het bestaansminimum (1 januari 2000 – geen recentere cijfers beschikbaar). Het gaat om kinderen ten laste (zie tabel 3.5).

Kinderen in bestaansminimumtrekkend gezin

Gezin met 1 kind	3 218
Gezin met 2 kinderen	4 088
Gezin met 3 kinderen	2 937
Gezin met 4 kinderen	1 904
Gezin met 5 of meer kinderen*	1 984
Totaal aantal kinderen*	14 131
Per 1000 kinderen onder de 18 jaar	11,6

3.5 Aantal kinderen in gezinnen die het bestaansminimum trekken naar gezinsgrootte en aantal per 1000 kinderen onder de 18 jaar in het Vlaams Gewest - 2000

Bron: Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, dienst Bestaansminimum

* Raming

4. ARBEIDSPARTICIPATIE VAN DE OUDERS VAN JONGE KINDEREN

4.1. Arbeidsparticipatie, voltijds of deeltijds, werkonderbreking

Bijna 67% van de kinderen onder de 12 jaar heeft een *moeder met betaald werk*. Niet-schoolgaande kinderen hebben vaker dan schoolgaande kinderen een moeder die tijdelijk het werk onderbroken heeft: bijna 10% tegenover ongeveer 4% voor de kinderen die naar de kleuterschool gaan en 1,5% voor de kinderen die naar de lagere school gaan (zie tabel 3.6).

Vrij vaak werkt de moeder *deeltijds*: bij ruim 1 op de 3 kinderen met een moeder die werkt, gaat het om een deeltijds werkende moeder. Schoolgaande kinderen hebben vaker een deeltijds werkende moeder dan niet-schoolgaande. Van de kinderen die niet naar school gaan, heeft 81,7% een voltijds werkende moeder; van de kinderen die naar school gaan, hebben respectievelijk 64% (kleuterschool) en 62,7% (lagere school) een voltijds werkende moeder (zie tabel 3.7). De meeste kinderen hebben een *vader met betaald werk* en dit is vrijwel uitsluitend voltijds (zie tabellen 3.6 en 3.7).

Van de kinderen waarvan de moeder momenteel *niet beroepsactief* is, heeft die moeder meestal ooit een betaalde baan gehad. Slechts van ongeveer 20% van de kinderen heeft de moeder nooit een betaalde baan gehad. Dit ligt het hoogst bij de kinderen die naar de kleuterschool gaan (39,1%) (zie tabel 3.8). Meestal zoeken de moeders die het werk tijdelijk onderbraken, ook geen werk (87,1%).

Arbeidssituatie

	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan	Totaal
Moeder				
Betaald werk	62,0	70,6	66,0	66,7
Geen betaald werk	28,3	25,7	32,6	29,8
Werk tijdelijk onderbroken	9,7	3,7	1,5	3,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Vader				
Betaald werk	97,3	88,0	92,2	92,0
Geen betaald werk	2,7	11,4	7,5	7,7
Werk tijdelijk onderbroken	0,0	0,6	0,3	0,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.6 Arbeidssituatie van de ouders van kinderen onder de 12 jaar (alleen kinderen wonend in een tweeoudergezin - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

Arbeidssituatie: omvang

	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan	Totaal
Moeder werkt				
voltijds	81,7	64,0	62,7	66,2
deeltijds*	18,3	36,0	37,3	33,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Vader werkt				
voltijds	97,3	98,7	99,7	99,0
deeltijds*	2,7	1,3	0,3	1,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.7 Kinderen onder de 12 jaar: arbeidssituatie van de ouders volgens voltijdse of deeltijdse tewerkstelling (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

* Deeltijds: minimaal 15 uren en maximaal 30 uren werk per week

Geen werk of tijdelijke werkonderbreking

	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuter- school gaan	Kinderen die naar lagere school gaan	Totaal
Moeder is uitkeringsgerechtigd werkloos en had <i>ooit</i> betaald werk	22,6	6,5	16,4	14,9
Moeder is werkloos zonder uitkering en had <i>ooit</i> betaald werk	6,5	4,4	1,0	2,8
Moeder doet het huishouden en had <i>ooit</i> betaald werk	61,3	43,5	62,5	57,5
Moeder doet het huishouden en had <i>nooit</i> betaald werk	6,5	39,1	15,4	19,9
Moeder is werkloos zonder uitkering en had <i>nooit</i> betaald werk	3,2	0,0	0,0	0,6
Andere	0,0	6,5	4,8	4,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Aandeel kinderen met een moeder zonder betaald werk of werk tijdelijk onderbroken</i>	<i>37,7</i>	<i>31,0</i>	<i>33,7</i>	<i>33,5</i>

3.8 Kinderen onder de 12 jaar: situatie van de moeder zonder betaald werk of die tijdelijk het werk onderbrak
(alleen kinderen in een tweeoudergezin - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

4.2. Werken op speciale momenten

Voor ongeveer 50% van de kinderen waarvan de moeder werkt, betekent dit dat de moeder op normale uren werkt, d.w.z. dat de moeder *nooit in het weekend en nooit vóór 7 uur of na 20 uur* beroepsarbeid verricht. Wanneer de moeder wel op uitzonderlijke uren werkt, gaat het meestal om weekendwerk in combinatie met vroege of late arbeid. Van niet-schoolgaande kinderen werkt de moeder frequenter in de week vóór 7 uur of na 21 uur of in het weekend.

Werken op speciale momenten komt vaker voor bij de vaders. Ongeveer 7 op de 10 kinderen hebben een vader die ook op speciale momenten werkt (zie tabel 3.9).

Werken op speciale momenten

	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuter- school gaan	Kinderen die naar lagere school gaan	Totaal
Moeder werkt				
Niet in de week vóór 7 uur of na 20 uur én niet in het weekend	40,6	52,9	50,5	49,4
In de week vóór 7 uur of na 20 uur	12,5	7,6	7,8	8,4
In het weekend	14,1	4,2	13,5	10,9
In de week vóór 7 uur of na 20 uur én in het weekend	32,8	35,3	28,4	31,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

Vader werkt

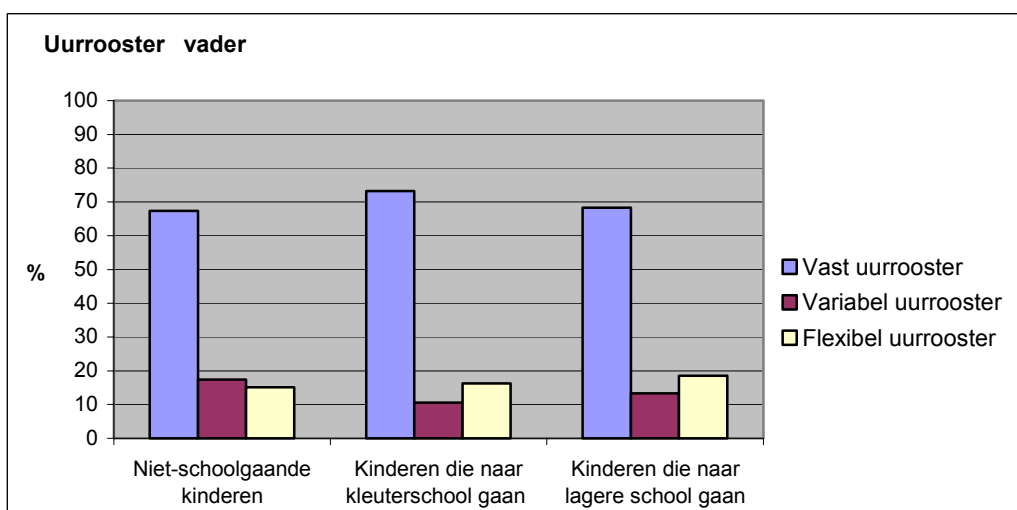
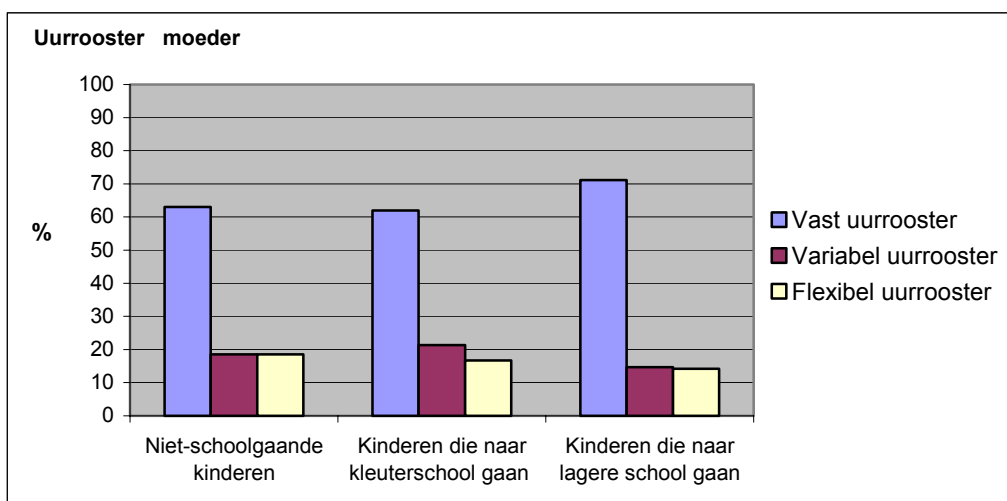
Niet in de week vóór 7 uur of na 20 uur én niet in het weekend	28,6	33,6	31,5	31,5
In de week vóór 7 uur of na 20 uur	27,4	21,3	19,5	21,6
In het weekend	7,1	1,6	6,2	5,1
In de week vóór 7 uur of na 20 uur én in het weekend	36,9	43,4	42,7	41,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.9 Kinderen onder de 12 jaar: frequentie waarmee de ouders werken op speciale momenten (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

4.3. Werken met vast of variabel uurrooster

De moeders en de vaders van de meeste kinderen werken volgens een vast uurrooster (67% van de moeders en 70% van de vaders). Ongeveer 14% van de moeders werkt volgens een flexibel uurrooster. Bij de vaders ligt dit iets hoger (18,5%). Volgens een variabel uurrooster werkte ongeveer 14% van de ouders (zie grafiek 3.10).

3.10 Kinderen onder de 12 jaar: mate waarin de ouders volgens een vast, een variabel of een flexibel uurrooster werken (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

5. KANSARMOEDE BIJ KINDEREN

Kind en Gezin registreert jaarlijks gegevens over kansarmoede. Kansarmoede wordt hierbij gedefinieerd als een duurzame toestand waarbij mensen beknut worden in hun kansen om voldoende deel te hebben aan maatschappelijk hooggewaardeerde goederen, zoals onderwijs, arbeid en huisvesting.

Uit deze definitie werden zes *selectiecriteria* afgeleid op basis waarvan wordt nagegaan of een gezin al dan niet als kansarm wordt beschouwd, namelijk het *maandinkomen* van het gezin, de *opleiding* van de ouders, de *ontwikkeling* van de kinderen, de *arbeidssituatie* van de ouders, de *huisvesting* en de *gezondheid*. Wanneer een gezin zwak staat volgens drie of meer criteria, wordt het als kansarm beschouwd.

Alle gezinnen met een kind geboren tussen 1 januari 2002 en 31 december 2002 werden beoordeeld naar de 6 criteria en daarnaast werd per kansarm gezin de informatie opgevraagd over de beoordelingscriteria.

Zowat 5,6% van de in 2002 geboren kinderen (Vlaams Gewest) werd geboren in een kansarm gezin (voorlopig cijfer). Het gaat om 3380 kinderen in het Vlaams Gewest. Tegenover 2001 is het percentage kinderen geboren in een kansarm gezin licht gedaald. In 2001 bedroeg het 5,8% (zie tabel 3.11).

In grafiek 3.12 is de evolutie weergegeven sinds 1992. Het percentage is in deze periode meer dan verdubbeld. Gelet op de aandacht van Kind en Gezin voor de kansarmoedeproblematiek, wijst deze stijging eerder op een toegenomen bereik van deze groep en dus op een betere registratie van het fenomeen dan op een werkelijke groei van de problematiek in Vlaanderen.

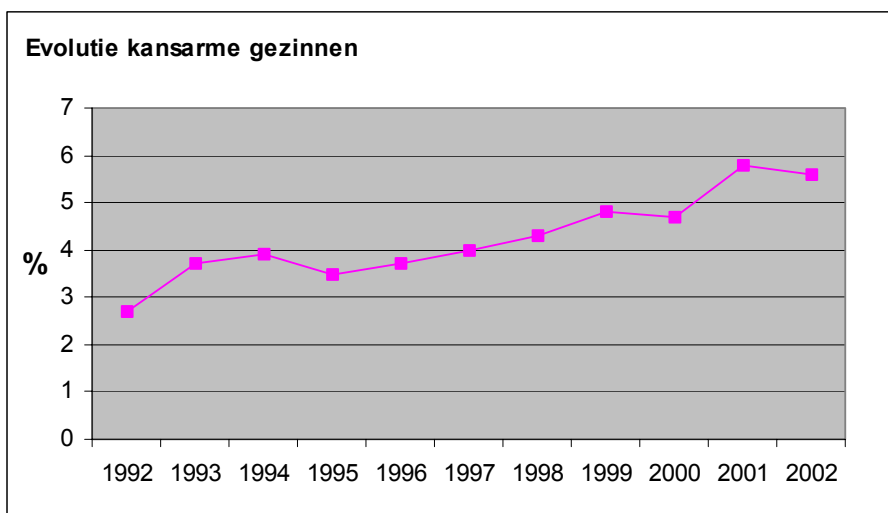
Kansarme gezinnen

	2001	2002*
Antwerpen	8,2	8,7
Vlaams-Brabant	2,2	2,2
West-Vlaanderen	5,6	5,0
Oost-Vlaanderen	5,8	4,9
Limburg	5,8	5,7
Totaal	5,8	5,6

3.11 Kansarme gezinnen onder de gezinnen met een geboorte in de loop van het jaar, naar gelang de provincie (percentage)

Bron: Kind en Gezin – Kansarmoederegistratie 2001 en 2002

* Voorlopige cijfers

3.12 Evolutie van het percentage kansarme gezinnen onder de gezinnen met een geboorte in de loop van het jaar – Vlaams Gewest

Bron: Kind en Gezin – Kansarmoederegistratie

Het percentage kansarme gezinnen verschilt naar gelang de *provincie*. In de provincie Antwerpen ligt het percentage kansarme gezinnen met jonge kinderen het hoogst, namelijk 8,7%; in Vlaams-Brabant het laagst met 2,2%. In de provincies Limburg, West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen werden respectievelijk 5,7%, 5,0% en 4,9% kansarme gezinnen geregistreerd (zie tabel 3.11). Tegenover 2001 ligt het cijfer hoger in de provincie Antwerpen en lager in de provincies Oost- en West-Vlaanderen en Limburg, zij het zeer beperkt in deze laatste provincie.

Kansarmoede is in belangrijke mate een *grootstedelijke problematiek*. Ongeveer 40% van alle kinderen geboren in een kansarm gezin woont in de steden Antwerpen (31,6%) en Gent (8,5%). Het gaat respectievelijk om 1069 en 283 geboorten in een kansarm gezin.

Kansarmoede is gekleurd. De moeder van ruim 5 op de 10 kinderen geboren in een kansarm gezin had bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit. Tabel 3.13 geeft voor het Vlaams Gewest het aandeel van de kinderen in een kansarm gezin en in een niet-kansarm gezin naar gelang de origine van de moeder bij haar geboorte. Niet tot de Belgische nationaliteit behoren, verhoogt ontegensprekelijk de kans om in de kansarmoede terecht te komen.

Kansarmoede en origine*

	Aandeel kinderen in een kansarm gezin	Aandeel kinderen in een niet-kansarm gezin
Belgische origine	48,5	83,2
Marokkaanse origine	9,5	3,0
Turkse origine	7,6	2,7
Andere origine	33,0	8,6
Niet bekend	1,4	2,4
Totaal	100,0	100,0

3.13 Kinderen in 2002 geboren: aandeel van de kinderen in een kansarm gezin en in een niet-kansarm gezin met een moeder met de Belgische nationaliteit bij haar geboorte en met een moeder met een andere nationaliteit bij haar geboorte – Vlaams Gewest

Bron: Kind en Gezin – Kansarmoederegistratie 2002

* Voorlopige cijfers

De meeste kansarme gezinnen hebben te maken met een *complex geheel van problemen*. Een laag maandinkomen en de zwakke arbeidssituatie van de ouders zijn de meest aangekruiste criteria (respectievelijk bij 80,3% en 79,1% van de kinderen). Lage opleiding van een of beide ouders wordt in ruim 2 op de 3 kansarme gezinnen aangekruist. Slechte huisvesting komt voor bij iets meer dan de helft van de kansarme gezinnen. Bij bijna 4 op de 10 kinderen is er sprake van zwaktes in de ontwikkeling. Zwakke gezondheidstoestand scoort het laagst (zie tabel 3.14).

Uit de registratie blijkt ook dat bij ruim 4 op de 10 kinderen geboren in een kansarm gezin, het gezin in een algehele zwakke sociaal-economische situatie leeft (44,3%). Dit houdt in dat deze gezinnen tegelijkertijd op het vlak van inkomen, opleiding en arbeidssituatie zwak staan.

Kansarmoedeproblematiek

	2001	2002*
Laag maandinkomen	78,2	80,3
Zwakke arbeidssituatie van de ouders	78,0	79,1
Lage opleiding van een of beide ouders	65,3	67,5
Slechte huisvesting	58,6	56,5
Zwaktes in de ontwikkeling van de kinderen	41,3	39,3
Zwakke gezondheidstoestand	24,7	24,7

3.14 Aanwezigheid van de verschillende criteria voor kansarmoede in de kansarme gezinnen (percentage)

Bron: Kind en Gezin – Kansarmoederegistratie 2001 en 2002

* Voorlopige cijfers

6. DE WOONSITUATIE

De meeste kinderen wonen in een *eengezinswoning*. Ruim 8% woont in een appartement of flat. Meestal is het gezin ook eigenaar van de woning. Dit percentage stijgt naarmate het kind ouder wordt (zie tabel 3.15).

Verhuizen behoort tot de belevenissen van heel wat jonge kinderen. Ongeveer 45% van de kinderen in de leeftijdsklasse van 7 tot 12 jaar heeft niet altijd in dezelfde woning gewoond (zie tabel 3.16).

Ruim 40% van de kinderen woont in een *woning met een aantal gebreken*. Het gaat voornamelijk om onvoldoende ruimte (24,5%), slechte geluidsisolatie binnen in de woning (11,1%) en schimmels en vocht (10,8%) (zie tabel 3.17).

Ruim 27% van de kinderen woont in een *omgeving met een of meer gebreken*. Straatlawaai scoort hier het hoogst (12,0%), burengerucht krijgt de op één na hoogste score (8,8%), vandalisme (6,6%) en pollutie (6,1%) komen op de derde en de vierde plaats (zie tabel 3.17).

Woning

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Type woning				
Eengezinswoning – vrijstaand huis	36,4	45,0	55,9	48,9
Eengezinswoning – halfvrijstaand huis of woning in de rij	50,4	44,0	35,3	40,8
Appartement of flat in gebouw met minder dan 10 woningen	6,2	2,8	2,6	3,3

Appartement of flat in gebouw met 10 of meer woningen	2,3	7,3	5,1	5,3
Andere	4,7	0,9	1,1	1,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Woonstatuut				
Eigenaar	68,2	72,0	83,6	77,1
Huurder	31,1	26,2	14,7	21,4
Gratis bewoner	0,8	1,8	1,7	1,6
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.15 Kinderen onder de 12 jaar: type woning waarin het gezin van het kind woont en woonstatuut (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

Mobiliteit

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Kind heeft altijd in zelfde woning gewoond	88,4	60,5	54,5	62,8
Kind is minstens al 1x verhuisd	11,6	39,5	45,5	37,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.16 Kinderen onder de 12 jaar naargelang het kind minstens al 1x verhuisd is (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

Woonomstandigheden

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Gebreken aan de woning				
Onvoldoende ruimte	25,0	30,8	19,5	24,5
Te donker	12,8	3,2	7,3	7,1
Moeilijk te verwarmen	3,8	10,9	3,9	6,5
Lekkend dak	6,0	5,4	4,8	5,2
Schimmels en vocht	12,1	10,0	10,7	10,8
Rottend houtwerk	6,8	5,0	4,5	5,1
Verzakkingen, barsten	12,0	2,7	5,1	5,7
Slechte geluidsisolatie binnen	6,8	15,0	10,2	11,1
Te weinig privacy tegenover huisgenoten	0,0	10,4	6,5	6,5
Te weinig privacy tegenover de burens	3,0	12,2	5,9	7,4
Percentage met een of meer gebreken aan de woning	47,4	45,5	36,3	41,2

Gebreken in de woonomgeving				
Burengerucht	6,1	11,8	7,9	8,8
Straatlawaaï	22,0	10,9	9,0	12,0
Pollutie	5,3	5,0	7,1	6,1
Vandalisme	12,0	6,3	4,8	6,6
Vervuilde lucht	2,3	1,4	0,5	1,1
<hr/>				
<i>Percentage met een of meer gebreken in de woonomgeving</i>	<i>36,4</i>	<i>29,0</i>	<i>23,1</i>	<i>27,4</i>

3.17 Kinderen onder de 12 jaar: gebreken aan de woning en in de woonomgeving (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

7. COMFORTGOEDEREN IN HET GEZIN

Bijna alle kinderen wonen in een gezin dat beschikt over een wagen (97%). In 40% van deze gezinnen gaat het zelfs om meer dan 1 wagen. Ook het bezit van een kleuren-tv (96%) is zeer algemeen.

Het gsm-bezit bedraagt 70% en is sterk stijgend (in 1999: 51%). Dit ging gepaard met een lichte daling van het bezit van een telefoon. Van de bevraagde "comfortgoederen" zijn een antwoordapparaat (29,6%), een internetaansluiting (33,3%) en een vaatwasmachine (58,6%) het minst verspreid. Internetaansluitingen zitten wel in de lift (in 1999: 20,9%) (zie tabel 3.18).

Bezit van comfortgoederen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Wagen	94,7	98,2	97,2	97,0
Kleuren-tv	94,7	96,4	96,3	96,0
Videorecorder	83,3	84,6	91,3	87,7
Microgolfoven	88,7	81,0	84,2	84,0
Telefoon	90,2	85,5	91,7	89,4
Antwoordapparaat	30,3	28,5	29,9	29,6
Gsm	68,8	72,9	68,8	70,1
Vaatwasmachine	50,8	53,4	64,8	58,6
Droogkast	82,0	79,2	83,1	81,6
Personal computer	57,6	58,4	75,4	66,8
Internetaansluiting	27,1	30,3	37,6	33,3

3.18 Kinderen jonger dan 12 jaar: de aanwezigheid van een aantal comfortgoederen in het gezin (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

8. DE EUROPESE CONTEXT

8.1. Arbeidsparticipatie in gezinnen met jonge kinderen

Over arbeidsparticipatie in gezinnen zijn er geen Europese cijfers beschikbaar die als teleenheid het kind nemen.

Wel is de *werkzaamheidsgraad van vrouwen met jonge kinderen* bekend. In de Labour Force Survey (Eurostat) bekijken we de cijfers voor het Vlaams Gewest, België, Nederland, Duitsland en Frankrijk. De werkzaamheidsgraad is zeer uiteenlopend. In vergelijking met het Vlaams Gewest werken moeders met een kind jonger dan 3 jaar opvallend minder in Duitsland en in Frankrijk. Bij moeders waarvan het jongste kind 3 tot

6 jaar is, scoren deze landen eveneens lager dan het Vlaams Gewest, maar het verschil is kleiner. Zodra het jongste kind ouder is dan 6 jaar, verdwijnen de verschillen (zie tabel 3.19).

Werkende moeders

	Leeftijd jongste kind		
	0-3 jaar	3-6 jaar	7-14 jaar
Vlaams Gewest	74	76	74
België	65	68	67
Duitsland	51	60	72
Frankrijk	55	67	73
Nederland	69	67	71

3.19 Werkzaamheidsgraad van moeders (25-54 jaar) naar de leeftijd van het jongste kind – 2001 (percentage)
Bron: Eurostat LFS (Labour Force Survey)

Ook is bekend hoeveel gezinnen met kinderen onder de 14 jaar er zijn zonder een werkende volwassene. België bevindt zich op het niveau van het Europese cijfer, scoort beter dan Groot-Brittannië, maar minder goed dan Italië, Duitsland, Frankrijk en Nederland (zie tabel 3.20).

Gezinnen zonder werkende volwassene

België	11,0
Duitsland	8,6
Frankrijk	8,8
Groot-Brittannië	19,5
Italië	7,6
Nederland	9,3
EU	10,5

3.20 Percentage gezinnen met kinderen onder de 14 jaar zonder een werkende volwassene in enkele Europese landen, 1996 (percentage)
Bron: OECD

8.2. Armoede

Een ander belangrijk aspect is de inkomenssituatie van de gezinnen van jonge kinderen. Een eerste wijze om dit te benaderen is via de monetaire maatstaf van armoede. Volgens de EU-norm leeft een kind in armoede als het gezin een inkomen heeft dat lager ligt dan 50% van het gemiddelde inkomen in het betreffende land.

Armoede bij kinderen is zeer uiteenlopend in de bestudeerde Europese landen. Het percentage ligt het hoogst in Italië en in Groot-Brittannië. Ook in Duitsland, Frankrijk en Nederland ligt het percentage iets hoger dan in België. Zweden kent een nog lager percentage dan België.

Onder kinderen in een eenoudergezin ligt dit percentage veel hoger, behalve in Italië (zie tabel 3.21).

Relatieve armoede*

	Alle gezinnen	Eenouder- gezinnen	Tweeouder- gezinnen	Ratio**
België (1992)	4,4	13,5	3,6	3,8
Duitsland (1994)	10,7	51,2	6,2	8,3
Frankrijk (1994)	7,9	26,1	6,4	4,1
Groot-Brittannië (1995)	19,8	45,6	13,3	3,4
Italië (1995)	20,5	22,2	20,4	1,1
Nederland (1994)	7,7	23,6	6,5	3,6
Zweden (1995)	2,6	6,7	1,5	4,5

3.21 Percentage kinderen onder de 18 jaar dat leeft in een gezin in relatieve armoede in enkele Europese landen omstreeks 1995, naar een- en tweeoudergezinnen

Bron: UNICEF, *A league table of Child Poverty in Rich Nations, 2000*

* Relatieve armoede: inkomen lager dan 50% van het gemiddelde inkomen in het land, gemeten aan de hand van de mediaan (EU – definitie 1984)

** Ratio: % in eenoudergezinnen / % in tweeoudergezinnen

Armoede kan evenwel ook gemeten worden aan de hand van niet-monetaire indicatoren. Het “European Observatory on National Family Policies” schuift daartoe indicatoren naar voren zoals wonend in een huis met een lekkend dak of vochtige muren, omdat deze indicatoren in alle Europese landen worden geassocieerd met armoede.

Uit deze gegevens blijkt dat, gemeten aan de indicator lekkend dak, ongeveer 7% van de kinderen onder de 16 jaar in slechte omstandigheden woont.

Gemeten aan de indicator vochtige muren zijn er vrij grote verschillen tussen de bestudeerde landen, met de hoogste percentages in Groot-Brittannië en Frankrijk (zie tabel 3.22).

Woonomstandigheden

	Lekkend dak	Vochtige muren
België	7,3	17,3
Duitsland	7,1	13,2
Frankrijk	8,0	22,0
Groot-Brittannië	6,7	23,1
Italië	7,8	7,7
Nederland	9,4	14,1
Zweden	NB	NB

3.22 Percentage kinderen onder de 16 jaar dat in slechte woonomstandigheden leeft in enkele Europese landen, 1993

Bron: *European Observatory on National Family Policies (gegevens ECHP)*

NB: niet beschikbaar

Hoofdstuk 4.

SOCIALE ONTWIKKELING

Socialisering van jonge kinderen gebeurt niet alleen vanuit het gezin. Kinderen komen al vanaf zeer jonge leeftijd in contact met een grote variëteit van werelden. Tv/video-kijken is een belangrijk kanaal voor contacten met de wereld buiten het gezin. Ook de jaarlijkse vakantie speelt hierin een belangrijke rol. Voor de meeste jonge kinderen is er ook de kinderopvang: opvang in de voorschoolse leeftijd is een gegeven in het dagelijks leven van veel kinderen in Vlaanderen. In Vlaanderen is schoolgaan vrij algemeen vanaf 2 ½ jaar. Voor veel kinderen komt daar buitenschoolse opvang bij.

We bekijken ook een aantal klassieke vrijetijdsactiviteiten bij schoolgaande kinderen: sport, dans, schilderen-tekenen-knutselen, muziek en theater, jeugdbeweging.

Een beperkt aantal kinderen krijgt bijzondere aandacht via de bijzondere jeugdbijstand of via bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin.

Tot slot vergelijken we in dit hoofdstuk de situatie in Vlaanderen met de situatie in een aantal Europese landen.

1. GEBRUIK VAN KINDEROPVANG

1.1. Kinderen onder de 3 jaar

Gebruik algemeen

52,2% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar wordt geregeld, d.w.z. *minstens gedurende een ononderbroken periode van 5 uren per week*, toevertrouwd aan familie, een opvanggezin of een opvanginstelling (najaar 2002). Daarnaast is er nog een groep van 11,1% die beperkt gebruikmaakt van kinderopvang. 36,7% van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar wordt niet toevertrouwd aan familie, een opvanggezin of een opvanginstelling (zie tabel 4.1).

In grafiek 4.2 wordt de evolutie geschetst van het regelmatige gebruik van kinderopvang sinds 1990. De daling in 2001 is wellicht deels het gevolg van *wijzigingen* in de *onderzoeksmethodiek*, m.n. de bevragingsmethodiek en de *omschrijving* van “regelmatig” gebruik van opvang.

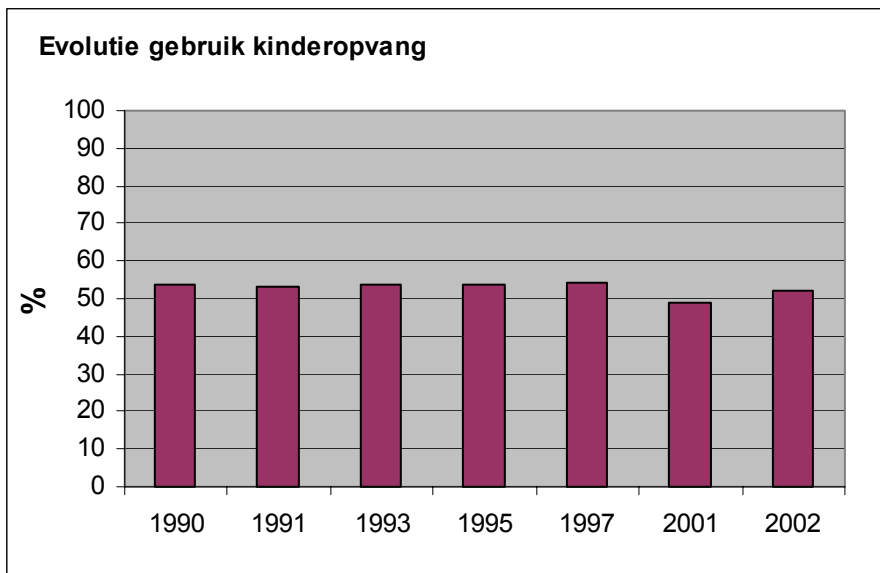
Tot en met 1997 werden de enquêtes mondeling afgenomen door de regioverpleegkundigen van Kind en Gezin. In 2001 werd de enquête in hoofdzaak telefonisch afgenomen (bij de “modale gezinnen”), en enkel nog mondeling bij de kansarme en de allochtone gezinnen. Daarenboven werd vanaf 2001 het aantal uren opvang nauwkeurig bevestigd en werd regelmatig gebruik omschreven als minstens eenmaal per week een ononderbroken opvangperiode van minstens 5 uren. Deze nauwkeurige omschrijving verving de inschaling door de ondervraagden zelf in de categorieën “regelmatig”, “onregelmatig” of “geen”.

Gebruik kinderopvang

Percentage van alle kinderen van 3 maanden tot 3 jaar		
	2001	2002
Regelmatig gebruik	49,0	52,2
Beperkt gebruik	9,8	11,1
Geen gebruik	41,2	36,7
Totaal	100,0	100,0

4.1 Gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaams Gewest (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 2001 en 2002

4.2 Evolutie van het gebruik van kinderopvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar –
percentage regelmatige gebruikers

Bron: Kind en Gezin - Enquêtes inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar

Gebruik bij allochtone kinderen en kinderen in een kansarm gezin

Bij allochtone kinderen en bij kinderen die leven in een kansarm gezin ligt het gebruik van kinderopvang veel lager dan in de totale groep (zie tabel 4.3).

Gebruik kinderopvang naar subgroepen

	Regelmatig gebruik	Beperkt gebruik	Geen gebruik
Allochtone kinderen	19,6	5,7	74,7
Kinderen in een kansarm gezin	18,8	10,9	70,3
<i>waarvan</i>			
<i>Kinderen in een kansarm</i>			
<i>Belgisch gezin</i>	26,8	13,4	59,8
<i>Kinderen in een kansarm</i>			
<i>allochtoon gezin</i>	8,1	8,1	83,7
Alle kinderen	52,2	11,1	36,7

4.3 Allochtone kinderen en kinderen in een kansarm gezin: gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaams Gewest – 2002 (percentage)

Bron: Kind en Gezin – Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 2002

Gebruik naar leeftijd van het kind

Naar gelang de leeftijd verschilt het gebruik van opvang. Beneden de leeftijd van 1 jaar en zeker beneden de leeftijd van 6 maanden ligt het regelmatig gebruik van opvang veel lager (zie tabel 4.4). In tabel 4.4 is ook de leeftijdsgroep 1 maand tot 3 maanden opgenomen. Beneden de 3 maanden is regelmatig gebruik van kinderopvang zeer uitzonderlijk (8,8%).

Gebruik kinderopvang naar leeftijd

	Regelmatige opvang	Beperkte opvang	Geen opvang	Totaal
1 – 3 m	8,8	15,8	75,4	100,0
3 m – 6 m	34,8	11,5	53,8	100,0
6 m – 1 jaar	52,5	10,6	37,0	100,0
1 jaar – 1 j 6 m	56,9	9,5	33,6	100,0
1 j 6 m – 2 jaar	61,4	8,9	29,7	100,0
2 jaar – 2 j 6 m	56,1	10,5	33,5	100,0
Totaal 3 m – 2 j 6 m	54,2	10,0	35,7	100,0
2 j 6 m – 3 jaar	41,8	16,5	41,7	100,0
Totaal 3 m – 3 jaar	52,2	11,1	36,7	100,0

4.4 Gebruik van kinderopvang voor kinderen van 1 maand tot 3 jaar in het Vlaams Gewest naar gelang de leeftijd – 2002

Bron: Kind en Gezin – Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 2002

Gebruikte opvangvorm

De opvang van kinderen van 3 maanden tot 3 jaar wordt in hoge mate verzorgd door *opvangvoorzieningen* die worden *gesubsidieerd door Kind en Gezin*: 26,3% maakt gebruik van een opvanggezin dat aangesloten is bij een dienst voor opvanggezinnen en 15,6% maakt gebruik van een kinderdagverblijf. In totaal 41,9%. Het relatieve aandeel van de door Kind en Gezin gesubsidieerde opvang zou gedaald zijn met 3,7% tegenover 2001.

De *grootouders* zorgen voor 34,3% van de opvang; andere familieleden, vrienden, burens voor 2,4%. Het aandeel van de informele opvang bedraagt in totaal 36,6% en is toegenomen met 3,4% tegenover 2001.

De *zelfstandige opvang* – zelfstandige opvanggezinnen en zelfstandige kinderdagverblijven – neemt 18,9% van de kinderen voor zijn rekening. Het aandeel is gestegen met 1,1%; dit is toe te schrijven aan een stijging van de opvang, zowel in zelfstandige kinderdagverblijven (+0,9%) als in zelfstandige opvanggezinnen (+0,2%) (zie tabel 4.5 en grafiek 4.6).

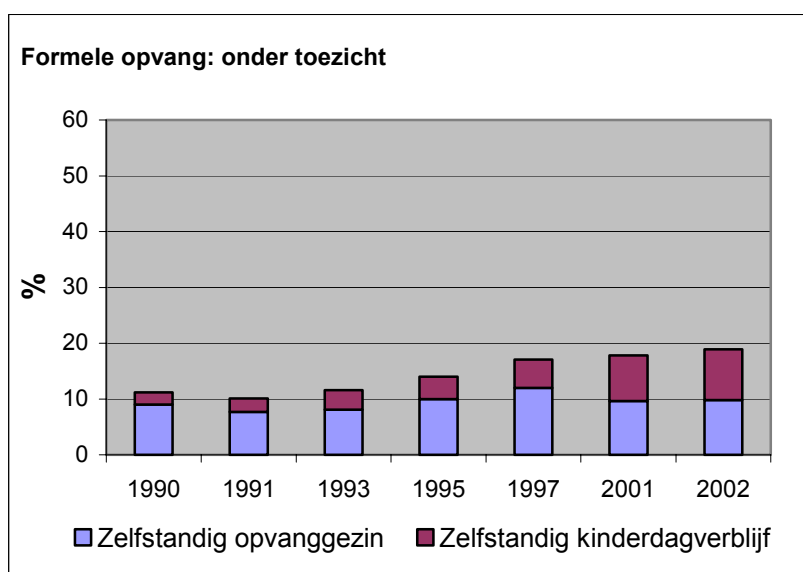
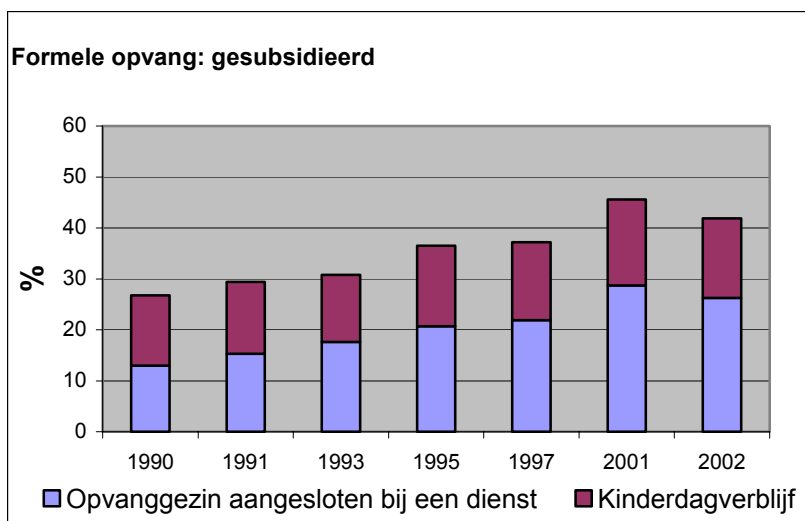
Soort opvang

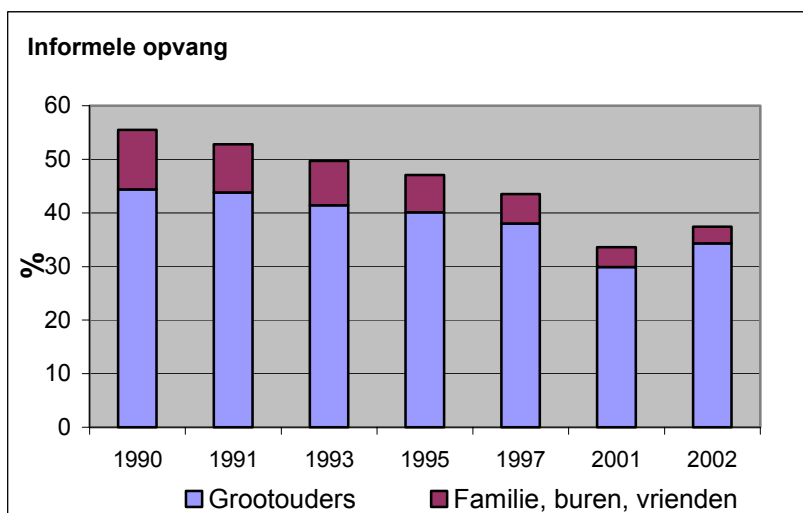
	Percentage van de regelmatige gebruikers van opvang	
	2001	2002
Grootouders	29,9	34,3
Ander familielid, vrienden, burens, ...	3,2	2,4
Opvanggezin aangesloten bij een dienst (gesubsidieerd door Kind en Gezin)	28,7	26,3
Kinderdagverblijf (gesubsidieerd door Kind en Gezin)	16,9	15,6
Zelfstandig opvanggezin gemeld aan of		

onder toezicht van Kind en Gezin	9,6	9,8
Zelfstandig kinderdagverblijf gemeld aan of onder toezicht van Kind en Gezin	8,2	9,1
Kinderdagverblijf, opvanggezin, type niet bekend	0,8	0,4
Buitenschoolse opvang	1,4	1,2
Andere (huispersoneel, centrum voor kinderozorg en gezinsondersteuning, PWA, au pair, ...)	1,1	0,9
Totaal	100,0	100,0

4.5 Kinderen van 3 maanden tot 3 jaar: regelmatig gebruik van opvang volgens soort opvang –
Vlaams Gewest (percentage)

Bronnen: Kind en Gezin - Enquêtes inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar,
najaar 2001 en 2002

4.6 Evolutie van het gebruik van formele en informele opvang voor kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in het Vlaams Gewest – percentage van de regelmatige gebruikers van opvang

Bronnen: Kind en Gezin - Enquêtes inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar

Voor 70,2% van de kinderen die regelmatig worden opgevangen, is dit deeltijds (zie tabel 4.7). 31,4% van de regelmatige gebruikers maakt soms gebruik van *atypische opvang*, dit is opvang vóór 7 uur, na 18 uur, nacht- en weekendopvang of opvang gedurende meer dan 11 uren per dag.

Opvangduur in dagen

	2001	2002
Voltijds	28,8	29,8
Deeltijds	71,2	70,2
Totaal	100,0	100,0

4.7 Intensiteit van de opvang per week bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar die regelmatig (= minstens een ononderbroken periode van 5 uren per week) gebruikmaken van opvang in het Vlaams Gewest (percentage)

Bronnen: Kind en Gezin - Enquêtes inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 2001 en najaar 2002

1.2. Kinderen van 3 tot 12 jaar

Gebruik van buitenschoolse opvang

Bijna 54% van de kinderen van 3 tot 6 jaar en ruim 40% van de kinderen van 6 tot 12 jaar worden *tijdens de week* opgevangen door andere personen of voorzieningen dan de ouders (zie tabel 4.8). Dit wil zeggen dat zij in de loop van een week minstens eenmaal voor de school, na de school of op woensdagnamiddag worden opgevangen.

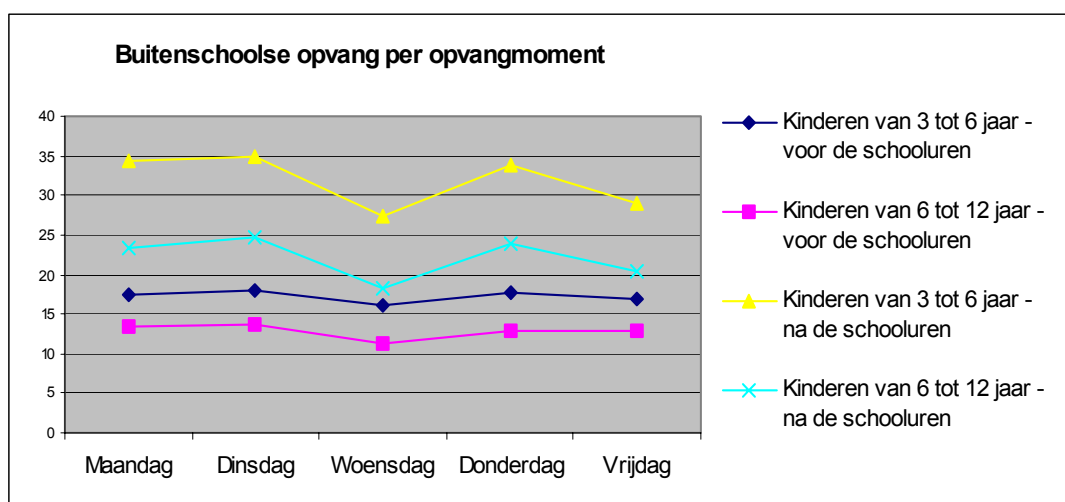
Gebruik buitenschoolse opvang

	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar

Gebruik van buitenschoolse opvang	53,6	40,5
Geen gebruik van buitenschoolse opvang	46,4	59,5
Totaal	100,0	100,0

4.8 Gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 tot 6 jaar en van 6 tot 12 jaar in het Vlaams Gewest, 2002 (percentage)

Vooraf na de school wordt er gebruikgemaakt van opvang. In grafiek 4.9 wordt het gebruik van opvang weergegeven per opvangdag en per opvangmoment.

4.9 Gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 tot 6 jaar en van 6 tot 12 jaar per opvangdag en per opvangmoment in het Vlaams Gewest (percentage van alle kinderen van 3 tot 6 jaar en van 6 tot 12 jaar) – 2002

Bron: Kind en Gezin – Enquête inzake het gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen van 3 tot 12 jaar, najaar 2002

Gebruikte opvangvorm

De grootouders zijn de belangrijkste opvanginstantie, zowel voor de kinderen van 3 tot 6 jaar als voor de kinderen van 6 tot 12 jaar. Grootouders vangen ruim 40% van de kinderen van 3 tot 12 jaar op. De opvang door en in de school komt op de tweede plaats: ongeveer 28%. IBO's zijn goed voor ongeveer 12%. Er zijn maar kleine verschillen tussen de groep 3 tot 6-jarigen en de groep 6 tot 12-jarigen. Opvang in en door de school wordt frequenter gebruikt door kinderen van 6 tot 12 jaar; IBO's worden iets frequenter gebruikt door 3 tot 6-jarigen (zie tabel 4.10).

Soort opvang (1)

	Percentage van alle gebruikers van buitenschoolse opvang		
	3 tot 6 jaar	6 tot 12 jaar	3 tot 12 jaar
Grootouders	42,5	43,5	43,1
Ander familielid	1,8	2,8	2,4
Buren, kennissen	2,3	2,8	2,6
IBO	13,4	11,7	12,4
Opvang door en in de school	25,8	30,0	28,4
Zelfstandige onthaalouder	2,9	1,6	2,0
Opvanggezin aangesloten bij een dienst	2,2	1,2	1,5

Erkend kinderdagverblijf	1,3	0,9	1,1
Zelfstandig kinderdagverblijf	1,3	0,1	0,6
Andere	3,2	2,8	3,0
Twee opvangvormen, allebei even belangrijk (2)	3,3	2,6	2,9
Totaal	100,0	100,0	100,0

4.10 Gebruik van opvang door kinderen van 3 tot 6 jaar en van 6 tot 12 jaar volgens soort opvang, Vlaams Gewest, 2002 – percentage van de gebruikers van buitenschoolse opvang

(1) Betreft de belangrijkste opvangvorm

(2) Een beperkt aantal kinderen maakt evenveel gebruik van 2 opvangvormen en dus kan er geen belangrijkste opvangvorm worden bepaald

1.3. Zieke kinderen

Een moeilijke situatie voor gezinnen die gebruikmaken van kinderopvang is de ziekte van het kind. In het najaar 2002 was 17,5% van de kinderen van 1 maand tot 3 jaar ziek tijdens de week waarover werd geënquêteerd. Voor ongeveer 4 op de 10 zieke kinderen verandert het gebruik van opvang (39,4%). Heel wat ouders regelen dit binnen het gezin of binnen de familie, door het opnemen van vakantie, recuperatie of sociaal verlof, door thuis te werken of door een beroep te doen op de grootouders (zie tabel 4.11).

Er zijn merkelijk meer wijzigingen wanneer het zieke kind normaal wordt opgevangen in een kinderdagverblijf (61,4%). Wanneer het kind normaal wordt opgevangen door de grootouders, verandert het gebruik van opvang het minst (22,1%).

Zorg bij ziekte: kinderen onder de 3 jaar

Impact op de opvang	
Opvang niet gewijzigd	60,6
Opvang gewijzigd	39,4
Totaal	100,0

Aard van de wijziging*	
Niet-werkende partner zorgde voor het kind	8,7
Ouder werkte thuis	7,0
Ouder nam sociaal verlof	22,0
Ouder nam vakantie of recuperatie	20,7
Grootouders zorgden voor het kind	43,0
Familie, buren, kennissen zorgden voor het kind	4,6
Opvangdienst voor zieke kinderen	1,1
Babysit	1,0
Opvang i.p.v. school	0,8
Andere	5,3

4.11 De zorg bij ziekte van kinderen van 1 maand tot 3 jaar die normaal gebruikmaken van opvang of naar de kleuterschool gaan in het Vlaams Gewest – 2002 (percentage)

Bron: Kind en Gezin – Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 2002

* Meerdere antwoorden mogelijk

Bijna de helft van de schoolgaande kinderen kan bij kortstondige ziekte niet terecht in de gebruikelijke opvangvoorziening. Ook hier nemen de ouders vaak een dag vakantie, een recuperatiedag of verlof om sociale of familiale redenen of springen de grootouders in (zie tabel 4.12).

Zorg bij ziekte: schoolgaande kinderen

	Kinderen van 2 ½ tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar
De gebruikelijke opvangvoorziening	49,1	41,5
<i>grootouders</i>	42,1	33,8
<i>andere</i>	7,2	7,7
Ouder(s) neemt vakantie of recuperatiedag	39,3	32,3
Grootouders zorgen voor kind (1)	37,6	50,8
Ouder(s) neemt verlof om sociale of familiale redenen	36,8	36,9
Partner werkt niet	20,1	9,2
Anderen (vrienden, burens, familie) zorgen voor het kind (1)	10,5	3,1
Ouder(s) werkt thuis	10,5	7,7
Specifieke organisatie voor opvang zieke kinderen	8,8	4,6
Kind blijft alleen thuis	0,5	3,1
Een andere oplossing	4,5	4,6

4.12 De zorg bij kortstondige ziekte van schoolgaande kinderen die normaal gebruikmaken van opvang in het Vlaams Gewest, 1999 (meerdere vormen mogelijk)

Bron: Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., *Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders*, HIVA, Leuven, 2000

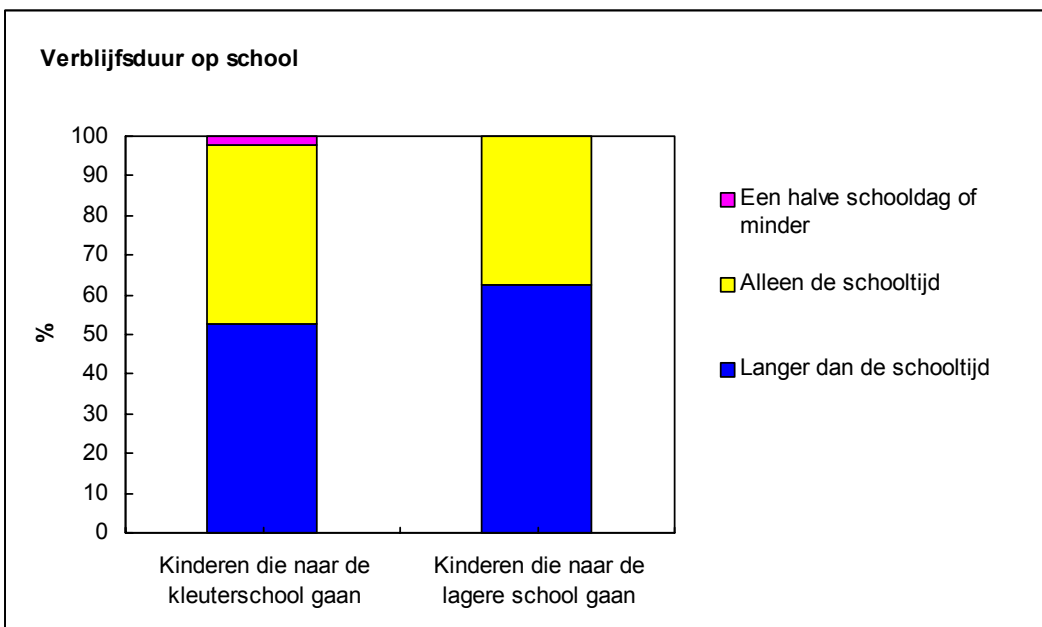
(1) Hier niet mee opgenomen de grootouders/de anderen die voor de dagelijkse opvang zorgen; dit is vervat in de categorie "gebruikelijke opvangvorm"

2. Schoolgaan

In het Vlaams Gewest gaan de meeste kinderen naar de kleuterschool. Al vóór de leeftijd van 3 jaar is het schoolgaan *vrij algemeen*. In het najaar van 2002 gingen 40,5% van de kinderen van 2 ½ jaar tot 3 jaar voltijds naar school en 29,0% deeltijds, niet alle dagen of niet altijd gedurende volle dagen. 30,5% van deze kinderen ging nog niet naar school. Tegenover 2001 zijn er in 2002 meer kinderen uit deze leeftijdsgroep die nog niet naar school gaan. In 2001 bedroeg dit maar 18,5%.

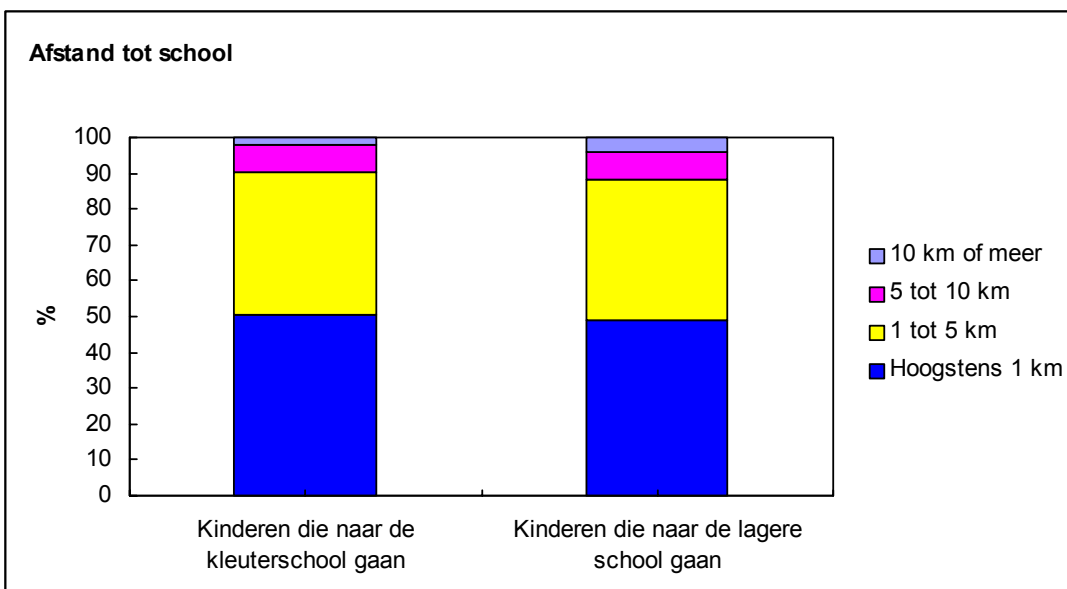
Voor heel wat kinderen die naar de kleuterschool of naar de lagere school gaan, duurt *een dag op school* langer dan de schooldag zelf: bijna 53% van de kinderen van de kleuterschool en ruim 62% van de leerlingen van de lagere school verblijven langer op school dan de schooltijd (zie grafiek 4.13). Gemiddeld blijven zij respectievelijk 48 minuten en 44 minuten op school na de officiële schooluren.

De school en zeker de kleuterschool bevindt zich op zeer korte *afstand* van de *woning*. 50,5% van de kinderen die naar de kleuterschool gaan, woont op hoogstens 1 km van de school en 39,9% woont op 1 tot 5 km. Bij de kinderen die naar de lagere school gaan, is dit respectievelijk 49,1% en 39,2% (zie grafiek 4.14). Deze korte afstand belet evenwel niet dat 62,2% van de kleuters en 53,7% van de kinderen die naar de lagere school gaan, met de wagen naar school worden gebracht (zie grafiek 4.15).

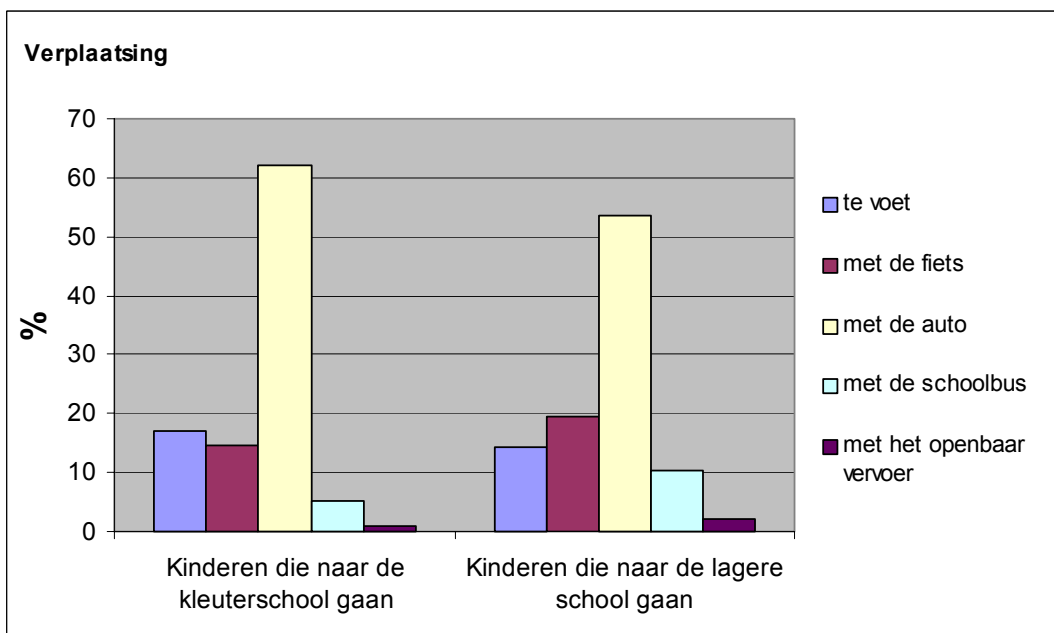
4.13 Kinderen onder de 12 jaar: verblijfsduur op school (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

4.14 Kinderen onder de 12 jaar: afstand tot de school (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

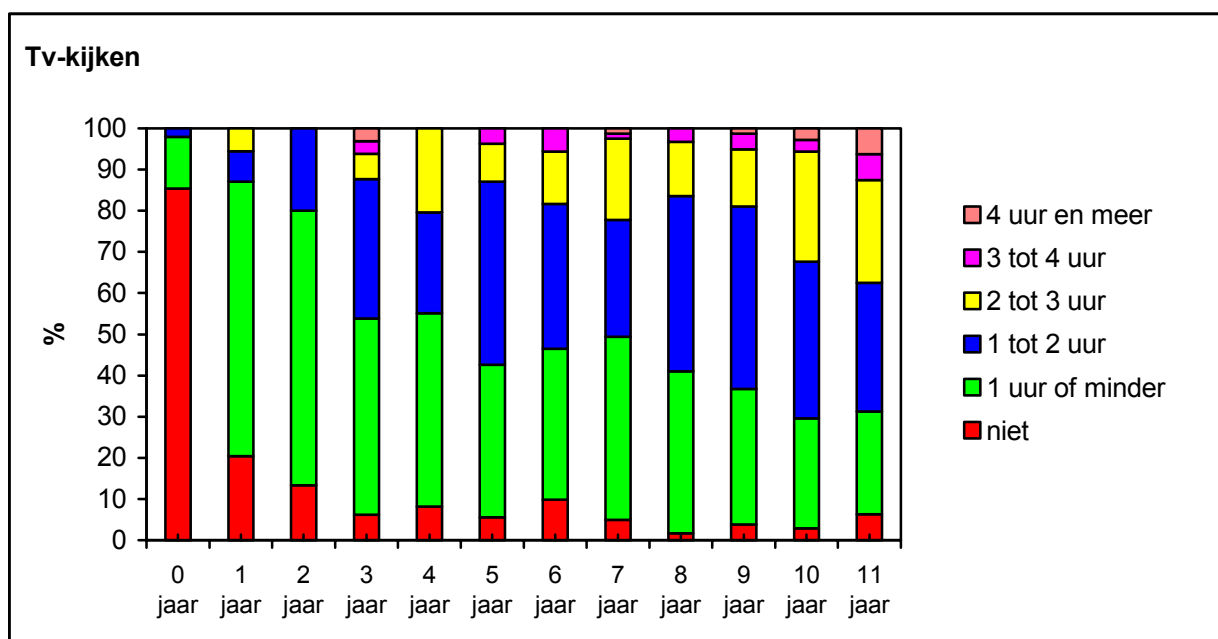

4.15 Kinderen onder de 12 jaar: wijze van verplaatsing naar school (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

3. Tv/video-kijken

In grafiek 4.16 is per leeftijdsjaar weergegeven hoeveel uren per dag kinderen naar de tv kijken. Met de leeftijd neemt het tv-kijken toe.

4.16 Kinderen onder de 12 jaar: uren tv/video-kijken per dag volgens leeftijdsjaar (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

4. DE JAARLIJKSE VAKANTIE

Ruim 80% van de kinderen ging in 2000 *minstens een week* met vakantie. Naar leeftijd van het kind valt het hoger percentage bij de kinderen onder de 3 jaar op (92,5%) (zie tabel 4.17).

Jaarlijkse vakantie

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Het gezin gaat met vakantie	92,5	78,7	80,3	82,0
Het gezin gaat niet met vakantie	7,5	21,3	19,7	17,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

4.17 Kinderen onder de 12 jaar die jaarlijks minstens een week met vakantie gaan (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

5. VRIJETIJSBESTEDING VAN SCHOOLGAANDE KINDEREN

Klassieke vrijetijdsactiviteiten, en hiermee wordt bedoeld sport, dans, schilderen-tekenen-knutselen, muziek-theater en jeugdbeweging, worden weinig beoefend door kinderen van 3 tot 7 jaar. Meestal gaat het om sport; sport wordt beoefend door 24,8% van de kinderen jonger dan 7 jaar.

Bij de kinderen van 7 tot 12 jaar doet bijna 60% aan sport en neemt 27,4% deel aan activiteiten van een jeugdbeweging. Muziek en theater halen 15% beoefenaars; dans en schilderen-tekenen-knutselen tellen elk ongeveer 10% beoefenaars (zie tabel 4.18).

Vrijtijdsbesteding

	Nee	Ja	Aantal uren per week			
			hoogstens 1 uur	1 tot 2 uren	2 tot 3 uren	3 uren of meer
Kinderen van 3 tot 7 jaar						
Sport	75,2	24,8	13,8	8,1	1,0	1,9
Dans	91,0	9,0	7,1	1,9	0,0	0,0
Schilderen, tekenen, knutselen	95,7	4,3	0,5	1,4	1,0	1,4
Muziek, theater	98,6	1,4	1,4	0,0	0,0	0,0
Jeugdbeweging	96,7	3,3	0,0	0,0	3,3	0,0
Kinderen van 7 tot 12 jaar						
Sport	41,1	58,9	13,0	15,9	13,9	16,1
Dans	88,7	11,3	6,8	3,4	0,6	0,6
Schilderen, tekenen, knutselen	89,2	10,8	1,1	4,6	4,1	1,1
Muziek, theater	85,0	15,0	3,1	2,3	6,2	3,4
Jeugdbeweging	72,6	27,4	1,4	4,6	17,7	3,7

4.18 Schoolgaande kinderen: vrijetijdsbesteding bij kinderen jonger dan 7 jaar en bij kinderen van 7 tot 12 jaar (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000, bewerking voor Kind en Gezin

6. KINDEREN IN BEGELEIDING VIA DE BIJZONDERE HULPVERLENING

Voor een aantal jonge kinderen lopen er begeleidingsmaatregelen via de comités voor bijzondere jeugdzorg en de jeugdrechtbanken. Een aantal kinderen wordt begeleid via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin.

6.1. Begeleiding via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin

Een aantal kinderen en hun gezin worden begeleid of opgevangen in centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning of via diensten voor private gezinsplaatsing. Het gaat om kortstondige opvang op verzoek van de ouders wegens bijzondere leef-, arbeids-, woon-, gezondheids- of financiële situaties.

In de centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning waren er in 2002 4513 ingeschreven kinderen, d.w.z. kinderen met minstens een begeleidingsdag in 2002. In de diensten voor private gezinsplaatsing waren er 266 ingeschreven kinderen. Deze cijfers liggen iets lager dan in 2001 (-1%) (zie tabel 4.19).

Begeleiding via Kind en Gezin

	2001		2002		
	Totaal	-3 j	3-6 j	+6 j	Totaal
Centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning	4 550	1 980	1 328	1 205	4 513
Diensten voor private gezinsplaatsing	278	65	84	117	266
Totaal	4 828	2 045	1 412	1 322	4 779

4.19 Aantal kinderen ingeschreven in een voorziening voor bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin

6.2. Begeleiding via de bijzondere jeugdbijstand

Op 31 december 2002 waren er in totaal 2223 kinderen onder de 12 jaar in begeleiding onder toezicht van een *comité voor bijzondere jeugdzorg*, waarvan 124 kinderen onder de 3 jaar, 548 kinderen van 3 tot 6 jaar en 1551 kinderen van 6 tot 12 jaar. Het totale aantal kinderen onder de 12 jaar in begeleiding nam tegenover 2001 toe met 14,4%. Dit is toe te schrijven aan een toename van het aantal begeleide kinderen ouder dan 3 jaar. Het aantal kinderen onder de 3 jaar in begeleiding daalde licht.

Gegevens over begeleidingsmaatregelen opgelegd door een *jeugdrechtbank* zijn eveneens beschikbaar voor 2002. Op 31 december 2002 waren er 2234 kinderen onder de 12 jaar met begeleidingsmaatregelen opgelegd door een jeugdrechtbank, waarvan 148 onder de 3 jaar, 566 van 3 tot 6 jaar en 1520 kinderen van 6 tot 12 jaar (zie tabel 4.20). Ook hier is er een stijging, met 3,9%, die toe te schrijven is aan de toename van het aantal kinderen met begeleidingsmaatregelen ouder dan 3 jaar. Het aantal kinderen onder de drie jaar met begeleidingsmaatregelen opgelegd door de jeugdrechtbank daalde licht.

Het gaat om een opname in een pleeggezin van een dienst voor pleeggezinnen, een begeleidingstehuis, een dagcentrum, een gezinstehuis, een oriëntatie- of observatiecentrum, een internaat, een ziekenhuis of om een begeleiding door een thuisbegeleidingsdienst, een gemeenschapsinstelling of preventieve sociale actie (zie tabellen 4.21 en 4.22).

Begeleiding bijzondere jeugdbijstand

	Comité voor bijzondere jeugdzorg		Jeugdrechtbank	
	2001	2002	2001	2002
Kinderen onder de 3 jaar	130	124	180	148
Kinderen van 3 tot 6 jaar	450	548	472	566
Kinderen van 6 tot 12 jaar	1 356	1 551	1 499	1 520
Totaal	1 936	2 223	2 151	2 234

4.20 Aantal kinderen in begeleiding onder toezicht van een comité voor bijzondere jeugdzorg of met een begeleidingsmaatregel opgelegd door een jeugdrechtbank

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bijzondere Jeugdbijstand

Begeleidingsvorm comité voor bijzondere jeugdzorg

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar
Begeleidingstehuizen	13	89	342
Dagcentra	0	24	289
Diensten voor pleegzorg/pleeggezinnen	64	227	399
Internaten*	0	9	39
Gezinstehuizen	1	2	10
Opvang-, Oriëntatie- en Observatiecentra	1	11	26
Preventieve sociale actie	11	75	240
Thuisbegeleidingsdiensten	34	107	197
Voorzieningen buiten Nederlandstalig grondgebied	0	1	1
Algemene ziekenhuizen, psychiatrische ziekenhuizen	0	3	7
Zonder kosten	0	0	0
Niet bekend	0	0	1
Totaal	124	548	1 551

4.21 Kinderen in begeleiding onder toezicht van een comité voor bijzondere jeugdzorg: begeleidingsvorm, 2002

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bijzondere Jeugdbijstand

* Gemeenschapsinternaten en rijksinternaten

Begeleidingsvorm jeugdrechtbank

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar
Begeleidingstehuizen	29	116	383
Dagcentra	0	7	54
Diensten voor pleegzorg/pleeggezinnen	68	228	477
Internaten*	4	14	57

Gezinstehuizen	1	3	19
Opvang-, Oriëntatie- en Observatiecentra	3	4	25
Thuisbegeleidingsdiensten	10	41	85
Voorzieningen buiten Nederlandstalig grondgebied	0	4	19
Algemene ziekenhuizen/psychiatrische ziekenhuizen	2	2	9
Gemeenschapsinstellingen	0	0	5
Preventieve sociale actie	0	1	1
Zonder kosten	31	146	385
Niet bekend	0	0	1
Totaal	148	566	1 520

4.22 Kinderen met een begeleidingsmaatregel opgelegd door een jeugdrechtbank: begeleidingsvorm, 2002

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bijzondere Jeugdbijstand

* Gemeenschapsinternaten, rijksinternaten, vrijeschoolinternaten

7. DE EUROPESE CONTEXT

7.1. Kinderopvang

Het niveau en het gebruik van kinderopvang verschillen erg naar gelang het land. Inzake het percentage gesubsidieerde *kinderopvangplaatsen* is België koploper, gevolgd door Frankrijk en Zweden.

In sommige andere landen is er nauwelijks sprake van een opvangaanbod door de overheid voor kinderen onder de 3 jaar (zie tabel 4.23).

Over het gebruik van kinderopvang – percentage gebruik en opvangvorm – zijn er slechts onvolledige gegevens beschikbaar (zie tabel 4.24).

Gesubsidieerde kinderopvang

België	30
Duitsland (voormalige BRD)	2
Frankrijk	23
Groot-Brittannië	2
Italië	6
Nederland	8
Zweden	21

4.23 Aantal gesubsidieerde plaatsen per 100 kinderen onder de 3 jaar in enkele Europese landen

Bron: European Commission Network on Childcare, A Review of Services for Young Children in the European Union 1990-1995

Gebruik kinderopvang

Vlaamse Gemeenschap	0-3 maanden:	bijna alle kinderen worden “opgevangen” door de ouders.
	3m-2 ½ jaar:	61,6% maakt gebruik van kinderopvang waarvan 29% in kinderdagverblijven, 38,5% in opvanggezinnen en 32,1% door grootouders of andere familieleden.
	2 ½ - 6 jaar:	51,1% maakt gebruik van buitenschoolse opvang.
Franse Gemeenschap	0-1 jaar:	“opvang” door ouders overweegt.
	1-2 ½ jaar:	21,5% wordt opgevangen in kinderdagverblijven en 12% in

een opvanggezin.

Duitsland	NB	
Groot-Brittannië	0-1 jaar:	bijna alle kinderen worden “opgevangen” door de ouders of informeel door familie of een opvanggezin.
	1-3 jaar:	de meeste kinderopvangvoorzieningen zijn privaat. Er zijn geen gegevens omtrent het gebruik. 20% van de 2-jarigen bezoekt een peuterspeelzaal.
Italië	0-1 jaar:	“opvang” door ouders, aangevuld met informele opvang in gezinnen.
	1-3 jaar:	27% thuisopvang; 48% door familie of informele gezinsopvang; 15% opvang thuis; 6% in een kinderopvangcentrum; 2% door vaders en gezinsopvang.
Nederland		Kinderdagverblijven worden door 17% van de 0-4-jarigen gebruikt. Meer dan 50% van de 2-4-jarigen gaat naar een peuterspeelzaal. Buitenschoolse opvang wordt door 5% van de 4-12-jarigen gebruikt.
Zweden	0-1 jaar:	bijna alle kinderen worden “opgevangen” door de ouders thuis.
	1-5 jaar:	61% van de kinderen gaat voltijds naar een voorschools opvangcentrum; 12% wordt in een gezin opgevangen.

4.24 Gebruik van kinderopvang naar gelang de leeftijd omstreeks 1999

Bron: OESO, *Thematic review of early childhood education and care*

NB: niet beschikbaar

7.2. Schoolgaan

Binnen Europa is het Vlaams Gewest koploper wat betreft de leeftijd waarop kinderen voor het eerst naar school gaan. In Frankrijk ligt dit ook hoog. In Nederland ligt dit laag. In tabel 4.25 zijn in de berekeningen ook de kinderen jonger dan 3 jaar die naar school gaan opgenomen, zodat voor Vlaanderen en Frankrijk het percentage hoger ligt dan 100.

Schoolgaan

	2001	2002
België* / **	118,2	118,7
Duitsland	65,8	67,9
Frankrijk**	118,2	117,7
Groot-Brittannië	77,4	81,1
Italië	98,0	97,5
Nederland	49,7	49,9
Zweden	66,9	70,5

4.25 Kinderen onder de 4 jaar die naar school gaan in enkele Europese landen: percentage van de groep kinderen van 3 tot 4 jaar

Bron: OESO, *Education at a Glance, 2002*

* Betreft Vlaanderen; gegevens over België zijn niet beschikbaar

** In België en Frankrijk ligt het percentage hoger dan 100. Dit is toe te schrijven aan het feit dat ook kinderen jonger dan 3 jaar die naar school gaan, zijn opgenomen in de teller

5.2 Begeleiding van de zwangerschap: type zwangerschapsbegeleiding volgens provincie – 2002 (percentage)

Bron: Kind en Gezin – Ikaros

De meerderheid van de levendgeborenen komt *in een kraamkliniek* ter wereld. In 1997 (meest recente cijfer) bedroeg het aantal thuisbevallingen in het Vlaams Gewest 1,7%. In 1998 (meest recente cijfer) duurde het verblijf in de kraamkliniek gemiddeld 6,0 dagen in het Vlaams Gewest. In het Brussels Gewest duurde het 5,63 dagen. Tegenover 1997 is de gemiddelde verblijfsduur nagenoeg ongewijzigd gebleven.

In het Vlaams Gewest waren er in 2001 op 100 verlossingen 46,1 eerste geboorten; 34,5 geboorten betroffen een tweede kind; 12,8 geboorten betroffen een derde kind en bij 6,7 geboorten ging het om een vierde of volgende kind. Het relatieve aantal derde en volgende kinderen steeg van 19,2 in 2000 naar 19,5 in 2001.

Het percentage jonge moeders, d.w.z. moeders onder de 20 jaar, bedraagt 2,4% (2001). 42,7% van de bevallen vrouwen is ouder dan 30 jaar en 1,4% is ouder dan 40 jaar. De gemiddelde leeftijd van de moeder is 27,5 jaar bij de eerstbarenden en 30,7 jaar bij de multiparae. De gemiddelde leeftijd is dezelfde als in 2000 (zie ook hoofdstuk 1, punt 5.3).

Een niet te onderschatten aantal zwangerschappen, nl. 4,2%, is ontstaan na een subfertiliteitsbehandeling: 1,8% van de vrouwen werd *hormonaal behandeld*; bij 1,3% werd *in-vitrofertilisatie* (IVF) toegepast; bij 0,5% kwam de zwangerschap tot stand na kunstmatige inseminatie en bij 0,6% na intracytoplasmatische sperma-injectie (ICSI) (2001). Het aantal bevallingen na een subfertiliteitsbehandeling nam licht af tegenover 2000, met 0,3%.

38% van de meerlingzwangerschappen kwam tot stand na een medisch begeleide bevruchting. Bij de eenlingen is dit slechts 3,5%.

3,5% van de kinderen behoorde tot de categorie meerlingen. De frequentie van het aantal kinderen van een tweeling bedroeg 3,4%, die van drielingen 0,1%. Er werden 1039 tweelingen en 13 drielingen geregistreerd. Er werd geen enkele vierling geboren in 2001. De daling van het aantal drielingen zet zich verder door: in 2000 werden er 17 drielingen geregistreerd en in 1999 nog 31.

In 2001 beviel 7,1% van de zwangere vrouwen voortijdig, na een zwangerschap van minder dan 37 weken. Dit is ongewijzigd tegenover 2000. Het relatieve aantal *kinderen met een laag geboortegewicht* (minder dan 2500 gram) bedroeg 7,1%. Extreem laag geboortegewicht (minder dan 1500 gram) komt voor bij 1,1% van de kinderen. Het aantal kinderen met een laag geboortegewicht nam lichtjes toe, met 0,2%.

Bij drie op de tien vrouwen (30,7%) wordt de geboorte *ingeleid*, meestal om opportunitaire redenen, die zowel bij de obstetricus als bij de zwangere vrouw kunnen liggen. Zo'n 70,3% van de kinderen wordt zonder *verloskundige ingrepen* geboren. 17,6% van de kinderen wordt met de keizersnede ter wereld gebracht. Tegenover 2000 nam de frequentie van keizersnede licht toe; de stijging is aanhoudend: sinds 1995 steeg de frequentie van 13,6% naar 17,6% van alle verlossingen. Bij 10,5% wordt vacuüm-extractie* toegepast of wordt de verlostang gebruikt. Epidurale pijnverdooving wordt toegepast bij ruim zes op de tien verlossingen. Ook de frequentie van epidurale pijnverdooving neemt aanhoudend toe: sinds 1995 steeg de frequentie van 48,2% naar 62,7%.

Na de geboorte werd 13,0% van de kinderen overgebracht naar een n-dienst (neonatale dienst) en 4,1% naar een NIC-dienst (neonatale intensievezorgdienst). Het aantal transfers naar een n-dienst daalde met 0,2%; het aantal transfers naar een NIC-dienst steeg met 0,2% tegenover 2000.

Bron: Studiecentrum Perinatale Epidemiologie (SPE) – 2001

* *Vacuüm-extractie: het doen geboren worden van een kind met behulp van een instrument dat zich op het hoofd van het kind vastzuigt*

2. LEVENSV ERWACHTING

De levensverwachting *bij geboorte* en *op de leeftijd van 1 jaar bedraagt* respectievelijk 76,1 en 75,4 jaar voor de mannen en 81,8 en 81,1 jaar voor de vrouwen (2001) (zie tabel 5.3).

In tabel 5.3 zijn ook de cijfers voor 1995 en 2000 opgenomen. Sinds 1995 is de levensverwachting met ongeveer 1 ½ jaar toegenomen bij de mannen en met ongeveer 1 jaar bij de vrouwen.

Levensverwachting

	Bij de geboorte	Op 1 jaar
Mannen		
1995	74,6	74,1
2000	75,7	75,0
2001	76,1	75,4
Vrouwen		
1995	80,8	80,2
2000	81,5	80,8
2001	81,8	81,1

5.3 Levensverwachting in het Vlaams Gewest, bij de geboorte en op 1 jaar

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

3. STERFTE

3.1. Aantal sterfgevallen bij kinderen van 0 tot 15 jaar in het Vlaams Gewest

In de hele groep kinderen van 0 tot 15 jaar

Tabel 5.4 geeft het aantal sterfgevallen naar leeftijdscategorie en naar geslacht. Hieruit blijkt dat overlijdens zich vooral voordoen vóór de leeftijd van 1 jaar en dat er meer overlijdens zijn bij mannen dan bij vrouwen. Dit geslachtsverschil situeert zich vooral bij overlijdens van 0 tot 1 jaar.

Sterfgevallen naar leeftijdsgroep en geslacht

	2000		2001	
		Mannen	Vrouwen	Totaal
Aantal				
0 – 1 jaar	296	162	110	272
1 – 4 jaar	68	39	34	73
5 – 9 jaar	34	23	24	47
10 – 14 jaar	47	28	25	53
Totaal	445	252	193	445
Per duizend				
0 – 1 jaar	4,80	5,20	3,90	4,50
1 – 4 jaar	0,26	0,30	0,27	0,29
5 – 9 jaar	0,10	0,13	0,14	0,14
10 – 14 jaar	0,14	0,16	0,15	0,15

5.4 Aantal sterfgevallen en aantal sterfgevallen per duizend bij kinderen van 0 tot 15 jaar naar leeftijdscategorie en geslacht – Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Bij kinderen onder de 12 maanden

Hierna gaan we meer in detail in op de sterfte bij kinderen onder de 12 maanden.

Gegevens omtrent de sterfte in de jongste leeftijdsgroep worden over het algemeen voorgesteld door middel van een aantal maatstaven, die men sterftematen noemt (zie ook tabel 5.5).

Een eerste sterftemaat is de *doodgeboorte*. Dit is het aantal kinderen dat als “doodgeboren” wordt aangegeven na een zwangerschap van minstens 180 dagen. In 2001 waren er 246 doodgeborenen. Het *doodgeboortecijfer* bedroeg 4,0 per duizend geboorten. Dit cijfer lag 0,1 per duizend hoger dan in 2000.

De *vroeg-neonatale sterfte* is de sterfte die zich voordoet tussen de geboorte en de leeftijd van zeven dagen (7 x 24 uur). In 2001 overleden 134 kinderen in deze periode; de vroeg-neonatale sterfte bedroeg 2,3 per duizend levendgeborenen: een stijging met 0,2% tegenover 2000.

Het *perinatale-sterftcijfer* bedroeg 6,3 per duizend geboren. De perinatale sterfte is de sterfte van kinderen tijdens de eerste zeven dagen van hun leven samen met het aantal doodgeborenen. In 2001 was er een stijging van de perinatale sterfte met 0,2 per duizend. Deze stijging is toe te schrijven aan de stijging van zowel de doodgeboorte als de vroeg-neonatale sterfte.

Een andere veelgebruikte sterftemaat is de *neonatale sterfte*. Dit is de sterfte tussen de geboorte en de eerste vier weken (28 dagen) na de geboorte. In 2001 overleden 168 kinderen tijdens de eerste 28 dagen van hun leven. Het neonatale-sterftcijfer bedroeg 2,8 per duizend levendgeborenen en is ongewijzigd tegenover 2000. Het *laat-neonatale-sterftcijfer* bedroeg 0,6 per 1000 levendgeborenen, een daling met 0,1 per duizend tegenover 2000. De laat-neonatale sterfte is de sterfte na de eerste zeven dagen (7 x 24 uur) tot en met de leeftijd van 28 dagen.

Tot slot is er nog de *zuigelingensterfte*. Dit is de sterfte die zich voordoet tussen de geboorte en het bereiken van de leeftijd van één jaar. In 2001 overleden 272 kinderen tijdens hun eerste levensjaar. De zuigelingensterfte bedroeg 4,5 per 1000 levendgeborenen en daalde met 0,2 per duizend. Achter deze daling zitten twee verschillende evoluties: een stijging van de sterfte in de eerste 7 dagen en een daling van de sterfte na deze periode (zie tabel 5.5).

Van de kinderen met een *geboortegewicht* tot 1000 g wordt 44,7% dood geboren of overlijdt 37,5% vóór het bereiken van de leeftijd van 1 jaar (2001) (zie ook tabel 5.6). Uit tabel 5.7 blijkt dat de sterfte bij *meerlingen* merkbaar hoger ligt. Kinderen van een tweeling hebben 3,92 maal meer kans om te overlijden vóór de leeftijd van 1 jaar dan eenlingen.

Sterftcijfers

	2000	2001
Doodgeboortecijfer per 1000 levend- en doodgeborenen	3,9	4,0
Vroeg-neonatale-sterftcijfer per 1000 levendgeborenen	2,1	2,3
Perinatale-sterftcijfer per 1000 levend- en doodgeborenen	6,1	6,3
Laat-neonatale-sterftcijfer per 1000 levendgeborenen	0,7	0,6
Neonatale-sterftcijfer per 1000 levendgeborenen	2,8	2,8
Postneonatale-sterftcijfer per 1000 levendgeborenen	1,9	1,7
Zuigelingensterfte per 1000 levendgeborenen	4,7	4,5

5.5 Foeto-infantiel sterftcijfer in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Sterfte volgens geboortegewicht

	Doodge- boorten sterfte	Vroeg- neonatale sterfte	Laat- neonatale sterfte	Post- neonatale	Levend	Totaal
500 - 999 g	73	51	12	6	115	257
1000 - 1499 g	42	26	6	8	296	378
1500 - 1999 g	34	10	1	4	725	774
2000 – 2499 g	29	8	2	7	2 731	2 777
2500 g en meer	60	39	13	78	56 553	56 743
onbekend	8	0	0	1	175	184
Totaal	246	134	34	104	60 595	61 113

5.6 Zwangerschapsuitkomst: aantal sterfgevallen en levendgeborenen naar gelang het geboortegewicht in het Vlaams Gewest – 2001

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Meervoudige zwangerschappen

	Dood- geboorten	Vroeg- neonatale sterfte	Laat- neonatale sterfte	Post- neonatale sterfte	Levend	Totaal
Eenlingen	215	112	28	97	58 519	58 971
Tweelingen	30	21	5	7	2 037	2 100
Drielingen	1	1	1	0	39	42
Vierling	0	0	0	0	0	0
Totaal	246	134	34	104	60 595	61 113

5.7 Zwangerschapsuitkomst: aantal sterfgevallen en levendgeborenen bij enkelvoudige en meervoudige zwangerschappen in het Vlaams Gewest – 2001

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

3.2. Doodsoorzaken bij overlijden van kinderen onder de 15 jaar in het Vlaams Gewest

Doodsoorzaken bij doodgeboorte en zuigelingensterfte

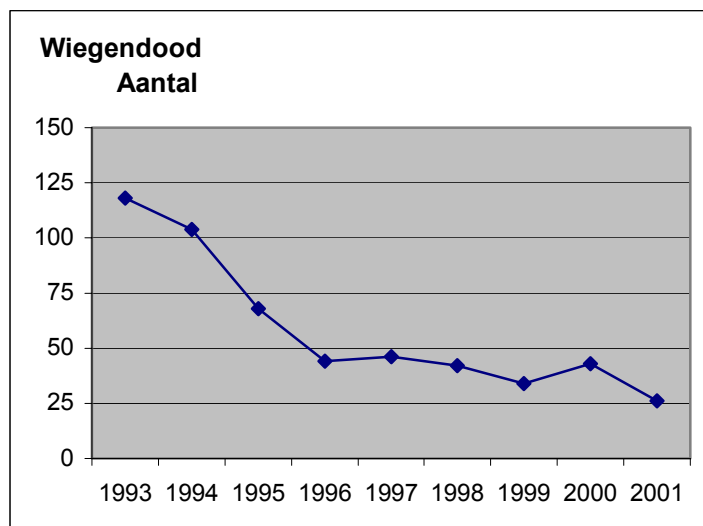
De belangrijkste doodsoorzaken bij doodgeboorte en zuigelingensterfte zijn verwickelingen tijdens de zwangerschap en de perinatale periode en congenitale afwijkingen. In 2001 overleden 198 kinderen als gevolg van verwickelingen tijdens de zwangerschap en de perinatale periode en 112 als gevolg van congenitale afwijkingen. 26 kinderen zijn overleden aan wiegendood tegenover 43 in 2000. Het lagere aantal gevallen van wiegendood dat sinds de in het najaar van 1994 gestarte campagne van Kind en Gezin werd bereikt, blijft behouden en verbetert zelfs nog (zie tabel 5.8 en grafiek 5.9).

Doodsoorzaken onder de 12 maanden

	2000			2001		
	Dood-geboorte	Zuige-lingen-sterfte	Totaal	Dood-geboorte	Zuige-lingen-sterfte	Totaal
Congenitale afwijkingen	27	88	115	30	82	112
Verwikkelingen tijdens zwangerschap en perinatale periode	128	70	198	118	80	198
Prematuriteit en dysmaturiteit	7	10	17	10	9	19
RDS (Respiratory Distress Syndrome)	4	30	34	11	25	36
SIDS (wiegendood)	0	43	43	0	26	26
Overige	2	43	45	2	44	46
Slecht gedefinieerd	78	6	84	75	6	81
Totaal	246	290	536	246	272	518

5.8 Oorzaken van overlijden bij kinderen onder de 12 maanden in het Vlaams Gewest (dodgeboorte en zuigelingensterfte)

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

5.9 Sterfgevallen als gevolg van wiegendood in het Vlaams Gewest: aantal sterfgevallen en aantal sterfgevallen per 10 000 levendgeborenen

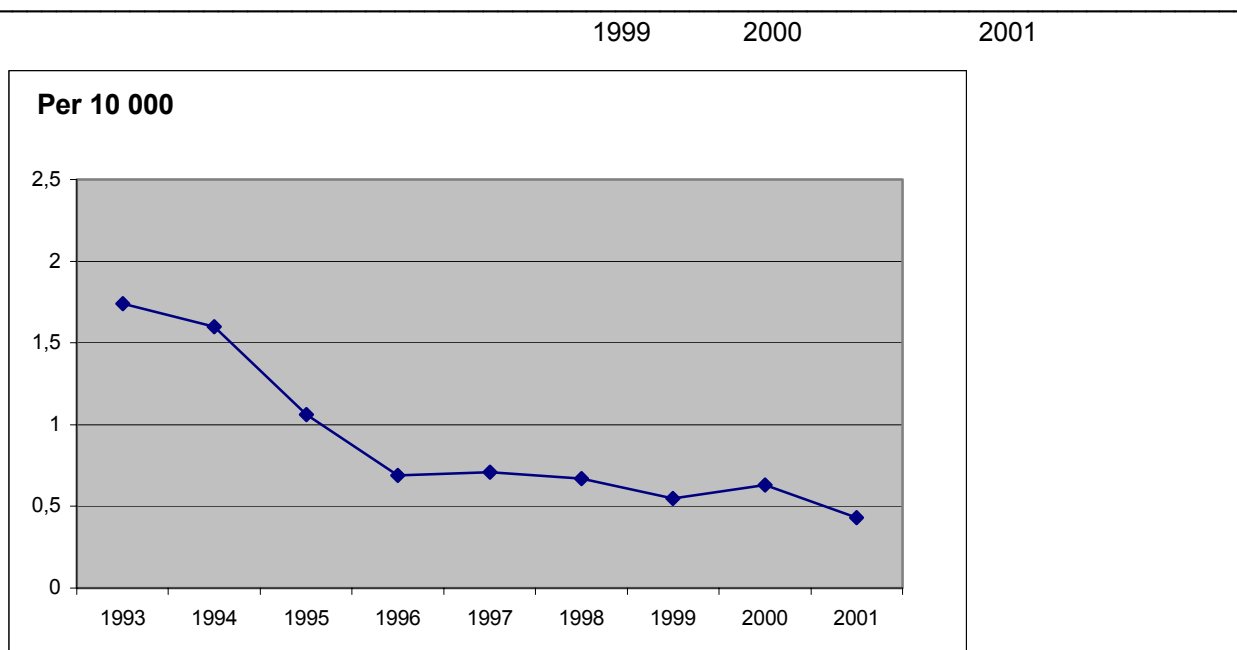
Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Doodsoorzaken bij kinderen van 1 tot 15 jaar

De belangrijkste doodsoorzaak bij kinderen van 1 tot 15 jaar zijn ongevallen. Ruim 4 op de 10 overlijdens zijn het gevolg van een ongeval. Op de tweede plaats komen kanker en bloedaandoeningen (18,4%). Voor de leeftijdsgroep 1 tot 5 jaar vormen aangeboren afwijkingen de op twee na belangrijkste doodsoorzaak.

Voor de leeftijdsgroepen 1 tot 5 jaar en 5 tot 10 jaar zijn ook spier- en zenuwaandoeningen vrij belangrijk. Bij de kinderen van 10 tot 15 jaar waren er in 2001 7 overlijdens als gevolg van opzettelijk zichzelf schade toebrengen (of 13% van de overlijdens in die leeftijdscategorie) (zie tabel 5.10).

Doodsoorzaken 1 tot 15 jaar

	Aantal	Aantal	Aantal	%
<u>Kinderen van 1 tot 5 jaar</u>				
Infecties	7	8	7	9,6
Kanker en bloedaandoeningen	15	7	10	13,7
Stofwisseling	7	6	4	5,5
Spier- en zenuwaandoeningen	3	8	8	11,0
Hart, bloed en longen	3	3	0	0,0
Maag en darmen	3	1	0	0,0
Aangeboren aandoeningen	8	10	9	12,3
SIS	5	3	2	2,7
Ongeval	14	19	28	38,4
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	0	0	0	0,0
Geweldpleging	1	3	5	6,8
Andere of onbekend	4	0	0	0,0

Totaal overlijdens kinderen van 1 tot 5 jaar **70** **68** **73** **100,0**

Kinderen van 5 tot 10 jaar

Infecties	0	5	4	8,5
Kanker en bloedaandoeningen	9	5	9	19,1
Stofwisseling	3	2	2	4,3
Spier- en zenuwaandoeningen	3	3	5	10,6
Hart, bloed en longen	7	1	3	6,4
Maag en darmen	1	0	0	0,0
Aangeboren aandoeningen	5	1	1	2,1
Ongeval	18	14	21	44,7
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	0	0	0	0,0
Geweldpleging	4	2	1	2,1
Andere of onbekend	0	1	1	2,1

Totaal overlijdens kinderen van 5 tot 10 jaar **50** **34** **47** **100,0**

Kinderen van 10 tot 15 jaar

Infecties	2	2	1	1,9
Kanker en bloedaandoeningen	10	15	13	24,1
Stofwisseling	1	2	2	3,7
Spier- en zenuwaandoeningen	5	3	2	3,7
Hart, bloed en longen	0	0	1	1,9
Maag en darmen	0	0	1	1,9
Aangeboren aandoeningen	1	3	2	3,7
Ongeval	27	22	23	42,6
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	5	0	7	13,0
Geweldpleging	6	0	2	3,7
Andere of onbekend	0	0	0	0,0

Totaal overlijdens kinderen van 10 tot 15 jaar **57** **47** **54** **100,0**

Doodsoorzaken 1 tot 15 jaar: vervolg

	1999	2000	2001	
	Aantal	Aantal	Aantal	%
<u>Totaal kinderen van 1 tot 15 jaar</u>				
Infecties	9	15	12	6,9
Kanker en bloedaandoeningen	34	27	32	18,4
Stofwisseling	11	10	8	4,6
Spier- en zenuwaandoeningen	11	14	15	8,6
Hart, bloed en longen	10	4	4	2,3
Maag en darmen	4	1	1	0,6
Aangeboren aandoeningen	14	14	12	6,9
SIS	5	3	2	1,1
Ongeval	59	55	72	41,4
Opzettelijk zichzelf schade toebrengen	5	0	7	4,0
Geweldpleging	11	5	8	4,6
Andere of onbekend	4	1	1	0,6

**Totaal overlijdens kinderen
 van 1 tot 15 jaar**

177 149 174 100,0

5.10 Oorzaken van overlijden bij kinderen van 1 jaar tot 15 jaar in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Overlijdens als gevolg van een ongeval bij kinderen onder de 15 jaar

In tabel 5.11 bekijken we de overlijdens als gevolg van een ongeval meer in detail. In deze tabel zijn ook de overlijdens bij kinderen onder de 12 maanden opgenomen.

Bij de kinderen van 0 tot 5 jaar springen de verkeersongevallen en de ongevallen door verhangings, wurging of verstikking naar voren: 29 van de 41 overlijdens in 2001 waren hieraan te wijten. Na die leeftijd maken verkeersongevallen de hoofdbrok uit van de overlijdens als gevolg van een ongeval: 14 op 21 bij de 5 tot 10-jarigen en 19 op 23 bij de 10 tot 15-jarigen.

Dodelijke ongevallen

	1999	2000	2001
	Aantal	Aantal	Aantal
<u>Kinderen van 0 tot 5 jaar</u>			
Voetganger	3	0	3
Wielrenner of motorrijder	0	2	0
Inzittende van een voertuig	3	3	4
Andere of niet gespecificeerd	2	3	5
Totaal verkeersongevallen	8	8	12
Val	1	1	2
Beklemming, beknelling	0	1	0
Letsel door dier	1	0	0
Verdrinking of onderdompeling	6	3	2
Onopzettelijke vergiftiging	2	0	0
Verhangings, wurging, verstikking	3	9	17
Vuur	1	2	6
Contact met hete vloeistoffen	1	0	0
Andere	1	1	2
Totaal overige ongevallen	16	17	29
Totaal ongevallen kinderen van 0 tot 5 jaar	24	25	41
<u>Kinderen van 5 tot 10 jaar</u>			
Voetganger	2	5	3
Wielrenner of motorrijder	0	0	3
Inzittende van een voertuig	3	3	3
Andere of niet gespecificeerd	4	1	5
Totaal verkeersongevallen	9	9	14
Val	1	1	1
Beklemming, beknelling	1	0	0
Letsel door dier	1	1	0
Verdrinking of onderdompeling	2	3	2
Onopzettelijke vergiftiging	0	0	0
Verhangings, wurging, verstikking	0	0	0

Vuur	4	0	2
Contact met hete vloeistoffen	0	0	0
Andere	0	0	2
<i>Totaal overige ongevallen</i>	9	5	7
Totaal ongevallen kinderen van 5 tot 10 jaar	18	14	21
<u>Kinderen van 10 tot 15 jaar</u>			
Voetganger	5	4	3
Wielrenner of motorrijder	6	6	6
Inzittende van een voertuig	5	1	5
Andere of niet gespecificeerd	6	8	5
<i>Totaal verkeersongevallen</i>	22	19	19
Val	1	1	0
Beklemming, beknelling	1	0	0
Letsel door dier	0	0	0
Verdrinking of onderdompeling	0	0	0
Onopzettelijke vergiftiging	0	0	0
Verhanging, wurging, verstikking	0	0	0
Vuur	1	1	3
Contact met hete vloeistoffen	0	0	0
Andere	1	0	1
<i>Totaal overige ongevallen</i>	4	2	4
Totaal ongevallen kinderen van 10 tot 15 jaar	26	21	23

5.11 Oorzaken van dodelijke ongevallen bij kinderen onder de 15 jaar in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

4. Morbiditeit

Naast de sterftcijfers zijn de prevalentiecijfers omtrent ziekten een belangrijke indicatie voor de gezondheidstoestand van de populatie. In dit punt stellen we cijfers voor over enkele voor kinderen relevante ziekten en afwijkingen.

4.1. Aangeboren afwijkingen

Gegevens over alle kinderen in Vlaanderen zijn alleen beschikbaar vanuit de obstetrische registratie (SPE). In 2001 werd bij 1,5% van alle geboorten al in de perinatale periode een congenitale afwijking vastgesteld. Dit percentage ligt 0,1% hoger dan in 2000. Tabel 5.12 geeft een gedetailleerd beeld van de prevalentie van aangeboren afwijkingen.

Aangeboren afwijkingen*

	Aantal	Per 100 geboorten
Specifieke afwijkingen		
Spina bifida	19	0,03
Anencefalie	4	<0,01
Hydrocefalie	25	0,04
Gespleten lip/verhemelte	85	0,14
Anale imperforatie	23	0,04
Reductie ledematen	30	0,05
Hernia diaphragmatica	12	0,02

Omfalokèle/gastroschisis	18	0,03
--------------------------	----	------

Afwijking van

Zenuwstelsel en sensorium	29	0,05
Gastro-intestinale tractus	54	0,09
Urogenitale tractus	130	0,21
Hart en longen	195	0,32
Spieren en skelet	102	0,17
Craniofaciaal complex	26	0,04
Multipele congenitale afwijkingen	31	0,05
Chromosomale afwijkingen	76	0,12
Andere	247	0,41

5.12 Geregistreerde aangeboren afwijkingen (perinatale periode) in Vlaanderen – 2001

Bron: Studiecentrum Perinatale Epidemiologie (SPE)

* Aangeboren afwijkingen vastgesteld bij de geboorten in kraamklinieken (< 500 g)

Bij een aantal kinderen wordt de afwijking pas later vastgesteld. De Eurocatregistratie registreert aangeboren afwijkingen tot de leeftijd van 1 jaar. Voor Vlaanderen neemt de hele provincie Antwerpen deel aan de Eurocatregistratie (zie tabel 5.13).

Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar*

Aangetast stelsel	Per 10 000 geboorten	
	2000	2001**
Hart-en-bloedvatenstelsel	50,8	39,3
Ledematen	48,0	49,7
Zenuwstelsel	28,2	16,2
<i>waarvan</i>		
<i>neurale buis</i>	11,3	8,1
<i>hydrocefalie</i>	10,2	4,6
Spijsverteringsstelsel, uitgezonderd		
pylorusstenose	19,8	15,0
Pylorusstenose	39,5	25,4
Intern urogenitaal stelsel	24,3	29,4
Extern urogenitaal stelsel	13,0	6,9
Gespleten lip	9,0	12,7
Gespleten verhemelte	4,5	6,4
Omfalokèle	2,8	2,3
Gastroschisis	1,1	0,0
Metabole ziekten	8,5	6,4
Chromosomale afwijkingen	26,0	27,7
<i>waarvan syndroom van Down</i>	14,7	14,4

5.13 Geregistreerde aangeboren afwijkingen tot 1 jaar in de provincie Antwerpen

Bron: Eurocat, Provinciaal Instituut voor Hygiëne, Antwerpen

* Eurocat registreert elke aangeboren afwijking bij pasgeborenen, hetzij levend, hetzij doodgeboren, bij kinderen tot 1 jaar, bij foetussen geboren na 20 weken zwangerschap en bij geïnduceerde abortus wegens een afwijking

** Voorlopige cijfers (afgesloten in september 2002). In de loop van 2002 en 2003 komen er nog meldingen binnen, mede omdat er soms nogal wat tijd over gaat voordat een diagnose vaststaat

4.2. Gehoorverlies*

Sinds de introductie van de Algo-gehoorscreening binnen Kind en Gezin zijn er betrouwbare cijfers voor Vlaanderen over de frequentie van gehoorafwijkingen. In totaal werden er in 2002 58 875 kinderen getest, tegenover 55 291 in 2001. Bij 97 geteste kinderen geboren in 2002 werd een gehoorafwijking vastgesteld, waarvan 41 unilateraal en 56 bilateraal. Per 1000 geteste kinderen waren er 1,65 met een gehoorafwijking. In 2001 bedroeg de incidentie 2,01 op 1000 geteste kinderen (zie tabel 5.14).

* Niet inbegrepen kinderen die werden opgenomen op een NICU-afdeling

Gehoorverlies

	2001		2002*	
	Unilateraal	Bilateraal	Unilateraal	Bilateraal
21-40 dB	15	8	12	10
41-70 dB	6	19	8	17
71-90 dB	8	11	7	8
91 dB en meer	16	19	11	15
Gehoorverlies nog niet exact bepaald	0	0	3	6
Totaal	45	57	41	56

5.14 Jonge kinderen bij wie gehoorverlies werd vastgesteld, uitgedrukt in decibel (dB); gehoorverlies volgens de schaal van het Bureau International d'Audiophonologie

Bron: Kind en Gezin

* Voorlopige cijfers

4.3. Ziekten en aandoeningen

Dankzij de Gezondheidsenquêtes in België zijn er gegevens bekend over ziekten en aandoeningen bij kinderen die in het Vlaams Gewest wonen. Wij beschikken momenteel over de resultaten van de tweede Gezondheidsenquête die in 2001 werd gehouden. In deze enquête waren 685 kinderen onder de 12 jaar wonend in het Vlaams Gewest opgenomen.

Van de bevraagde kinderen onder de 12 jaar heeft 7,1% op het moment van de bevraging te maken met een of meer langdurige ziekten, aandoeningen of handicaps. Bij kinderen jonger dan 1 jaar ligt dit het laagst (1,1%) (zie tabel 5.15).

Langdurige ziekten, aandoeningen, handicaps

	1997	2001
0 – 1 jaar	4,4	1,1
1 – 3 jaar	7,3	8,5
3 – 6 jaar	10,4	7,5
6 – 12 jaar	9,8	7,6
Totaal 0 – 12 jaar	8,9	7,1

5.15 Percentage kinderen onder de 12 jaar dat op het moment van de enquête leed aan een of meer langdurige ziekten, aandoeningen of handicaps in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsenquête 1997 en 2001, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

Verder werd in de gezondheidsenquête navraag gedaan naar ziekten of aandoeningen *in een periode van 12 maanden*. Een aantal ziekten of aandoeningen die relevant zijn voor kinderen worden hierna verder besproken, nl. astma, chronische bronchitis of COPD en allergie.

Astma en chronische bronchitis of COPD

Astma en chronische bronchitis zijn woorden die de bevolking gebruikt. Vanuit medisch oogpunt merken we hierbij op dat er onder de leeftijd van 4 jaar geen diagnose van astma kan worden gesteld. En vanuit medisch oogpunt moet er nu worden gesproken over piepende bronchitis in plaats van over chronische bronchitis of COPD.

Uit de Gezondheidsenquête 2001 blijkt dat in het Vlaams Gewest ruim 4% van de kinderen onder de 12 jaar in een periode van 12 maanden *astma* heeft gehad en ruim 2% *chronische bronchitis of COPD*. Kinderen van 3 tot 6 jaar hebben het vaakst te maken met astma; chronische bronchitis komt het meest voor bij kinderen van 1 tot 3 jaar (zie tabel 5.16).

Een vergelijking met 1997 is niet mogelijk, omdat er toen geen onderscheid werd gemaakt tussen astma enerzijds en chronische bronchitis anderzijds.

Astma en chronische bronchitis of COPD

	Astma	Chronische bronchitis of COPD
0 – 1 jaar	0,0	2,1
1 – 3 jaar	4,6	4,1
3 – 6 jaar	8,1	1,3
6 – 12 jaar	3,1	2,1
Totaal 0 – 12 jaar	4,3	2,3

5.16 Percentage kinderen onder de 12 jaar met astma, chronische bronchitis of COPD in een periode van 12 maanden in het Vlaams Gewest - 2001

Bron: Gezondheidsenquête België 2001, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

Allergie

Ongeveer 14% van de kinderen onder de 12 jaar had in een periode van 12 maanden te maken met een allergie. Beneden de leeftijd van 1 jaar komen allergieën minder voor (zie tabel 5.17).

Allergie

	1997	2001
0 – 1 jaar	0,0	8,2
1 – 3 jaar	13,2	15,1
3 – 6 jaar	14,3	16,5
6 – 12 jaar	13,6	13,7
Totaal 0 – 12 jaar	12,6	14,1

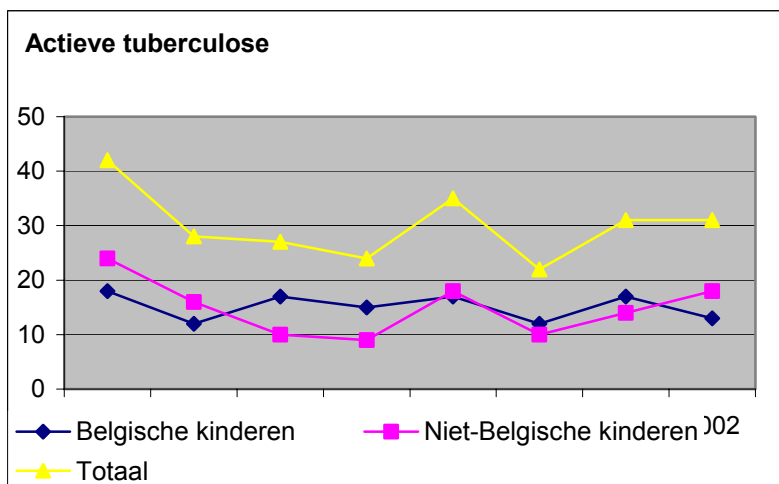
5.17 Percentage kinderen onder de 12 jaar met allergie in een periode van 12 maanden in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsenquête België 1997 en 2001, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

Actieve tuberculose

Actieve tuberculose komt niet alleen in ontwikkelingslanden voor. Ook in de westerse geïndustrialiseerde landen lijden er kinderen aan tuberculose. In 2002 werden in Vlaanderen bij kinderen onder de 15 jaar 31 nieuwe gevallen van tuberculose geregistreerd, waarvan 13 bij Belgische kinderen en 18 bij niet-Belgische kinderen.

Het aantal nieuwe gevallen van actieve tuberculose is even hoog als in 2001. Er werden wel minder nieuwe gevallen genoteerd bij de Belgische kinderen en meer bij de niet-Belgische kinderen. In grafiek 5.18 wordt de evolutie sinds 1995 weergegeven.

5.18 Aantal nieuwe gevallen van tuberculose bij kinderen onder de 15 jaar in het Vlaams Gewest

Bron: Vlaamse Vereniging voor Respiratoire Gezondheidszorg en Tuberculosebestrijding (VRGT)

4.4. Ziekenhuisopnamen

Bijna 13% van de kinderen onder de 12 jaar is in een periode van 12 maanden in een ziekenhuis opgenomen geweest, meestal slechts eenmaal. Bij de kinderen van 1 tot 3 jaar werd bijna 1 op de 4 kinderen in een periode van 12 maanden opgenomen in een ziekenhuis (zie tabel 5.19).

Ziekenhuisopnamen

	1997	2001
0 – 1 jaar	16,6	18,1
1 – 3 jaar	18,9	24,4
3 – 6 jaar	10,8	10,4
6 – 12 jaar	10,9	8,1
Totaal 0 – 12 jaar	13,0	12,6

5.19 Percentage kinderen met 1 of meerdere ziekenhuisopnamen in de loop van een jaar in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsenquête België 1997 en 2001, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur

5. Ongevallen bij kinderen

De preventie van ongevallen is een belangrijke opdracht voor al wie betrokken is bij de zorg voor jonge kinderen.

Als uitgangspunt voor preventieve acties is cijfermateriaal over de feitelijke situatie onmisbaar.

Hierna volgen een aantal gegevens over ongevallen bij jonge kinderen: de resultaten van een grootschalige bevraging van ouders van jonge kinderen in Vlaanderen door de regioverpleegkundigen van Kind en Gezin, gegevens over de opnamen in een spoedgevallenafdeling als gevolg van een ongeval in de privé-sfeer en gegevens over verkeersongevallen. Voor de overlijdens als gevolg van een ongeval verwijzen we naar punt 3.2 in dit hoofdstuk over de doodsoorzaken.

5.1. Medisch behandelde ongevallen

Gegevens over ongevallen met ziekenhuisopname of met de dood tot gevolg worden systematisch verzameld via registratiesystemen, maar hiermee wordt slechts het topje van de ijsberg zichtbaar. Wil men ook de minder ernstige ongevallen in kaart brengen, dan is een andere methodiek noodzakelijk.

Met een *bevolkingsonderzoek* is het mogelijk om ongevallen veel vollediger in kaart te brengen. In Vlaanderen werd in 1984-1985 voor het eerst een bevolkingsonderzoek bij zeer jonge kinderen georganiseerd, door het toenmalige NWK. In 1999-2000 deed Kind en Gezin opnieuw een bevolkingsonderzoek naar ongevallen bij jonge kinderen.

In het onderzoek werden de ouders van kinderen onder de 3 jaar er maandelijks over bevraagd of hun kind in de voorbije maand een ongeval had gehad. Als ongeval wordt beschouwd elke ongewilde, onvoorziene gebeurtenis waarbij een plotselinge van buitenaf inwerkende kracht lichamenlijk letsel toebrengt en waarbij een arts wordt geconsulteerd, hierna medisch behandeld ongeval genoemd.

Het onderzoek toont aan hoe frequent ongevallen zijn bij jonge kinderen, wat er precies gebeurt, in welke omstandigheden en wat de gevolgen ervan zijn.

Van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar zijn in de loop van een jaar ruim twee kinderen op de tien het slachtoffer van een ongeval waarvoor een arts wordt geconsulteerd. De *incidentie van ongevallen* ligt iets hoger bij jongens dan bij meisjes en verschilt naar gelang de leeftijd. Opmerkelijk is dat de incidentie van ongevallen nagenoeg niet gewijzigd is tegenover 15 jaar geleden (zie tabel 5.20).

Ongevalsincidentie

	1984-1985	1999-2000
Jongens (1)	0,27	0,26
Meisjes (1)	0,21	0,20
Totaal	0,24	0,23
3 maanden tot 1 jaar	0,09	0,13
1 jaar – 2 jaar	0,26	0,22
2 jaar – 3 jaar	0,27	0,25
Totaal	0,24	0,23

5.20 Incidentie van medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

(1) In 1984-1985 waren ook kinderen tussen 3 en 4 jaar opgenomen

Ongevallen gebeuren vooral *in of om de eigen woning* of *in of om een andere woning*. Tegenover 1984-1985 zien we een stijging van het aandeel van ongevallen in de kinderopvang, wat overeenstemt met het toegenomen gebruik van formele kinderopvang (zie tabel 5.21 en grafiek 5.22).

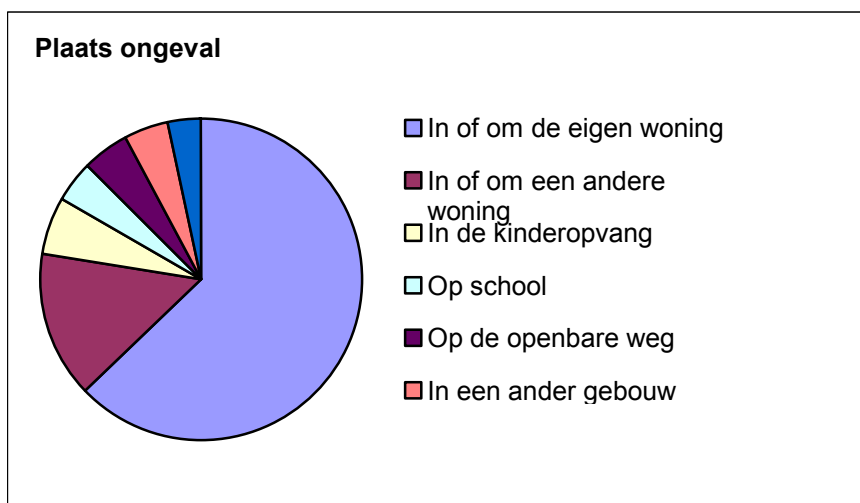
Plaats ongeval

	1984-1985	1999-2000
In of om eigen woning	64,7	62,7
In of om andere woning	16,0	14,8
In de kinderopvang	1,8	5,7
Op school	5,7	4,1
Op de openbare weg	6,6	4,7
Elders	5,1	7,9
<i>Waarvan in ander gebouw</i>	<i>NB</i>	4,6
<i>in recreatiezone buiten</i>	<i>NB</i>	3,3
Niet bekend	0,1	0,1
Totaal	100,0	100,0

5.21 Medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar volgens de plaats van het ongeval

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

NB: niet beschikbaar

5.22 Medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar volgens de plaats van het ongeval – 1999-2000

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

Jonge kinderen zijn vooral het slachtoffer van een val (64,2%). Bij kinderen onder de 12 maanden is dit meer een val van een hoogte; bij kinderen van 1 tot 3 jaar iets meer een val op gelijk niveau. Op de tweede en derde plaats komen snijden en stoten (8,8%) en beklemming, beknelling van een lidmaat (7,9%). Deze beide ongevalensoorten nemen relatief toe naarmate het kind ouder wordt. Verbranding en vergiftiging maken respectievelijk 5,7% en 3,7% van de ongevallen uit.

Deze ongevalensoorten en vooral verbrandingen nemen af naarmate het kind ouder wordt. Bij kinderen onder de 12 maanden bedraagt het aandeel van verbrandingen ongeveer 14% (zie tabel 5.23 en grafiek 5.24).

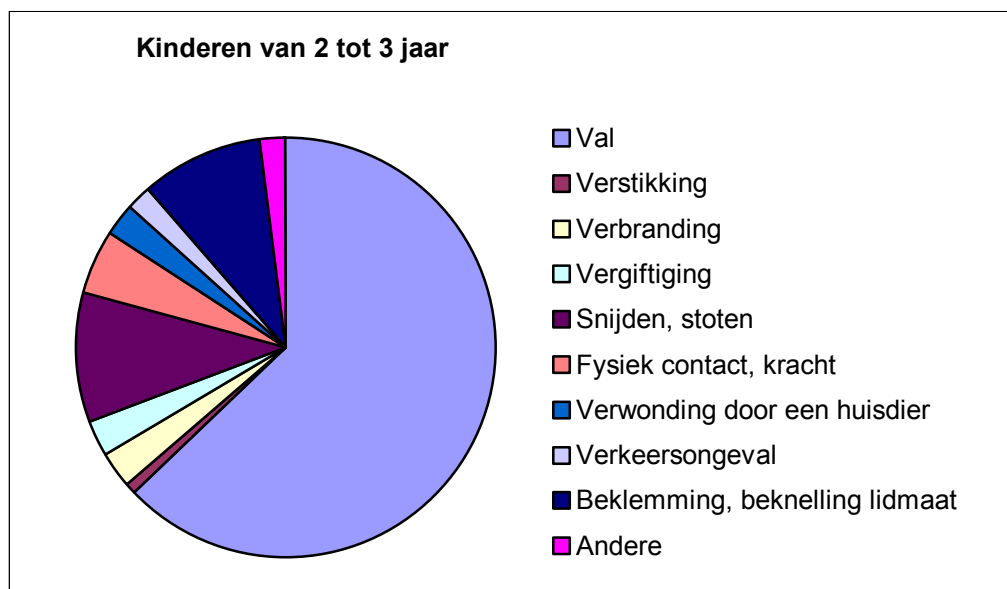
Wijze van verwonding

	3m-1j	1j-2j	2j-3j	Totaal
Val	60,9	66,7	62,9	64,2
Op gelijk niveau, struikelen	12,0	32,1	31,2	29,8
Van de trap	5,4	8,4	7,5	7,8
Van verdieping naar lagere verdieping	0,0	0,0	0,2	0,1
Andere val van hoogte	43,5	26,2	24,0	26,5
Verstikking	3,3	0,6	0,6	0,9
Verbranding	14,1	6,8	2,9	5,7
Vergiftiging	4,3	4,2	2,9	3,7
Snijden, stoten	6,5	7,3	10,0	8,8
Contact met statisch voorwerp	2,2	2,2	3,6	2,8
Contact met vallend/geworpen voorwerp	3,3	2,0	2,7	2,5
Contact met scherp voorwerp	1,0	2,2	1,0	1,6
Contact met bewegend voorwerp	0,0	2,2	1,0	1,6
Beklemming, beknelling van een lidmaat	5,4	7,3	9,4	7,9
Fysiek contact, kracht	2,2	2,4	4,8	3,5
Verwonding door een dier	0,0	1,6	2,5	1,9
Verkeersongeval	2,2	0,6	2,1	1,4
Iets in oog, oor, neus	1,1	1,3	1,9	1,6
Verdrinking, in het water vallen	0,0	1,0	0,0	0,4

5.23 Medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in 1999-2000 volgens wijze van verwonding en leeftijd

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

5.24 Medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar volgens wijze van verwonding en leeftijd – 1999 – 2000
 Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

Bij een ongeval lopen jonge kinderen vooral *open wonden* en *kneuzingen* op (zie tabel 5.25). In ruim de helft van de ongevallen werd een beroep gedaan op een *huisarts*. Opmerkelijk is het hoge percentage kinderen waarvoor een beroep werd gedaan op een *spoedgevallenafdeling*: ruim vier op de tien kinderen. Bij 4,5% van de ongevallen was een ziekenhuisopname noodzakelijk (zie tabel 5.26).

Letsels

Open wonde (vleeswonde)	34,0
Kneuzingen (blauwe plekken, ...)	18,4
Brandwonden	6,0
Botbreuk	5,2
Open wonde + kneuzingen	4,5
Verstuiking	3,2
Ontwrichting	3,2
Hersenletsel	2,5
Schaafwonde + kneuzingen	2,3
Inwendig letsel	2,3
Schaafwonde	2,1
Ander letsel	1,6
Restcategorieën*	5,9
Geen letsel	8,7
Totaal	100,0

5.25 Medisch behandelde ongevallen bij jonge kinderen volgens opgelopen letsels, 1999 - 2000 - percentage (meerdere antwoorden mogelijk)

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

* Restcategorieën omvat alle categorieën die ieder op zich geen 1% uitmaken van de geregistreeerde ongevallen

Medische interventie

Huisarts	54,3
Spoedgevallenafdeling	42,6
Andere specialisten	11,7
Kinderarts	10,4
Ziekenhuisopname	4,5
Tandarts	3,9
Antigifcentrum	2,1
EHBO-post	1,5

5.26 Medisch behandelde ongevallen bij jonge kinderen volgens aard van de medische interventie – 1999-2000 – percentage (meerdere antwoorden mogelijk)

Bron: Kind en Gezin – Onderzoek naar ongevallen

5.2. Ongevallen met opname in een spoedgevallenafdeling

België nam deel aan de EHLASS-registratie, een registratie van ongevallen uitgezonderd verkeersongevallen en arbeidsongevallen. Deze registratie liep tot en met 1999. In 1999 namen de spoedgevallenafdelingen van twee Vlaamse ziekenhuizen en van een Brussels ziekenhuis eraan deel. Deze registratie maakt het niet mogelijk om de incidentie van ongevallen met opname in een spoedgevallenafdeling te bepalen.

De frequentst voorkomende ongevalstypes zijn: val van hoogte, val op gelijk niveau, slag of stoot en knelling. Ruim de helft van de kinderen jonger dan 1 jaar die worden opgenomen in een spoedgevallenafdeling, zijn het slachtoffer van een val van een hoogte. Kinderen boven de 4 jaar zijn vaak het slachtoffer van een val op gelijk niveau of een val van een hoogte; ook een slag of een stoot komt tamelijk veel voor (zie tabel 5).

Ongevallen

	jonger dan 1 jaar	1 tot 4 jaar	5 tot 14 jaar
Val op gelijk niveau	14,4	29,8	30,9
Val van hoogte	56,0	21,7	15,3
Val, niet gespecificeerd	0,0	4,1	2,7
Fysieke belasting	2,4	1,4	4,1
Snijden, indringen	1,6	3,9	4,3
Slag, stoot	7,2	14,9	27,6
Knelling	2,4	8,6	6,2
Andere mechanische oorzaak	0,0	2,3	1,4
Vreemd voorwerp	4,0	3,7	1,4
Vergiftiging	2,4	1,4	0,5
Hete vloeistof, stoom	4,0	2,2	1,0
Heet voorwerp	1,6	1,1	0,1

5.27 Ongevallen met opname in een spoedgevallenafdeling: aandeel van de belangrijkste ongevalstypes (het Rijk - percentage) - 1999

Bron: EHLASS, Annual Report, Belgium, 1999

5.3. Ongevallen in het verkeer

In 2001 kwamen in België 153 kinderen onder de 5 jaar om of werden ernstig verwond in een verkeersongeval. Tegenover 2000 is dit een stijging met 51,5%. Het aantal omgekomen kinderen steeg van 14 naar 20; het aantal ernstig gewonde kinderen steeg van 87 naar 133.

Bij kinderen van 5 tot 9 jaar is er een daling van het aantal omgekomen en ernstig gewonde kinderen, met 10,4%, maar het aantal dode kinderen nam wel toe van 15 naar 21. Bij de kinderen van 10 tot en met 14 jaar bleef het aantal omgekomen en ernstig gewonde kinderen nagenoeg hetzelfde: 302 tegenover 301, met een lichte daling van het aantal dode kinderen (van 23 naar 21). 2001 was met 62 overlijdens tegenover “maar” 52 in 2000 een zeer dodelijk jaar (zie tabel 5.28).

Verkeersslachtoffers

Leeftijd	Voetganger	Bestuurder fiets, bromfiets, motorfiets personenauto	Inzittende personenauto	Andere	Totaal
0 – 4 jaar					
2000	24	1	63	13	101
<i>waarvan doden binnen 30 dagen</i>	4	0	7	3	14
2001*	41	5	100	7	153
<i>waarvan doden binnen 30 dagen*</i>	5	0	13	2	20
5 – 9 jaar					
2000	71	42	82	16	211
<i>waarvan doden binnen 30 dagen</i>	6	1	5	3	15
2001*	70	26	87	6	189
<i>waarvan doden binnen 30 dagen*</i>	6	3	11	1	21
10 – 14 jaar					
2000	40	148	88	25	301
<i>waarvan doden binnen 30 dagen</i>	3	8	8	4	23
2001*	72	130	92	8	302
<i>waarvan doden binnen 30 dagen*</i>	5	7	8	1	21

5.28 Verkeersslachtoffers - Aantal doden binnen 30 dagen en ernstig gewonden (= opname in ziekenhuis voor meer dan 24 uur noodzakelijk) onder de 15 jaar en aard van de weggebruiker (het Rijk)

Bron: Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid - Gegevens NIS

* Voorlopige cijfers

6. Kindermishandeling

In de zes vertrouwenscentra kindermishandeling werden in 2002 in totaal 6037 *meldingen* van concrete gevallen van mishandeling of verwaarlozing bij minderjarigen genoteerd. Hierbij waren 8252 minderjarigen betrokken (zie tabel 5.29).

In vergelijking met 2001 steeg het aantal meldingen met 17,5%. In grafiek 5.30 is de evolutie van de meldingen sinds 1995 weergegeven. Hieruit blijkt dat het aantal meldingen in 2002 nog een flink stuk hoger ligt dan in 2001.

In 2002 bedroeg het *aantal gemelde kinderen per 10 000* kinderen 65,0 (voor het Vlaams Gewest). In grafiek 5.31 wordt de evolutie per 10 000 kinderen weergegeven sinds 1995. Uit deze grafiek blijkt een hernemen van de forse stijging in 2002 na een periode van stagnatie.

Het relatieve aantal kinderen dat in 2002 per 10 000 kinderen gemeld wordt, verschilt naar gelang de provincie. Het is het hoogst in de provincie Antwerpen (73,9 op 10 000) en het laagst in de provincie Limburg (58,4 op 10 000) (zie tabel 5.32).

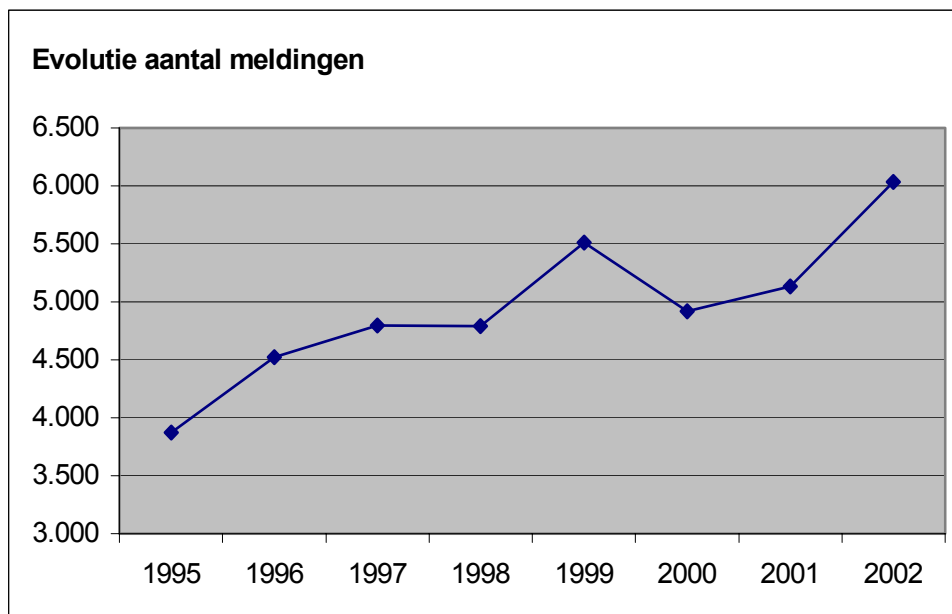
In alle vertrouwenscentra is er, vergeleken met 2001, een grote stijging van het aantal meldingen.

Meldingen

	2001	2002
Aantal meldingen	5 136	6 037
Aantal betrokken kinderen	6 983	8 252

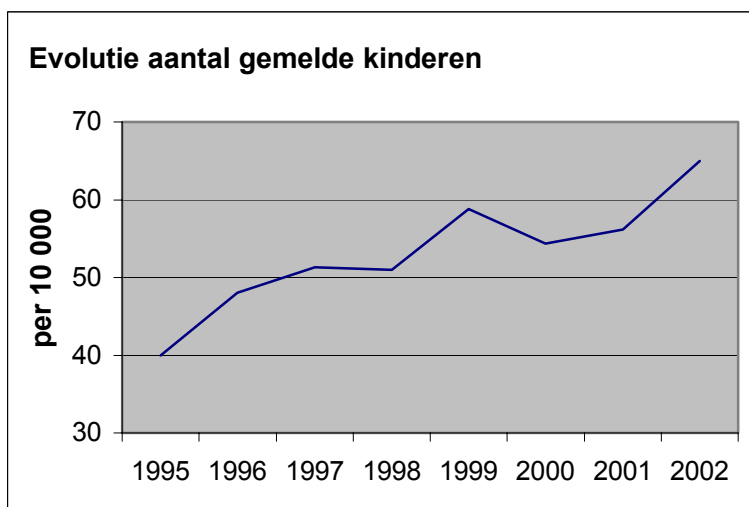
5.29 Aantal meldingen van kindermishandeling of -verwaarlozing

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

5.30 Evolutie van het aantal meldingen van mishandeling of verwaarlozing sinds 1995

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

5.31 Kindermishandeling: evolutie van het aantal gemelde kinderen per 10 000 kinderen onder de 18 jaar
 Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

Aantal gemelde kinderen per 10 000

	2001	2002
Antwerpen	62,0	73,9
Vlaams-Brabant	52,7	65,7
West-Vlaanderen	45,3	62,3
Oost-Vlaanderen	60,7	59,5
Limburg	49,1	58,4
Vlaams Gewest	55,2	65,0

5.32 Kindermishandeling: aantal gemelde kinderen per 10 000 kinderen onder de 18 jaar in het Vlaams Gewest en volgens provincie
 Bron: Kind en Gezin – Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

Bij 2366 kinderen, of 28,7% van de gemelde kinderen, signaleerden de melders *lichamelijke mishandeling of verwaarlozing*.

Het aantal kinderen dat werd gesignaleerd voor *seksueel misbruik* bedroeg 1899 of 23% van de gemelde kinderen. Bij 68,3% van deze (vermoedelijk) seksueel misbruikte kinderen geeft de melder al onmiddellijk aan dat de dader tot de familie behoort (incest); bij de rest van de kinderen gaat het ofwel om extrafamiliaal misbruik, of is de relatie tussen de dader en het slachtoffer onbekend.

Bij 1458 kinderen of 17,7% signaleerde de melder *emotionele mishandeling of verwaarlozing*.

Ten opzichte van 2001 is er vooral een toename van het aantal kinderen dat wordt gemeld voor lichamelijke verwaarlozing (+33,3%), voor emotionele mishandeling (32,6%) en voor Münchhausen syndrome by proxy (114,8%). Deze laatste vorm van mishandeling blijft wel zeer beperkt in aantal. Het aantal voor seksueel misbruik gemelde kinderen nam "maar" toe met 9,5% (zie tabel 5.33).

47,1% van de meldingen was afkomstig uit de primaire omgeving van het kind; het ging vooral om meldingen door de moederfiguur (16,9% van het totale aantal meldingen), door andere gezins- of familieleden (10,9%), door burens of kennissen (9,6%), door de vaderfiguur (7,0%) of door het slachtoffer zelf (1,1%).

51,8% van de meldingen kwam van professionelen (17,7% van hulpverleners uit de gezondheidszorg, 8,1% vanuit welzijnsorganisaties en 19,1% vanuit de school of een voorschoolse voorziening). 0,7% van de

meldingen kwam van de dader. Bij 1,1% van de meldingen is de melder onbekend.

Gemelde problematiek

	2001		2002		Vershil
	Aantal	%	Aantal	%	02-03 (in%)
Lichamelijke mishandeling	1 176	16,8	1 334	16,2	+13,4
Lichamelijke verwaarlozing	774	11,1	1 032	12,5	+33,3
<i>Totaal lichamelijke mishandeling en verwaarlozing</i>	<i>1 950</i>	<i>27,9</i>	<i>2 366</i>	<i>28,7</i>	<i>+21,3</i>
Emotionele mishandeling	657	9,4	871	10,6	+32,6
Emotionele verwaarlozing	551	7,9	587	7,1	+6,5
<i>Totaal emotionele verwaarlozing</i>	<i>1 208</i>	<i>17,3</i>	<i>1 458</i>	<i>17,7</i>	<i>+20,7</i>
Seksueel misbruik: incest	1 134	16,2	1 236	15,0	+9,0
Seksueel misbruik: geen incest, onbekend of het om incest gaat	600	8,6	663	8,0	+10,5
<i>Totaal seksueel misbruik</i>	<i>1 734</i>	<i>24,8</i>	<i>1 899</i>	<i>23,0</i>	<i>+9,5</i>
Münchhausen syndrome by proxy	27	0,4	58	0,7	+114,8
Risicosituatie mishandeling/ verwaarlozing	1 120	16,0	1 283	15,5	+14,6
Onduidelijke problematiek, twijfel	509	7,3	629	7,6	+23,6
Verwerkingsproblematiek t.g.v. vroegere mishandeling/verwaarlozing	97	1,4	134	1,6	+38,1
Geen mishandeling, ander probleem	338	4,8	425	5,2	+25,7
Totaal	6 983	100,0	8 252	100,0	+18,2

5.33 Kindermishandeling: gemelde kinderen naar gelang de belangrijkste gemelde problematiek

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

7. DE EUROPESE CONTEXT

7.1. Levensverwachting bij de geboorte

Met een levensverwachting bij de geboorte van 75,7 jaar voor de mannen en 81,5 jaar voor de vrouwen scoort het Vlaams Gewest zeer goed. Bij de mannen ligt de levensverwachting alleen hoger in Zweden, bij de vrouwen alleen in Frankrijk en Zweden (zie tabel 5.34).

Levensverwachting bij geboorte

	1990	1995	1997	1998	1999	2000
Mannen						
Vlaams Gewest	NB	74,6	75,5	75,1	75,1	75,7
België	72,7	73,4	74,3	74,4		
Duitsland	72,0	73,3	74,0	74,5	74,7	
Frankrijk	72,7	73,9	74,6	74,8	74,9	75,2*
Groot-Brittannië	72,9	74,0	74,6	74,8	75,0	75,4*
Italië	73,6	74,8	75,7	75,7		
Nederland	73,8	74,6	75,1	75,2	75,3	75,5*
Zweden	74,8	76,2	76,7	76,7		
Vrouwen						

Vlaams Gewest	NB	80,8	81,5	80,5	81,0	81,5
België	79,4	80,2	80,6	80,5		
Duitsland	78,4	79,7	80,3	80,5	80,7	
Frankrijk	80,9	81,9	82,3	82,4	82,4	82,7*
Groot-Brittannië	78,6	79,2	79,6	79,7	79,8	80,2*
Italië	80,1	81,3	81,6	81,8		
Nederland	80,0	80,3	80,5	80,7	80,5	80,5*
Zweden	80,4	81,4	81,8	81,9		

5.34 Levensverwachting van mannen en vrouwen bij de geboorte in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: Council of Europe, *Recent demographic developments in Europe 2002*

Eurostat, *Key data on health 2000*

Eurostat, *Demographic statistics, Data 1960-99*

INSEE, *Bulletin mensuel de Statistique, janvier 2003, 1 (France)*

Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

NB: niet beschikbaar

* Voorlopige cijfers

7.2. Keizersneden

Met ongeveer 175 keizersneden per 1000 levendgeborenen bevindt Vlaanderen zich in een middenpositie. In Nederland, Zweden, Groot-Brittannië en Frankrijk ligt het aandeel keizersneden lager. Duitsland heeft een cijfer dat vergelijkbaar is met Vlaanderen. In Italië ligt het aandeel keizersneden veel hoger; het bedraagt 264 per 1000 levendgeborenen (zie tabel 5.35).

Keizersneden

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Vlaanderen*	97,8	142,9	146,9	153,0	157,2	162,5	169,6	175,3
België	104,5							
Duitsland	157,0	172,4	176,1	181,4				
Frankrijk	126,9	158,0						
Groot-Brittannië	112,8**	NB	141,5					
Italië	207,9	NB	NB	264,1				
Nederland	74,1	96,5	100,6	103,9				
Zweden	107,9	120,0	117,3					

5.35 Aantal keizersneden per 1000 levendgeborenen in enkele Europese landen

Bronnen: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

Eurostat, *Key data on health 2000*

* Betreft Vlaams Gewest en een Nederlandstalige kraamkliniek in Brussel

** Betreft 1991

NB: niet beschikbaar

7.3. Geboortegewicht

Prematuriteit, gedefinieerd aan de hand van het geboortegewicht, bedraagt in de bestudeerde Europese landen meestal ongeveer 6 à 7%. Met 7,1% in 2001 scoort het Vlaams Gewest nogal aan de hoge kant.

Van de bestudeerde landen ligt alleen Groot-Brittannië nog hoger. Nederland en Zweden liggen merkkelijk lager (zie tabel 5.36).

Laag geboortegewicht

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Vlaams Gewest	6,9	6,7	6,9	6,9	7,1	6,8	7,1
België	6,5	6,3	6,1				
Duitsland	6,1	6,1	6,2	6,4	6,5		
Frankrijk	5,8	5,8	6,2	6,3	6,4	6,4	
Groot-Brittannië	7,3	7,3	7,3	7,5	7,6	7,6	
Italië	6,0	6,0	6,0				
Nederland	NB	4,8					
Zweden	4,4	4,2	4,3	4,4	4,3	4,2	

5.36 Aantal kinderen met een geboortegewicht lager dan 2500 g per duizend levendgeborenen

Bronnen: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

OECD, Health Data 2002

7.4. Sterfte

De *kindersterfte* in het Vlaams Gewest is aanzienlijk gedaald tegenover 1990. Hiermee is het Vlaams Gewest op het niveau gekomen van andere Europese landen met een goede score inzake kindersterfte. Alleen Zweden doet merkelijk beter (zie tabel 5.37). Ook inzake het *perinatale-sterftecijfer*, of de sterfte van kinderen tijdens de eerste zeven dagen samen met het aantal doodgeborenen, sluit het Vlaams Gewest zich aan bij de landen met een goed resultaat (zie tabel 5.38).

Kindersterfte

	1990	1995	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Vlaams Gewest	8,6	5,9	4,9	5,1	4,8	4,7	4,5	
België	6,6	5,8	5,4	5,2	5,3			
Duitsland	7,1	5,3	4,9	4,6	4,5	4,4		
Frankrijk	7,4	4,9	4,7	4,6	4,3	4,6*	4,5*	4,2*
Groot-Brittannië	8,0	6,2	5,9	5,7	5,8	5,6		
Italië	8,2	6,2	5,6	5,4	5,1	5,1		
Nederland	7,1	5,4	5,0	5,2	5,2	5,1	5,4	
Zweden	6,0	4,1	3,6	3,5	3,4	3,4		

5.37 Kindersterfte: aantal sterfgevallen van kinderen beneden de leeftijd van één jaar per 1000 levendgeborenen in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2002

INSEE, Bulletin mensuel de Statistique, janvier 2003, 1 (France)

Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Geboorte, perinatale sterfte en kindersterfte, 1990-1992

Statline CSB (Nederland)

OECD, Health Data 2002

* Voorlopige cijfers

Perinatale sterfte*

	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Vlaams Gewest	8,4	7,7	7,0	7,2	6,3	6,7	6,1	6,3
België	8,9	7,2	7,3	7,4				
Duitsland	6,3	6,8	6,8	6,5	6,2	6,2		
Frankrijk	8,3	7,4	7,4	7,0	7,0	6,4	6,7**	6,9**
Groot-Brittannië	8,1	8,9	8,7	8,3	8,3			
Italië	10,5	7,1	7,6	6,9				
Nederland	9,6	8,0	8,4	7,9	7,9	7,9	7,8	7,9
Zweden	6,5	5,5	5,2	5,4	5,3	5,6	5,6	

5.38 Perinatale-sterftecijfer per 1000 levendgeborenen in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: Eurostat, Key data on health 2000

NIS, Bevolkingsstatistieken

INSEE, Bulletin mensuel de Statistique, janvier 2003, 1 (France)

Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Statline CSB (Nederland)

OECD, Health Data 2002

* per 1000 levendgeborenen

** Voorlopige cijfers

De sterfte bij kinderen onder de vijf jaar gaat overal in dalende lijn. Met 6 overlijdens per 1000 levendgeborenen neemt België een middenpositie in, samen met Frankrijk, Italië en Nederland. In Duitsland en vooral in Zweden ligt het sterftcijfer beneden de 5 jaar lager. In Groot-Brittannië ligt het hoger (zie tabel 5.39).

Per 1000 levendgeborenen

	1995	2000	2001
België	9	6	6
Duitsland	7	5	5
Frankrijk	7	6	6
Groot-Brittannië	7	7	7
Italië	7	6	6
Nederland	6	6	6
Zweden	4	4	3

5.39 Aantal sterfgevallen bij kinderen onder de 5 jaar per 1000 levendgeborenen

Bron: UNICEF, End Decade Databases, Child Mortality

7.5. Wiegendood

Voor de meeste bestudeerde landen is het recentst beschikbare cijfer over wiegendood dat over 1999.

Uit tabel 5.40 blijken de zeer lage cijfers voor Italië en Nederland, met respectievelijk 0,09 en 0,14 gevallen van wiegendood per 1000 levendgeborenen in 1999.

Verder blijkt dat het aantal gevallen van wiegendood in alle bestudeerde landen daalt.

Wiegendood

	1995	1998	1999	2000	2001
Vlaams Gewest	1,06	0,67	0,55	0,69	0,43
België	NB	NB	NB		
Duitsland	NB	0,77	0,66		
Frankrijk	0,74	0,48	0,45		
Groot-Brittannië	NB	0,43	0,43		
Italië	0,11	0,09	0,07		
Nederland	0,26	0,14	0,13	0,12	0,17
Zweden	NB	NB	0,33		

5.40 Aantal gevallen van wiegendood per 1000 levendgeborenen in enkele Europese landen

Bronnen: Centraal Bureau voor de Statistiek, Nederland

WHO Statistics, Mortality Database (eigen berekeningen)

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Gezondheidsindicatoren

NB: niet beschikbaar

7.6. Aangeboren afwijkingen

De Eurocat-registratie van aangeboren afwijkingen tot 1 jaar loopt in een aantal landen.

In tabel 5.41 worden de gegevens van het register in Antwerpen voor 2001 vergeleken met de gegevens van alle Eurocat-registers die volledig werken volgens de Eurocat-richtlijnen. Het betreft 16 registers.

In vergelijking met het Eurocat-gemiddelde voor de periode 1990-99 deden zich in Antwerpen in 2001 merkelijk meer afwijkingen voor aan de ledematen en minder afwijkingen aan het hart-en-bloedvatenstelsel en aan het zenuwstelsel. Pylorusstenose komt in Antwerpen beduidend meer voor dan in de andere registrerende regio's.

Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar

	Antwerpen 2001*	Eurocat-gemiddelde over 1990-99
Hart-en-bloedvatenstelsel	39,3	58,1
Ledematen	49,7	38,1
Zenuwstelsel	16,2	21,4
<i>waarvan</i>		
<i>neurale buis</i>	8,1	9,7
<i>hydrocefalie</i>	4,6	5,3
Spijsverteringsstelsel, uitgezonderd pylorusstenose	15,0	18,0
Pylorusstenose	25,4	4,9**
Intern urogenitaal stelsel	29,4	30,0
Extern urogenitaal stelsel	6,9	13,0
Gespleten lip	12,7	9,0
Gespleten verhemelte	6,4	5,7
Omfalokèle	2,3	2,6
Gastroschisis	0,0	1,5
Metabole stoornissen	6,4	***
Chromosomale afwijkingen	27,7	29,5
<i>waarvan syndroom van Down</i>	14,4	17,6

5.41 Geregistreerde aangeboren afwijkingen tot 1 jaar in de Eurocat-registers

Bron: Eurocat, Provinciaal Instituut voor Hygiëne, Antwerpen

* Voorlopige cijfers (afgesloten in september 2002). In de loop van 2002 en 2003 komen er nog meldingen binnen, mede omdat er soms nogal wat tijd over gaat voordat een diagnose vaststaat

** Pylorusstenose wordt niet in alle Eurocat-registers geregistreerd

*** Metabole stoornissen worden alleen in het Eurocat-register van Antwerpen geregistreerd

7.7. Sterfgevallen door een ongeval

Zowel het aantal doden als gevolg van een ongeval als het aantal verkeersdoden ligt in België aan de hoge kant. Alleen in Duitsland en Frankrijk ligt bij de 1 tot 4-jarigen het aantal doden als gevolg van een ongeval nog hoger (zie tabellen 5.42 en 5.43).

Sterfgevallen door ongeval

	1 tot 4-jarigen	5 tot 9-jarigen	10 tot 14-jarigen
België	9,8	8,1	9,6
Duitsland	11,1	7,1	7,3
Frankrijk	12,0	7,3	8,4
Groot-Brittannië	7,3	4,6	6,4
Italië	5,9	4,7	7,6
Nederland	8,4	5,0	6,6
Zweden	5,6	4,5	5,5

5.42 Aantal sterfgevallen als gevolg van een ongeval per 100 000 kinderen in enkele Europese landen in de periode 1991-1995, naar leeftijd

Bron: UNICEF, *Child deaths by injury in rich nations*, INNOCENTI Report Card, 2001

Verkeersdoden

België	4,3
Duitsland	3,6
Frankrijk	3,8
Groot-Brittannië	2,9
Italië	3,3
Nederland	3,4
Zweden	2,5

5.43 Aantal verkeersdoden per 100 000 kinderen van 1 tot 14 jaar in enkele Europese landen in de periode 1991-1995

Bron: UNICEF, *Child deaths by injury in rich nations*, INNOCENTI Report Card, 2001

Hoofdstuk 6.

GEZOND EN VEILIG LEVEN?

De levenswijze van mensen bepaalt voor een groot deel hun gezondheidstoestand en dit al vanaf de prille jeugd. Voorbeelden hiervan voor het jonge kind zijn borstvoeding en de samenstelling van de voeding, veilig slapen, vaccinatie, geneesmiddelengebruik en passief roken.

Wat de voeding betreft, kunnen wij in dit rapport terugvallen op de resultaten van een grootschalig onderzoek naar de voedingssituatie van jonge kinderen in Vlaanderen, dat Kind en Gezin in 2002 liet uitvoeren. De ouders van bijna 3000 kinderen werden op vier sleutel leeftijden – 3, 6, 12 en 24 maanden – bevraagd over de voeding van hun jonge kind*.

* Lenaers St., Goffin I., *Onderzoek naar de voedingssituatie van jonge kinderen, SEIN, Limburgs Universitair Centrum, november 2002*

1. DE VOEDING VAN HET JONGE KIND IN HET EERSTE LEVENSJAAR

1.1. Borstvoeding als startvoeding

Borstvoeding is ongetwijfeld de natuurlijkste en de gezondste voeding. De voordelen voor de gezondheid van de baby en de moeder zijn overduidelijk. Naast het feit dat borstvoeding een grotere biologische waarde heeft en beter verteert, beschermt borstvoeding ook tegen infecties, biedt ze het kind een langduriger bescherming tegen ziekten zoals luchtweginfecties, diarree, oorontsteking, en draagt ze bij tot het voorkómen van koemelkeiwitallergie.

In onze samenleving is borstvoeding niet zo vanzelfsprekend. Toch observeren we een toenemend aantal kinderen dat start met borstvoeding.

In Vlaanderen krijgt 68,0% van de pasgeboren kinderen als *startvoeding* borstvoeding. Tegenover 2001 is er een toename met 2,5%.

Naar gelang de *provincie* verschilt het percentage kinderen dat borstvoeding krijgt. In de provincie Vlaams-Brabant ligt het percentage het hoogst: bijna 73% van de kinderen krijgt er borstvoeding als startvoeding. In de provincie West-Vlaanderen ligt het percentage heel wat lager en bedraagt het maar 57,7%. Ook in de provincie Oost-Vlaanderen ligt het lager (66,3%). In de provincies Antwerpen en Limburg krijgen respectievelijk 71,7% en 70,1% van de pasgeboren kinderen borstvoeding. In alle provincies is er een toename (zie tabel 6.1).

Het percentage kinderen dat borstvoeding als startvoeding krijgt, ligt hoger bij de kinderen van *niet-Belgische origine* dan bij de kinderen van Belgische origine: 86,0% tegenover 64,5%.

Het percentage ligt ook hoger bij *eerstgeborenen* dan bij geborenen van hogere rang. Het aantal eerstgeborenen dat borstvoeding krijgt, bedraagt 71,7%; bij de volgende kinderen bedraagt het 65,4%. Kinderen in een *kansarm gezin* krijgen in iets mindere mate borstvoeding (63,2%) (zie tabel 6.2).

Borstvoeding als startvoeding

	2001	2002
	%	%
Antwerpen	69,1	71,7
Vlaams-Brabant	70,3	72,7
West-Vlaanderen	55,3	57,7
Oost-Vlaanderen	63,5	66,3
Limburg	68,7	70,1
Vlaams Gewest	65,5	68,0

6.1 Percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt naar gelang de provincie

Bron: Kind en Gezin – Ikaros

Borstvoeding naar subgroepen

Eerstgeborenen	71,7
Geborenen van hogere rang	65,4
Kinderen van Belgische origine	64,5
Kinderen van niet-Belgische origine*	86,0
Kinderen in een kansarm gezin	63,2
Kinderen in een niet-kansarm gezin	67,9
Alle kinderen	68,0

6.2 Percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt, volgens geboortelang, volgens origine en naargelang het gezin kansarm is of niet – Vlaams Gewest - 2002

Bron: Kind en Gezin – Ikaros

* Kinderen waarvan de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had

1.2. Verloop van de borstvoeding

In het "Onderzoek naar de voedingssituatie van jonge kinderen" kwam borstvoeding uitvoerig aan bod, niet alleen de praktijk van borstvoeding maar ook de intenties vóór de geboorte.

66,5% van de bevraagde ouders* had de intentie om het kind borstvoeding te geven. Op de zesde dag na de bevalling kreeg bijna 60% van de kinderen uitsluitend borstvoeding en nog eens 4,5% borstvoeding en flesvoeding. Op de leeftijd van 3 maanden is het aantal borstgevoede kinderen sterk gedaald: nog maar 25% krijgt uitsluitend borstvoeding en bijna 14% borstvoeding en andere voeding. Op de leeftijd van 6 maanden bedraagt het aantal borstgevoede kinderen, al dan niet in combinatie met andere voeding, 10,1% en op 12 maanden krijgt nog ongeveer 4% borstvoeding, samen met andere voeding (zie tabel 6.3).

Verloop borstvoeding (1)

	Borstvoeding	Borstvoeding en andere voeding
Intentie van de ouders vóór de geboorte	66,5	-
Voeding op de zesde dag	58,9	4,5
Voeding op 3 maanden	25,2	13,7
Voeding op 6 maanden	0,8	9,3
Voeding op 12 maanden	-	3,9

6.3 Intenties van ouders op het vlak van de voeding van het kind en verloop van de borstvoeding tot de leeftijd van 12 maanden – 2002

Bron: Lenaers St., Goffin I., Onderzoek naar de voedingssituatie van jonge kinderen, SEIN, Limburgs Universitair Centrum, november 2002

(1) Niet opgenomen: kinderen in een kansarm gezin en allochtone kinderen

* Allochtone kinderen en kinderen in een kansarm gezin werden niet bevraagd

1.3. Flesvoeding: de eerste flesvoeding en de flesvoeding op 6 en op 12 maanden

Voor welke melk kiezen ouders als ze hun kind flesvoeding geven? Het onderzoek naar de voedingssituatie van jonge kinderen in Vlaanderen beschrijft de samenstelling van de eerste flesvoeding, de flesvoeding op 6

maanden en op 12 maanden.

De eerste flesvoeding

We maken een onderscheid tussen kinderen die flesvoeding als startvoeding kregen en kinderen die aanvankelijk borstvoeding kregen maar daarna geheel of gedeeltelijk overschakelden op flesvoeding. Bijna zeven op de tien kinderen die onmiddellijk na de geboorte flesvoeding krijgen, starten met een wei-eiwitoverwegende startvoeding, wat de eerste keuze als flesvoeding is. 11,7% start met een hypoallergene melk (HA-melk) en 8,5% met een caseïneoverwegende startvoeding. Vooral ouders bij wie er allergieën voorkomen in de familie, kiezen voor HA-melk in plaats van een wei-eiwitoverwegende startvoeding (27% tegenover 21%). Kinderen die pas op latere leeftijd overschakelen van borst- naar flesvoeding, beginnen maar in 44% van de gevallen met een wei-eiwitoverwegende startvoeding. HA-melken (27% bij allergieën in de familie, 13% indien niet), anti-regurgitatiemelken (AR-melken) en andere melken komen hier vaker voor.

Eerste flesvoeding (1)

	Kinderen gestart met flesvoeding	Kinderen gestart met borstvoeding	Totaal
Wei-eiwitoverwegend	69,1	44,4	55,0
Caseïneoverwegend	8,5	7,5	7,9
HA-melk (2)	11,7	20,0	16,4
AR-melk (3)	6,3	10,5	8,7
Sojamelk	1,8	4,1	3,1
Tweedeleefijdsmelk	0,4 (4)	0,3	0,4
Andere melken (4)	1,8	13,2	8,3
Combinatie (4)	0,4	0,0	0,2
Totaal	100,0	100,0	100,0

6.4 Samenstelling van de eerste flesvoeding bij kinderen die flesvoeding als startvoeding kregen en bij kinderen die aanvankelijk borstvoeding kregen – 2002 (percentage)

Bron: Lenaers St., Goffin I., Onderzoek naar de voedingssituatie van jonge kinderen, SEIN, Limburgs Universitair Centrum, november 2002

(1) Niet opgenomen: kinderen in een kansarm gezin en allochtone kinderen

(2) Alleen aangewezen ter preventie van allergieën

(3) Alleen aangewezen bij regurgitatie

(4) Niet aanbevolen op deze leeftijd

Op de leeftijd van 3 maanden is 67% van de kinderen die met flesvoeding startten minstens eenmaal van flesvoeding veranderd. Meestal liggen meerdere redenen aan de basis van de voedingswijziging. In zeven op de tien gevallen ligt minstens een probleem van gastro-intestinale aard aan de basis van de wijziging en in vier op de tien gevallen ligt onder meer het teruggeven van melk aan de basis van de wijziging. Krampen, honger en schreien liggen ook vrij vaak aan de basis van de wijziging.

Flesvoeding op 6 maanden

In tabel 6.5 wordt de aard van de flesvoeding op 6 maanden beschreven. 86% van de kinderen krijgt op de leeftijd van zes maanden opvolgvoedingen. 11% van de kinderen krijgt op dat ogenblik nog steeds een eersteleefijdsmelk, hoewel deze alleen aangewezen is van 0 tot 4 à 6 maanden. Ruim 1% van de respondenten gebruikt meerdere melkpoeders in één fles. Dit kunnen zowel opvolgvoedingen als eersteleefijdsmelken zijn. Ongeveer 1% geeft melken die niet geschikt zijn voor kinderen van 6 maanden of geeft al melk voor peuters.

Binnen de opvolgmelken komen de melken op basis van koemelk het vaakst voor. Bijna 46% van de flesvoedingskinderen drinkt een opvolgvoeding op basis van koemelk. AR-opvolgvoedingen (15,8%),

opvolgvoedingen op basis van soja (11,4%) en HA-opvolgvoedingen (7,5%) komen ook geregeld voor. De voorkomende niet-geschikte melken zijn volle melk, halfvolle melk, melk van de boerderij en karnemelk.

Flesvoeding op 6 maanden (1)

Opvolgvoedingen op basis van koemelk	45,7
AR-opvolgvoeding (2)	15,8
Opvolgvoedingen op basis van soja	11,4
HA-opvolgvoeding (3)	7,5
Andere opvolgvoedingen	5,9
Startvoeding – eersteleeftijdsmelk (4)	11,4
Combinatievoeding (4)	1,3
Niet-geschikte melken (Volle/halfvolle koemelk of andere dierlijke melken)	0,9
Melk voor peuters of “groeimelken” op basis van soja	0,1
Totaal	100,0

6.5 Samenstelling van de flesvoeding op 6 maanden – 2002 (percentage)

Bron: Lenaers St., Goffin I., Onderzoek naar de voedingssituatie van jonge kinderen, SEIN, Limburgs Universitair Centrum, november 2002

(1) Niet opgenomen: kinderen in een kansarm gezin en allochtone kinderen

(2) Alleen aangewezen bij regurgitatie

(3) Alleen aangewezen ter preventie van allergieën

(4) Niet aangewezen op deze leeftijd

Flesvoeding op 12 maanden

Kunstvoeding op basis van koemelk is aanbevolen tot de leeftijd van 12 tot 18 maanden. Tabel 6.6 beschrijft welke melken de kinderen dagelijks drinken op de leeftijd van een jaar. Ongeveer 85% krijgt op dit moment groei- of opvolgmelken; 15% niet of niet meer.

Flesvoeding op 12 maanden (1) (2)

	%
Opvolgmelk of groeimelk	85,2
Volle koemelk	10,9
Sojamelk	10,9
Halfvolle koemelk	9,0
Gezoete melkdranken	6,5
Andere plantaardige melk	1,5
Magere melk	0,7
Andere dierlijke melken	0,7

6.6 Samenstelling van de melkvoeding bij kinderen die flesvoeding krijgen op de leeftijd van 6 maanden – 2002 (percentage)

Bron: Lenaers St., Goffin I., Onderzoek naar de voedingssituatie van jonge kinderen, SEIN, Limburgs Universitair Centrum, november 2002

(1) Niet opgenomen: kinderen in een kansarm gezin en allochtone kinderen

(2) Meerdere antwoorden mogelijk

1.4. Lepelvoeding: start en soort eerste lepelvoeding

Vaste voeding moet op het optimale moment aangeboden worden om de ontwikkeling van het normale kauwen

en slikken te stimuleren. De kritieke periode om met lepelvoeding te beginnen is tussen 4 en 6 maanden. Lepelvoeding kan technisch gezien pas ingevoerd worden vanaf 4 maanden, omdat het kind pas vanaf die leeftijd in staat is om voeding van een lepel af te happen. Er zijn uiteraard schommelingen die afhangen van de ontwikkeling van het kind.

De gemiddelde startleeftijd voor lepelvoeding ligt op 16,6 weken (4,5 maanden). Dit neemt niet weg dat 28% van de kinderen vóór de leeftijd van 4 maanden (16 weken) met lepelvoeding start: ruim 24% doet het in de derde maand (12 tot 15 weken), bijna 4% vóór de leeftijd van 3 maanden (12 weken). Ongeveer evenveel kinderen starten met groentepap als met fruitpap (zie tabel 6.7).

Lepelvoeding (1)

Startleeftijd	
Jonger dan 4 maanden	
0 – 3 weken	0,1
4 – 7 weken	0,7
8 – 11 weken	2,9
12 – 15 weken	24,3
Van 4 tot en met 6 maanden	70,7
Na 6 maanden	1,4
<hr/>	
Totaal	100,0
<hr/>	
Soort eerste lepelvoeding	
Groentepap	39,0
Fruitpap	36,7
Fruitsap	23,6
Melkvoeding	0,3
Andere voeding	0,4
<hr/>	
Totaal	100,0

6.7 Introductieleeftijd van lepelvoeding en soort eerste lepelvoeding – 2002 (percentage)

Bron: Lenaers St., Goffin I., Onderzoek naar de voedingssituatie van jonge kinderen, SEIN, Limburgs Universitair Centrum, november 2002

(1) Niet opgenomen: kinderen in een kansarm gezin en allochtone kinderen

1.5. De consumptie van vet

Bij de bereiding van groentepap is het raadzaam om een vetstof te gebruiken. 45% van de ouders voegt altijd een vetstof toe en 10% vaak. Maar 29% doet dit nooit en 16% slechts soms.

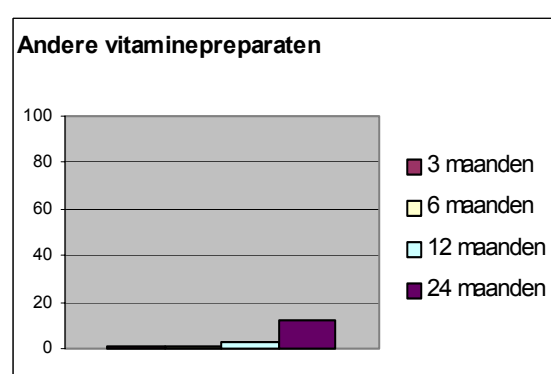
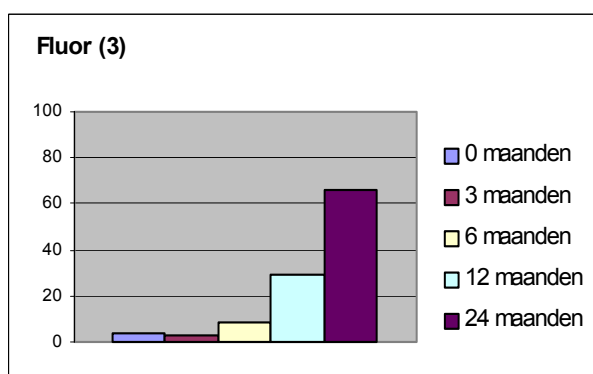
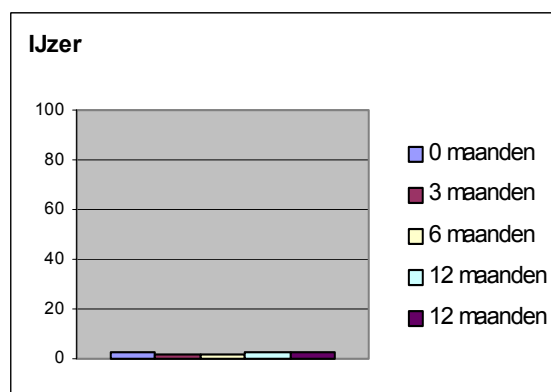
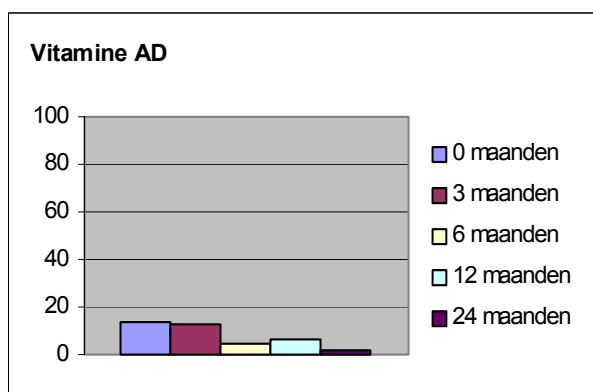
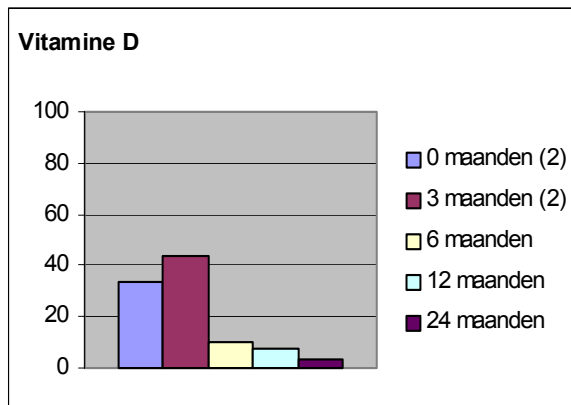
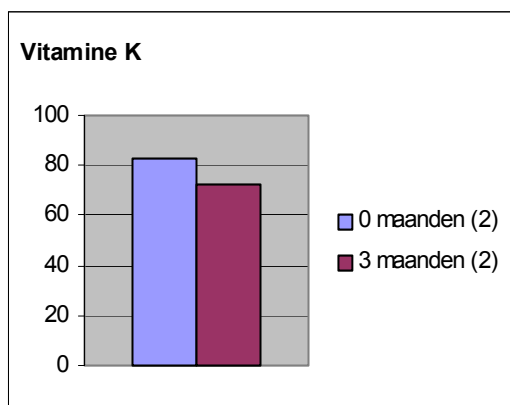
1.6. Toevoeging van vitamines aan de voeding

Vitamine K wordt bij borstvoeding aanbevolen vanaf de geboorte tot 3 maanden en vitamine D vanaf 2 maanden tot 2 jaar. 83% van de borstgevoede kinderen krijgt bij de aanvang vitamine K en slechts één op de drie borstgevoede kinderen krijgt vitamine D toegediend. Op 3 maanden krijgt bijna 44% van de borstgevoede kinderen vitamine D. In grafiek 6.8 is de toediening van vitamine K en D aan borstgevoede kinderen opgenomen.

De toediening van vitamine AD bedraagt ongeveer 13% bij de aanvang en daalt na de leeftijd van drie maanden. Deze vitamines worden langzaam vervangen door andere vitaminepreparaten, multivitamines. Op de leeftijd van 12 maanden krijgt bijna 13% van de kinderen andere vitaminepreparaten.

IJzersuppletie blijft constant over alle leeftijden. Fluor daarentegen kent een enorme toename na drie, en vooral na zes maanden wanneer de tanden zich ontwikkelen (zie grafiek 6.8).

Toevoeging vitamines (1)

6.8 Toevoeging van vitamine K, vitamine D, vitamine AD, ijzer, fluor en andere vitaminepreparaten aan de voeding van het jonge kind (percentage)

Bron: Lenaers St., Goffin I., Onderzoek naar de voedingssituatie van jonge kinderen, SEIN, Limburgs Universitair Centrum, november 2002

(1) Niet opgenomen: kinderen in een kansarm gezin en allochtone kinderen

(2) Uitsluitend borstgevoede kinderen

(3) Toediening in de vorm van tabletten of druppels niet aanbevolen

1.7. Bijvoeding en tussendoortjes

Naast melkvoeding geven ouders aan zeer jonge kinderen soms ook bijvoeding. Dit is nochtans overbodig. Het gaat voornamelijk over thee en water (zie tabel 6.9). In tabel 6.9 is eveneens het eten van hapjes tussen de maaltijden op de leeftijd van 24 maanden opgenomen. Ongezonde tussendoortjes zijn vrij beperkt, uitgezonderd snoep. Er wordt vooral naar een stuk fruit of een koek gegrepen.

Bijvoeding en tussendoortjes (1)

Bijvoeding in de leeftijdsfase tot 3 maanden

Thee voor zuigelingen	12,5
Water	9,9
Fruitsap	2,3
Suikerwater	2,0
Andere dranken	1,6

Tussendoortjes op 24 maanden	Niet-wekelijks	Wekelijks	Dagelijks
Taart	87,7	12,3	0,0
IJs	80,2	19,3	0,5
Chips	76,8	22,9	0,3
Fruitpap	74,3	15,5	10,1
Plattekaas	40,3	42,8	16,9
Boterhammetje	39,9	35,6	24,5
Snoep	38,4	45,5	16,1
Yoghurt	22,1	56,7	21,3
Stuk fruit	5,5	37,8	56,7
Koek	3,9	50,2	45,9

6.9 Bijvoeding in de leeftijdsfase 0 tot 3 maanden en tussendoortjes op 24 maanden – 2002 (percentage)

Bron: Lenaers St., Goffin I., Onderzoek naar de voedingssituatie van jonge kinderen, SEIN, Limburgs Universitair Centrum, november 2002

(1) Niet opgenomen: kinderen in een kansarm gezin en allochtone kinderen

2. Gezonde voeding na het eerste levensjaar?

Hoe is het gesteld met de eetgewoonten van kinderen van 1 tot 12 jaar? Gezonde voedingsgewoonten worden gemeten aan de hand van de frequentie van het gebruiken van een ontbijt, en aan de hand van de consumptie van voedingsproducten zoals vlees, vis, groenten, fruit, melk, bruin brood, de soort vetstof en het niet eten of drinken van snacks of zoet beleg of gesuikerde dranken.

Bij 5% van de kinderen van 3 tot 6 jaar is het *dagelijks ontbijt* niet de regel. In de leeftijdsgroep 6 tot 12 jaar bedraagt dit ruim 11% (zie tabel 6.10).

Ontbijt

	1-3 jaar	3-6 jaar	6-12 jaar
Eenmaal per week of minder	0,6	2,0	1,6
2 tot en met 4 keer per week	0,6	2,0	6,5
5 tot 6 keer per week	0,0	1,1	3,2
Elke dag	97,4	94,9	88,5
Niet bekend	1,5	0,0	0,2
Totaal	100,0	100,0	100,0

6.10 Kinderen van 1 tot 12 jaar in het Vlaams Gewest volgens het aantal keren per week dat zij een ontbijt gebruiken – 2001

(percentage)

Bron: Gezondheidsenquête België 2001, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

(1) Informatie verstrekt door de ouders

In tabel 6.11 beschrijven we de consumptie van een aantal voedingsproducten.

De consumptie van *groenten en fruit* is zeker voor verbetering vatbaar. Afhankelijk van de leeftijd, eet ongeveer 18 tot 27% van de kinderen niet elke dag bereide of rauwe groenten. Heel wat kinderen boven de 3 jaar eten niet elke dag fruit. Bij kinderen vanaf 6 jaar is dit zelfs meer dan 40%.

Voor de consumptie van *melk* gelden andere richtlijnen naargelang het om zeer jonge kinderen dan wel om wat oudere kinderen gaat: onder de 4 jaar wordt volle melk aangeraden; boven de 4 jaar halfvolle melk. De dagelijkse consumptie van melk met een verlaagd vetgehalte door 56,7% van de kinderen van 1 tot 3 jaar is minder gezond; de consumptie van volle melk door 25,6% van de kinderen van 6 tot 12 jaar beantwoordt evenmin aan de richtlijnen voor gezonde voeding. We stellen ook vast dat 42,9% van de kinderen onder de 3 jaar elke dag minarine of halfvolle boter gebruikt, wat af te raden is.

De consumptie van *bruin brood* is zeker voor verbetering vatbaar. Minder dan de helft van de kinderen eet dagelijks bruin brood.

Zoet beleg wordt veelvuldig geconsumeerd: bij kinderen van 1 tot 3 jaar gebruikt 46,1% dit dagelijks, bij kinderen van 3 tot 6 jaar is dit zelfs ongeveer 65%.

Gefrituurde aardappelen worden frequent gebruikt: 60,6% van de kinderen van 1 tot 3 jaar eet dit eenmaal per week of meer. Bij de kinderen boven de 3 jaar loopt dit op tot meer dan 80%.

Voeding

	1-3 jaar	3-6 jaar	6-12 jaar
Consumptie van vlees, gevogelte of wild			
Minder dan 1x per week	9,3	1,8	4,1
Minstens 1x per week, maar niet dagelijks	50,5	51,9	49,6
Elke dag	38,7	46,3	46,3
Consumptie van vis, schelp- of schaaldieren			
Minder dan 1x per week	33,8	40,6	44,3
1x per week	49,2	50,0	40,8
Meer dan 1x per week	15,5	9,4	15,0
Consumptie van fruit (vers fruit of vers fruitsap, uit blik of diepvries, gedroogd, ...)			
Minder dan 1x per week	7,6	5,6	3,3
Minstens 1x per week, maar niet dagelijks	13,7	38,0	38,6
Elke dag	77,2	56,4	57,5
Consumptie van bereide of rauwe groenten			
Minder dan 1x per week	3,1	2,2	0,4
Minstens 1x per week, maar niet dagelijks	14,8	24,8	22,2
Elke dag	80,8	73,0	77,4
Consumptie van magere of halfvolle melkproducten zonder toegevoegde suikers			
Minder dan 1x per week	10,0	35,1	19,0
Minstens 1x per week, maar niet dagelijks	30,7	15,4	28,1
Elke dag	56,7	49,0	52,3
Consumptie van volle of gesuikerde melkproducten			
Minder dan 1x per week	29,6	36,4	46,1

Minstens 1x per week, maar niet dagelijks	14,0	22,1	27,8
Elke dag	54,9	40,9	25,6
Consumptie van bruin brood			
Minder dan 1x per week	29,0	25,7	30,8
Minstens 1x per week, maar niet dagelijks	21,2	25,9	23,0
Elke dag	48,4	47,3	46,2
Consumptie van minarine of halfvolle boter			
Minder dan 1x per week	47,5	50,0	48,8
Minstens 1x per week, maar niet dagelijks	6,0	11,0	11,2
Elke dag	42,9	37,4	38,8
Consumptie van zoet beleg			
Minder dan 1x per week	14,1	5,5	6,0
Minstens 1x per week, maar niet dagelijks	38,3	29,5	43,6
Elke dag	46,1	64,9	50,4
Consumptie van gefrituurde aardappelproducten			
Minder dan 1x per week	38,0	18,5	13,1
1x per week	50,6	64,4	70,8
Meer dan 1x per week	10,0	17,1	16,1
Consumptie van zoete of hartige snacks			
Minder dan 1x per week	30,8	8,0	4,8
Minstens 1x per week, maar niet dagelijks	48,7	50,6	53,2
Elke dag	19,0	40,3	41,6

6.11 Kinderen van 1 tot 12 jaar volgens het gebruik van een aantal voedingsproducten, Vlaams Gewest – 2001 (percentage)

Bron: Gezondheidsenquête België 2001, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

(1) Niet inbegrepen: niet bekend

(2) Informatie verstrekt door de ouders

3. Veilig slapen

Het risico van wiegendood (zie ook hoofdstuk 5, punt 3.2) kan sterk worden verminderd door enkele zeer eenvoudige maatregelen. Een eerste punt is de slaaphouding van de baby. Er wordt aanbevolen om de baby altijd op de rug te slapen te leggen. De temperatuur is een belangrijk aandachtspunt, met zowel een advies over de ideale (slaap)kamertemperatuur als over kleding en bedekking (gebruik van donsdeken en hoofdkussen wordt afgeraden). Verder is het raadzaam om de baby daar te laten slapen waar hij zoveel mogelijk in het oog kan worden gehouden. Ook roken is een belangrijk aandachtspunt (zie ook punt 7).

De adviezen worden in Vlaanderen vrij goed opgevolgd. In het najaar 2000 sliep 61% van de kinderen onder de 10 maanden altijd op de rug. Zijlig is evenwel nog vrij frequent bij kinderen onder de 3 maanden. Bijna 78% van de moeders met een kind onder de 10 maanden volgt het advies op om geen donsdeken te gebruiken. De (slaap)kamertemperatuur overdag is ongunstig, met ruim de helft van de kinderen die slaapt bij een te hoge kamertemperatuur. De raad om het kind overdag in de woonkamer te slapen te leggen, wordt door ruim 55% opgevolgd. 's Nachts gaat de voorkeur uit naar de eigen slaapkamer, terwijl slapen in de kamer van de ouders wordt aanbevolen (zie tabel 6.12).

Slaapsituatie

Slaaphouding

Altijd op de rug	61,2
Altijd op de zij	10,0
Altijd op de buik	4,3
Andere	24,5

Gebruik donsdeken 's nachts

Nooit donsdeken	77,9
-----------------	------

Gebruik hoofdkussen

Nooit hoofdkussen	91,6
-------------------	------

(Slaap)kamertemperatuur overdag

Lager dan ideale temperatuur	3,2
Ideale temperatuur	45,4
Hoger dan ideale temperatuur	51,4

Slaapplaats overdag

Woonkamer	55,9
Eigen slaapkamer	33,5

Slaapplaats 's nachts

Eigen slaapkamer	64,6
Slaapkamer ouders	29,8
Andere	5,7

Toezicht

Ouder gaat altijd kijken na hevige huilbui	73,3
--	------

Roken

Er wordt gerookt in de woning	14,6
Er wordt gerookt in de woning in aanwezigheid kind	7,5

6.12 De slaapsituatie van kinderen onder de 10 maanden (alleen eerstgeborenen; percentage) - 2000

Bron: Kind en Gezin – Enquête naar de slaapsituatie van het jonge kind, 2000

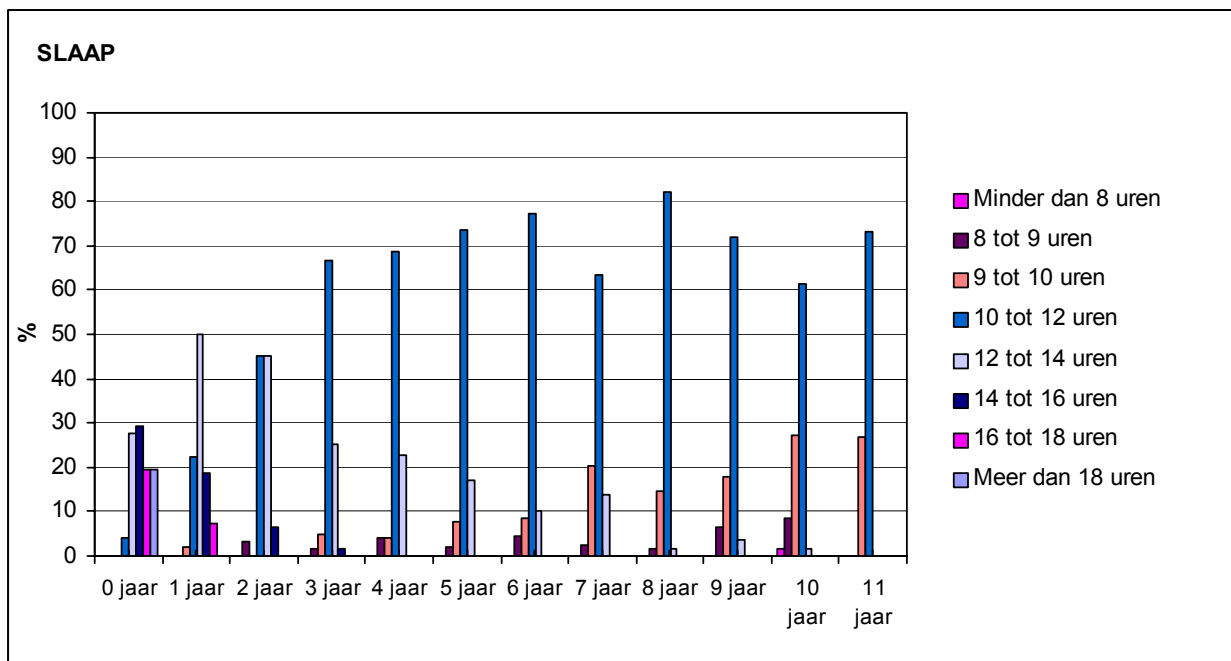
4. Slapen kinderen voldoende?

Naarmate kinderen ouder worden, neemt het aantal uren slaap af. Tijdens het eerste levensjaar is een slaapduur van 14 tot 16 uren het frequentst.

In het tweede levensjaar slapen de meeste kinderen tussen 12 en 14 uren. Vanaf 3 jaar is een slaapduur van 10 tot 12 uren het frequentst (zie grafiek 6.13).

De slaapvereisten* voor kinderen onder de 12 maanden bedragen meer dan 14 uren. Ruim 31% van de kinderen jonger dan 1 jaar slaapt minder dan 14 uren. Kinderen van 1 tot 2 jaar hebben 13 uren of meer slaap nodig. Ongeveer 24% van de kinderen van deze leeftijd slaapt minder dan 12 uren. Kinderen van 3 tot 9 jaar hebben tussen 10 (9 jaar) en 12 (3 jaar) uren slaap nodig. Het aantal kinderen uit deze leeftijdsklasse dat minder dan 10 uren slaapt, bedraagt ruim 6% bij de 3-jarigen en loopt op tot bijna 23% bij de 7-jarigen en ruim 24% bij de 9-jarigen. Op de leeftijd van 10 tot 12 jaar bedraagt de slaapvereiste ongeveer 9,5 tot 9 ¾ uren.

* Slaapvereisten in de kindertijd. Nelson Textbook of Pediatrics, 15de editie

6.13 Kinderen onder de 12 jaar: aantal uren dat het kind per dag slaapt volgens de leeftijdsjaren (percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 2000. Bewerking voor Kind en Gezin

5. VACCINATIEGRAAD

Vaccinatie is een van de belangrijkste en meest succesvolle instrumenten in de bescherming tegen kinderziekten.

Het algemeen aanvaarde vaccinatieprogramma voor jonge kinderen in Vlaanderen omvat de vaccinatie tegen poliomyelitis, tegen difterie-tetanus-pertussis, tegen Haemophilus influenzae type b, tegen hepatitis B en tegen mazelen-bof-rubella.

In Vlaanderen wordt het vaccinatiebeleid uitgevoerd door verschillende instanties, zonder dat er (tot nu toe) een volledige centrale registratie is van de toegediende vaccins.

Willen we effectief bijdragen tot het uitroeien van besmettelijke ziekten, dan moet er in de populatie een vaccinatiegraad van 80-86% worden bereikt voor polio, van 80-85% voor difterie, van 92-95% voor pertussis, van 95% voor Haemophilus influenzae type b, van 92-95% voor mazelen, van 90-92% voor bof en van 85-87% voor rubella (WHO).

In 1999 werd de vaccinatiegraad bepaald door het bevragen van een aselechte steekproef. Op basis van een steekproefonderzoek is de vaccinatiegraad in Vlaanderen bekend bij kinderen van 18 tot 24 maanden.

De vaccinatiegraad van polio is goed, alsook die van DTP, met uitzondering van de herhalingsvaccinatie (DTP4). Voor Hib, hepatitis B en mazelen-bof-rubella ligt de vaccinatiegraad te laag (zie tabel 6.14).

Vaccinatiegraad*

Poliomyelitis

Polio 1	99,2
Polio 2	98,9
Polio 3	96,2

Difterie-Tetanus-Pertussis

DTP 1	95,7
DTP 2	95,4

DTP 3	94,5
DTP 4	89,2

Haemophilus influenzae type b

Hib 1	85,5
Hib 2	84,4
Hib 3	82,6
Hib 4	73,9

Hepatitis B

Hep 1	74,2
Hep 2	73,4
Hep 3	68,4
Hep 4	15,1

Mazelen-bof-rubella

MBR	83,4
-----	------

6.14 Vaccinatiegraad bij kinderen van 18 tot 24 maanden in Vlaanderen – 1999

Bron: Vaccinatiegraad in Vlaanderen, VUB – UIA

* per 100 kinderen

6. Geneesmiddelengebruik

In het algemeen gaat het geneesmiddelengebruik in België in stijgende lijn.

Ook bij jonge kinderen is het geneesmiddelengebruik aanzienlijk. 24% van de kinderen (Vlaams Gewest) nam in de periode van 2 weken waarover werd nagevraagd, *voorgeschreven geneesmiddelen* in. Naarmate het kind ouder wordt daalt dit, van 36,8% bij kinderen jonger dan 1 jaar tot 19,2% bij kinderen van 6 tot 12 jaar (zie tabel 6.15). Tegenover 1997 nam het gebruik van voorgeschreven geneesmiddelen licht toe.

Geneesmiddelengebruik

	1997	2001
0 jaar	32,3	36,8
1 – 3 jaar	27,3	30,9
3 – 6 jaar	23,1	23,3
6 – 12 jaar	18,4	19,2
Totaal	22,6	24,0

6.15 Percentage kinderen dat voorgeschreven geneesmiddelen innam in een periode van 2 weken – Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsenquête België, 1997 en 2001, afdeling Epidemiologie, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

7. Een rookvrije omgeving voor het jonge kind?

De kwalijke gevolgen van actief roken voor de volksgezondheid zijn welbekend. Verschillende onderzoeken hebben ook de risico's van passieve blootstelling aan tabaksrook afdoende aangetoond. Het gaat om een verhoogde kans op longkanker, om irritatie van het slijmvlies van de ogen en van de luchtwegen, met als symptomen hoesten, astma en – zij het minder duidelijk – een invloed op cardiovasculaire aandoeningen. Voor jonge kinderen komen daar nog een verhoogd risico van wiegendood en duidelijke respiratoire effecten bij.

7.1. Roken in aanwezigheid van kinderen onder de 10 maanden

Een aselechte steekproef van 2000 gezinnen met een eerstgeboren kind onder de 10 maanden werd in december 2000 bevestigd. Uit deze bevestiging blijkt dat 7,5% van de kinderen in de eigen woning wordt blootgesteld aan rook. In 5,6% van de gevallen gaat het om rokende ouders; in 1,9% gaat het alleen om rokende bezoekers. 12,3% van de kinderen onder de 10 maanden wordt buitenshuis blootgesteld aan rook (zie tabel 6.16).

Vaders roken iets vaker in aanwezigheid van hun kind dan moeders (zie tabel 6.17).

Kinderen met een "jonge" moeder – jonger dan 25 jaar – worden vaker blootgesteld aan rook. Er is ook een tendens naar frequenter passief roken van zeer jonge kinderen met een moeder die technisch of beroepsomderwijs volgde.

Hieruit mag zeker niet worden afgeleid dat slechts een zeer beperkt aantal vaders en moeders van zeer jonge kinderen actieve rokers zijn.

In dezelfde bevestiging werd ook nagegaan of er in de woning wordt gerookt en door wie. 7,7% van de moeders en 10,3% van de vaders roken in de woning (zie tabel 6.18 en 6.19).

Passief roken

Ja, door rokende ouders, al of niet gecombineerd met rokende bezoekers en rokende anderen op andere plaatsen	5,6
Ja, alleen door rokende bezoekers, al of niet gecombineerd met rokende anderen op andere plaatsen	1,9
Ja, alleen door rokende anderen op andere plaatsen	12,3
Nee	80,3
Totaal	100,0

6.16 Percentage kinderen onder de 10 maanden dat passief rookt (alleen eerstgeborenen) in het Vlaams Gewest – 2000
Bron: Kind en Gezin, De slaapsituatie van het jonge kind in Vlaanderen, 2000

Passief roken: wie rookt?

Alleen moeder	0,4
Alleen vader	1,3
Moeder en vader	1,3
Moeder en andere	0,5
Vader en andere	0,8
Moeder, vader en andere	1,1
Totaal rokende moeder	3,3
Totaal rokende vader	4,5
Alleen andere inwonende personen	0,4
Alleen bezoekers en andere inwonende personen	1,9
Alleen bezoekers of andere personen in de woning	1,9
Alleen anderen op andere plaatsen	12,3

6.17 Wie rookt in aanwezigheid van het zeer jonge kind? – percentage van de totale groep kinderen (eerstgeborenen kinderen onder de 10 maanden) – 2000
Bron: Kind en Gezin, De slaapsituatie van het jonge kind in Vlaanderen, 2000

Roken in de woning (1)

Ja	14,6
Nee	85,4
Totaal	100,0

6.18 Percentage kinderen onder de 10 maanden dat woont in een woning waarin wordt gerookt (alleen eerstgeborenen) – 2000

Bron: Kind en Gezin, De slaapsituatie van het jonge kind in Vlaanderen, 2000

(1) Om het even waar in de woning

Roken in de woning: wie rookt?

Alleen moeder	1,6
Alleen vader	4,4
Moeder en vader	4,3
Moeder en andere	0,6
Vader en andere	0,4
Moeder, vader en andere	1,2
Totaal rokende moeder	7,7
Totaal rokende vader	10,3
Alleen andere inwonende personen	0,4
Bezoekers of andere personen in de woning	1,8

6.19 Percentage kinderen onder de 10 maanden dat woont in een woning waarin wordt gerookt (alleen eerstgeborenen) – 2000

Bron: Kind en Gezin, De slaapsituatie van het jonge kind in Vlaanderen, 2000

7.2. Rookgedrag van ouders van kinderen tot 12 jaar

Uit de gegevens van de Panelstudie Belgische Huishoudens blijkt dat de situatie bij kinderen tot 12 jaar minder gunstig is dan bij kinderen onder de 10 maanden. Bijna 24% van de kinderen onder de 12 jaar heeft een moeder die dagelijks rookt en bijna 35% heeft een vader die dagelijks rookt. Uit tabel 6.20 blijkt ook dat ongeveer 17% van de moeders en ongeveer 16% van de vaders gestopt zijn met roken.

Rookgedrag van ouders

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Moeder				
Rookt dagelijks	20,4	21,6	26,0	23,6
Rookt occasioneel	5,3	5,6	7,1	6,3
Rookt niet, maar heeft vroeger gerookt	20,4	17,4	15,9	17,1
Rookt niet en heeft nooit gerookt	54,0	55,4	51,0	52,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Vader				
Rookt dagelijks	33,3	36,1	34,6	34,9

Rookt occasioneel	4,4	5,8	4,9	5,1
Rookt niet, maar heeft vroeger gerookt	10,5	18,3	17,3	16,4
Rookt niet en heeft nooit gerookt	51,8	39,8	43,1	43,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

6.20 Kinderen jonger dan 12 jaar: rookgedrag van de moeder en de vader

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens – Observatiejaar 2000. Bewerking ten behoeve van Kind en Gezin

8. DE EUROPESE CONTEXT

8.1. Borstvoeding

Hoewel borstvoeding is toegenomen, is Vlaanderen zeker geen koploper. Het percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt, ligt wel hoger dan in Frankrijk, maar het ligt merkkelijk tot zeer veel lager dan in Nederland en Zweden (zie tabel 6.21). Uit de gegevens van La Leche blijkt het opmerkelijk hoge percentage borstgevoede kinderen op 6 maanden in Zweden.

Borstvoeding

	Bij de geboorte	Op 3 maanden	Op 6 maanden
België	60%		
Frankrijk	50%	15%	
Groot-Brittannië	63%	25%	21%
Italië	62%	46%	
Nederland	68%	NB	25%
Zweden	98%	70%	53%

6.21 Percentage kinderen dat borstvoeding krijgt bij de geboorte, op 3 maanden en op 6 maanden

Bron: La Leche League International, zonder datum

8.2. Vaccinatiegraad

De vaccinatiegraad voor polio en DTP is in de meeste Europese landen goed. De vaccinatiegraad voor Hib ligt in het Vlaams Gewest en in Duitsland lager dan die voor DTP. Voor mazelen zijn er vrij grote verschillen. Het Vlaams Gewest, Duitsland, Groot-Brittannië en vooral Italië scoren laag. In Frankrijk, Nederland en Zweden ligt de vaccinatiegraad voor mazelen op dezelfde hoogte als die voor polio en DTP (zie tabel 6.22).

Vaccinatiegraad

	Polio 3	DTP 3	Hib 3	Mazelen
Vlaams Gewest (1999)	96,3	94,5	82,6	83,4
Duitsland (2000)	95	97	79	89
Frankrijk (1999)	97	96	NB	97
Groot-Brittannië (2000)	92	92	92	88
Italië (1999)	97	95	NB	70
Nederland (1999)	97	97	96	96
Zweden (2000)	99	99	98	98

6.22 Percentage kinderen dat een polio 3-, een DTP 3-, een Hib 3- of een mazelenvaccin heeft gekregen

Bronnen: Vaccinatiegraad in Vlaanderen, VUB - UIA

UNICEF, Country Statistics, 1999

WHO, Vaccines and Biologicals, Global 2001 Summary Country Profile

NB: niet beschikbaar